

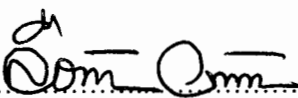
ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชตราษฎร์บำรุง
และโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย

ชัยกฤต รัตนากร

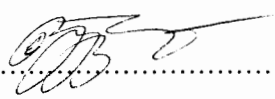
งานนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
กลุ่มวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน
วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา
ธันวาคม 2558
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

อาจารย์ผู้ควบคุมงานนิพนธ์และคณะกรรมการสอบงานนิพนธ์ได้พิจารณางานนิพนธ์
ของ ชัยกฤต รัตนากร ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

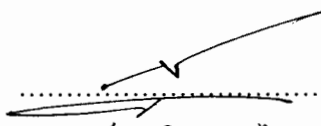
อาจารย์ผู้ควบคุมงานนิพนธ์

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(อาจารย์ ดร. ลือชัย วงษ์ทอง)

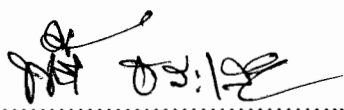
คณะกรรมการสอบงานนิพนธ์

.....ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นันทวัน อินทชาติ)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร. ลือชัย วงษ์ทอง)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร. กิจฐเขต ไกรวาส)

วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจอนุมัติให้รับงานนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีวิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พันธ์ย์ ธารเสนา)
วันที่...24...เดือน.....ธันวาคม.....พ.ศ....2558.....

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียน
ชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย สำเร็จลงได้
ด้วยความกรุณาของผู้มีพระคุณหลายท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอาจารย์
ดร.ลือชัย วงษ์ทอง อาจารย์ที่ปรึกษา ที่เสียสละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำตรวจสอบ และแก้ไข
ข้อบกพร่องต่าง ๆ ส่งผลให้การทำงานนิพนธ์ครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง
ในความกรุณาและขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณผู้บริหารและบุคลากรของโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียน
ชลกันยานุกูลที่อำนวยความสะดวกให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลมาโดยตลอด และขอบพระคุณ
นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูลที่ให้ความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูล
ตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณบิดา มารดา ครอบครัว และผู้มีส่วนช่วยเหลือสนับสนุน
ให้งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลงด้วยดี ขอขอบคุณพี่ น้อง เพื่อน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ไม่ได้
กล่าวนามได้ทั้งหมดในที่นี้ ที่เป็นกำลังใจและได้ช่วยเหลือในการดำเนินงานกับผู้วิจัยมาโดยตลอด

ชัยกฤต รัตนากร

56930208: กลุ่มวิชา: การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน; รป.ม. (การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน)

คำสำคัญ: การตื่นตัวทางการเมือง/ นักเรียน/ โรงเรียนชลราษฎรอำรุง/ โรงเรียนชลกันยานุกูล/
การเมืองแบบประชาธิปไตย

ชัชกฤต รัตนากร: ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎร
อำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย (FACTORS AFFECTING
ATTENTIVENESS TO DEMOCRATIC POLITICS OF STUDENTS IN
CHONRASDORNURUNG SCHOOL AND CHONKANYANUKOON SCHOOL)
อาจารย์ผู้ควบคุมงานนิพนธ์: ลือชัย วงษ์ทอง, ปร.ค. 94 หน้า. ปี พ.ศ. 2558.

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียน
ชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย” มีวัตถุประสงค์
เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียน
ชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตยและเพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัว
ทางการเมืองในการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงกับโรงเรียน
ชลกันยานุกูล จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานข้อมูลส่วนบุคคล เครื่องมือที่ใช้เป็น แบบสอบถาม
โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
และใช้สถิติ t-test ในการเปรียบเทียบความแตกต่างที่มีตัวแปร 2 ตัวแปร และใช้สถิติ One-way
ANOVA ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป และการเปรียบเทียบ
ความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีการเชฟเฟ (Scheffe's post hoc comparison)

ผลการศึกษาค้นคว้าปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุง
และโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่า ในภาพรวมนักเรียนโรงเรียน
ชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมือง แบบประชาธิปไตย
อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรายด้าน ดังนี้ อันดับแรก คือ ด้านความเข้าใจทางการเมือง
รองลงมา คือ ด้านสถาบันการศึกษา ด้านสถาบันสื่อมวลชน ด้านสถาบันครอบครัว และอันดับ
ท้ายสุด คือ ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน และผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมือง
ในการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงกับโรงเรียนชลกันยานุกูล
พบว่า เพศ อายุ สถาบันการศึกษา ระดับชั้นปีการศึกษา และสาขาวิชาที่เรียนของนักเรียนต่างกัน
มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน

56930208: MAJOR: PUBLIC AND PRIVATE MANAGEMENT; M.P.A.
(PUBLIC AND PRIVATE MANAGEMENT)

KEYWORDS: ATTENTIVENESS/ STUDENTS/ CHONRASDORNUMRUNG SCHOOL/
CHONKANYANUKOON SCHOOL/ DEMOCRATIC POLITICS

CHAIYAKRIT RATTANAGORN: FACTORS AFFECTING ATTENTIVENESS TO
DEMOCRATIC POLITICS OF STUDENTS IN CHONRASDORNUMRUNG SCHOOL AND
CHONKANYANUKOON SCHOOL. ADVISOR: LUECHAI WONGTHONG, Ph.D. 94 P. 2015.

This research aimed to identify and compare the factors affecting attentiveness to democratic politics of students in Chonrasdornnumrung School and Chonkanyanukoon School as classified by their personal information. Questionnaires were used to collect the data and the statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, One-way ANOVA, and Scheffe's post hoc comparison.

The study revealed a high level of political attentiveness as a whole among students in Chonrasdornnumrung School and Chonkanyanukoon School. When each factor was studied, political awareness was ranked the highest, followed by educational institute, mass media, family institute, and friends and community. Personal information such as gender, age, school, class level, and field of study were found to be irrelevant to the students' political attentiveness.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ซ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
สมมติฐานการวิจัย.....	5
แหล่งที่มาของตัวแปร.....	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย.....	9
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
แนวคิดกระบวนการกล่อมเกลாதงการเมือง.....	11
แนวคิดความตื่นตัวทางการเมือง.....	17
แนวคิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย.....	19
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย.....	29
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	46
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	53
วิธีการศึกษา.....	53
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	54
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	55
การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ.....	56
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	57

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	57
เกณฑ์การแปลผล.....	58
4 ผลการวิจัย.....	59
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	59
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมือง ของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและ โรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมือง แบบประชาธิปไตย.....	61
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การทดสอบสมมติฐาน.....	71
5 สรุปผลวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	75
สรุปผลวิจัย.....	75
อภิปรายผล.....	78
ข้อเสนอแนะ.....	81
บรรณานุกรม.....	84
ภาคผนวก.....	89
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	94

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	แหล่งที่มาของตัวแปร..... 5
2	จำนวนประชากรและจำนวนกลุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน..... 54
3	ลักษณะข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าความถี่และค่าร้อยละ..... 59
4	จำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัว ทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและ โรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านสถาบันครอบครัว..... 61
5	จำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัว ทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและ โรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน..... 63
6	จำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัว ทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและ โรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านสถาบันการศึกษา..... 65
7	จำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัว ทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและ โรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านสถาบันสื่อสารมวลชน..... 67
8	จำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัว ทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและ โรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านความเข้าใจทางการเมือง..... 68
9	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมือง ของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและ โรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมือง แบบประชาธิปไตย ในภาพรวมรายด้านต่าง ๆ..... 70
10	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็น นักเรียนต่อการตื่นตัวทางการเมืองของโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและ โรงเรียน ชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย จำแนกตามเพศ..... 71
11	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็น นักเรียนต่อการตื่นตัวทางการเมืองของโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและ โรงเรียน ชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย จำแนกตามโรงเรียน..... 72

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
12 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็น นักเรียนต่อการตื่นตัวทางการเมืองของโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียน ชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย จำแนกตามอายุ.....	72
13 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็น นักเรียนต่อการตื่นตัวทางการเมืองของโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียน ชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย จำแนกตามระดับชั้นปี.....	73
14 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็น นักเรียนต่อการตื่นตัวทางการเมืองของโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียน ชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย จำแนกตามสาขาวิชาที่เรียน.....	74
15 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน.....	74

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประชากรโลกอาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมประเทศ โดยมีการปกครองตามระบอบการปกครอง 2 ระบบใหญ่ด้วยกัน คือ ระบบเผด็จการสังคมนิยมและระบบเสรีนิยมประชาธิปไตย นับว่าเป็นระบอบการปกครองที่ประชากรโลกส่วนใหญ่นิยมนำไปใช้กันมากที่สุด เพราะเป็นระบอบการปกครองที่ให้สิทธิเสรีภาพของประชาชน พลเมือง มีความเสมอภาคกัน หรือเรียกว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน และอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนนั่นเอง

ประชาธิปไตย คือ รูปแบบหรือกระบวนการในการทำงาน โดยใช้กระบวนการกลุ่มในการวางแผนการทำงานร่วมกัน ประเมินผลการทำงานร่วมกัน และรับผลแห่งการทำงานร่วมกัน โดยทุกคนในกลุ่มต้องมีส่วนร่วมในการทำงานทุกขั้นตอน เมื่อมีปัญหาในการทำงานเกิดขึ้น ต้องใช้เหตุผลในการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน ซึ่งการปกครองแบบประชาธิปไตยอาจมีรูปแบบและวิธีการที่แตกต่างกันมากมาย แต่ประชาธิปไตยไม่ได้มีฐานะเป็นรูปแบบการปกครองแต่เพียงอย่างเดียว เป็นหลักการสำคัญ ค่านิยมและทัศนคติของบุคคลในสังคมด้วยว่า จะมีวิถีทางการดำเนินชีวิตที่เรียกว่าเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ ซึ่งความจริงแล้วอุปนิสัยของคนในสังคมและวิถีดำเนินชีวิตประจำวันนั้นมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยด้วยจึงจะมีส่วนช่วยเหลือระบบประชาธิปไตย (วิสุทธิ โปธิแทน, 2524, หน้า 20-22)

นับตั้งแต่ปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411-2453) เป็นต้นมา ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง พร้อมกับปรารถนาที่จะให้ประเทศมีการปกครองโดยมีรัฐธรรมนูญ ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453-2468) ทรงครองราชย์ แนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครองของพระองค์เป็นไปในเชิงอนุรักษนิยมและทรงมีพระราชดำริว่า ชาวไทยยังไม่พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงไปสู่การเมืองการปกครอง โดยมีรัฐธรรมนูญและรัฐสภา ส่วนหนึ่งเห็นได้จากการปกครองท้องถิ่นรูปแบบสุขาภิบาลที่ไม่สำเร็จ อย่างไรก็ตามพระองค์ทรงได้ปูพื้นฐานการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยไว้หลายประการ เช่น ทรงให้เสรีภาพแก่นักหนังสือพิมพ์ และทรงตั้งคูสติชานีสถานฝึกหัดการปกครองระบอบประชาธิปไตย จนกระทั่งถึงรัชสมัยพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2468-2477) ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศ จากการปกครองระบอบ

สมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นการปกครองโดยประชาชน และมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดสำหรับการปกครองประเทศ นับจากนั้นประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญประกาศใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศ ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมาจนทุกวันนี้ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2548, หน้า 20)

การปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการปกครองที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทย ดังจะเห็นได้จากการยอมรับนับถือ การเลือกผู้นำในการปกครอง และการเลือกประกอบอาชีพในการดำเนินชีวิตอันเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ประชาชนจะยอมรับและปฏิบัติตนในการดำรงชีวิตตามหลักแห่งระบอบประชาธิปไตย โดยเคารพในความคิดเห็น และเสรีภาพของผู้อื่น สนใจกิจการบ้านเมือง ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของสังคม และเคารพในกฎเกณฑ์กติกาของความเป็นประชาธิปไตย โดยหลักของประชาธิปไตยประกอบด้วย หลักการสำคัญ ได้แก่ หลักเสรีภาพ ซึ่งหมายถึง สิทธิตามธรรมชาติที่ติดตัวมาพร้อมกับการเป็นมนุษย์ ทั้งในการคิด การพูด การกระทำโดยอยู่ภายในขอบเขตแห่งระเบียบและความเรียบร้อยของสังคม ซึ่งการใช้เสรีภาพนั้น ทุกคนต้องตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนและผู้อื่นด้วย หลักความเสมอภาคถือว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกัน โดยกฎหมายแม้จะต่างกันในเรื่องเพศ ศิพพรรณชนชั้น ถิ่นที่อยู่ศาสนา หรืออุดมการณ์ทางการเมือง หลักการยึดถือเสียงส่วนมาก เป็นหลักการที่สำคัญยิ่งของระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ การปกครองโดยยึดเสียงข้างมาก ทั้งนี้ ต้องไม่ใช่เสียงข้างมากไปในทางเอารัดเอาเปรียบ กดขี่หรือละเมิดสิทธิของคนส่วนน้อย หลักเหตุผล คือ การมีความเชื่อมั่นในเหตุผล ให้ความสำคัญแก่กระบวนการหรือวิธีการ ค้นหาคำตอบที่ถูกต้องหรือเหมาะสมซึ่งเป็นหลักเชิงวิทยาศาสตร์และหลักภราดรภาพซึ่งหมายถึงการที่มนุษย์ปฏิบัติต่อกันด้วยความเห็นอกเห็นใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เอารัดเอาเปรียบและมีความรู้สึกดีต่อกันฉันพี่น้อง โดยไม่แบ่งเชื้อชาติ เพศ ศิพพรรณ หรือลัทธิความเชื่อ (สุวภีร์ วรจำปา, 2539, บทนำ)

ประชาธิปไตยในประเทศได้มีการพัฒนาก้าวหน้าไปได้ระดับหนึ่ง แต่ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ เพราะสภาพที่แท้จริง พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังเข้าใจหลักการของประชาธิปไตยไม่ชัดเจน ยังขาดสำนึกในเรื่องสิทธิเสรีภาพ หน้าที่พลเมืองที่ดี ขาดหลักการพื้นฐานที่แสดงความเป็นประชาธิปไตย หรือพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540, บทนำ) ดังนั้น สิ่งที่เรามักจะได้รับฟังจากประชาชนก็ดีจากนักวิชาการก็ดี จากสื่อมวลชนก็ดี หรือแม้แต่เนักการเมือง มักจะพูดว่า “บ้านเมืองเรายังไม่เป็นประชาธิปไตย” ความไม่เป็นประชาธิปไตยจะเห็นได้จากการแสดงออกของคนไทยหลายประการ เช่น การไม่เคารพกฎหมายบ้านเมือง การใช้เสรีภาพเกินขอบเขต การขาดระเบียบ

วินัย การล่วงละเมิดและเสรีภาพของผู้อื่น การไม่เคารพและให้เกียรติผู้อื่น การพูดจาไม่มีสัมมาคารวะ เป็นต้น และเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน สังคมมีการแข่งขันเพื่อความอยู่รอดของตนเอง ความเห็นแก่ตัวและการรักพวกพ้องเริ่มมากขึ้น สังคมมีการเอาใจเอาเปรียบผู้ด้อยกว่า ทุกคนถือเอาความคิดของตนเป็นใหญ่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนไม่คิดถึงบุคคลอื่น การตัดสินใจบางครั้งไร้เหตุผล ขาดความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน พฤติกรรมเหล่านี้จะสะท้อนให้เห็นว่า สังคมไทยมีจิตใจเป็นอัตตาธิปไตยมากกว่าประชาธิปไตย เป็นพฤติกรรมที่ยึดตัวเองเป็นใหญ่จนลืมนึกถึงคนอื่น ซึ่งมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทัดเทียมกัน พฤติกรรมดังกล่าว ควรได้รับการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาโดยรวดเร็วเพื่อเป็นพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย (กรมวิชาการ, 2536, บทนำ)

ซึ่งการศึกษาไทยกับการปลูกฝังระบอบประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนของประเทศไทยในปัจจุบันมีสภาพทางการเมืองที่มีปัญหาทางความคิดเห็นมีการแตกแยกปะทะทางความคิดอย่างรุนแรง ทำให้วันแรมว่าสังคมไทยจะหาทางออกไม่ได้และนำไปสู่ความตกต่ำในด้านต่าง ๆ เพราะทุกคนมัวมุ่งไปกับการเสนอข่าวสารของสื่อ และการโฆษณาชวนเชื่อของแต่ละฝ่าย ไม่ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งในสังคมไทยกำลังตกอยู่ในภาวะขาดที่พึ่งทางความคิดและแบบอย่างอันเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง ยิ่งจากผลการวิจัยพบว่าเยาวชนของไทยมองการเมืองเป็นเรื่องน่าเบื่อหน่าย ส่วนใหญ่เป็นคนอายุน้อย ทำให้เป็นห่วงว่าในอนาคตเราจะได้นักการเมืองแบบใด มีอุดมการณ์ที่เสียสละหรือไม่ การปลูกฝังประชาธิปไตยต่อเยาวชนจึงเป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ในสภาวะแบบนี้เราจำเป็นต้องสร้างเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีความรู้และเข้าใจการเมืองอย่างแท้จริง จึงสามารถวิเคราะห์ได้อย่างเข้าใจและเท่าทันกับสิ่งที่แอบแฝงประชาธิปไตย เข้ามามีอิทธิพลทางการเมือง เยาวชนไทยในกลุ่มวัยรุ่นเป็นบุคคลที่กำลังหาเอกลักษณ์ของตนเอง วัยรุ่นมีการคิดอย่างมเหตุผลเชิงตรรกะในรูปแบบธรรมชาติ ซึ่งเป็นช่วงวัยที่จะได้รับการชักนำไม่ว่าจะเป็นในทางที่ดี หรือในทางที่ไม่ดีได้ง่าย ดังนั้น การชักจูงให้เยาวชนมีจิตสำนึกประชาธิปไตยและบุคลิกภาพประชาธิปไตยตั้งแต่วัยแรกเริ่มเข้าสู่หน้าที่ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ก็จะทำให้เขาเหล่านั้นเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคมการเมืองแบบประชาธิปไตยจนสามารถเป็นตัวแบบในสังคม จากนั้นจึงค่อย ๆ ขยายผลไปยังผู้ใหญ่และกลุ่มสังคมอื่นต่อไป

โรงเรียนจึงควรมีบทบาทในการเสริมสร้างคุณลักษณะประชาธิปไตยให้กับนักเรียน เพราะการพัฒนาประชาธิปไตยให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยก็จะดำเนินไปได้ด้วยดี เพราะเมื่อนักเรียนจบออกไปจากโรงเรียนจะสามารถนำเอาความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามวิถีประชาธิปไตยที่ได้รับการปลูกฝังไปใช้

ในชีวิตประจำวันในชุมชนและสังคมต่อไป (สุวสิทธิ์ วรรณจำปา, 2539, หน้า 3-4)

จากสิ่งที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจในการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูลในการเมืองแบบประชาธิปไตย ในประเด็น ด้านสถาบันครอบครัว ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน ด้านสถาบันการศึกษา ด้านสถาบันสื่อมวลชน ด้านความเข้าใจทางการเมือง ของนักเรียน เพื่อให้เห็นมิติที่เป็นมุมมองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเรื่องประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองในการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงกับโรงเรียนชลกันยานุกูล จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถาบันการศึกษา ระดับชั้นปีการศึกษา และสาขาวิชาที่เรียน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย ประกอบด้วย

1. การกล่อมเกลாதงสังคม
2. ด้านความเข้าใจทางการเมือง

ขอบเขตด้านพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล

ขอบเขตด้านเวลา

ในการทำวิจัยและเก็บข้อมูลครั้งนี้ อยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤศจิกายน

พ.ศ. 2558

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน
2. นักเรียนที่มีโรงเรียนต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน
3. นักเรียนที่มีอายุที่ต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน
4. นักเรียนที่มีระดับชั้นปีที่ต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

แตกต่างกัน

5. นักเรียนที่มีสาขาวิชาที่เรียนปีที่ต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

แตกต่างกัน

แหล่งที่มาของตัวแปร

ตารางที่ 1 แหล่งที่มาของตัวแปร

แหล่งที่มา	ตัวแปร
ด้านสถาบันครอบครัว	แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองของสิทธิพันธ์ พุทธทศนุ (2544) กล่าวไว้ว่า สถาบันครอบครัวในทุกสังคม การขัดเกลาชั้นปฐมภูมิจะเกิดขึ้นในครอบครัวหรือญาติ ในขั้นนี้เด็กจะเริ่มเรียนรู้ ถูกฝึกตามความหมายของวัฒนธรรมนั้น รวมทั้งเรียนรู้วัฒนธรรม บางประการที่เป็นแบบแผนในการแสดงบทบาทที่เหมาะสมสำหรับวัย และเพศของตนการกล่อมเกลาการเมืองที่แข็งแกร่งเกิดขึ้นน้อยมาก แต่แนวการวิเคราะห์ทางจิตวิทยาจะเน้นว่าครอบครัวมีความสำคัญมาก เพราะหลายสิ่งหลายอย่างที่บุคคลได้เรียนจากครอบครัวจะได้รับการถ่ายทอดสู่บทบาททางการเมืองต่อไป เพราะการเรียนรู้ทางปฐมภูมิเป็นการเรียนรู้ที่สนิทสนมเป็นการเรียนรู้ที่ฝังรากลึกมากกว่า การเรียนรู้จากทฤษฎีใด ๆ ซึ่งเป็นกลุ่มที่บุคคลมีความสัมพันธ์ด้วยแต่เฉพาะในบทบาทหนึ่ง อีกทั้งขาดความต่อเนื่องไม่เป็นประจำด้วย และผลงานวิจัยของวัฒนา เสงี่ยมไพเราะ (2555) เรื่องความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยช่วงปี พ.ศ. 2549-2554

ตารางที่ 1 (ต่อ)

แหล่งที่มา	ตัวแปร
ด้านกลุ่มเพื่อน และชุมชน	แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองของสิทธิพันธ์ พุทธหุน (2544) กล่าวไว้ว่า กลุ่มเพื่อนเป็นกลุ่มที่มีฐานะเท่าเทียมกัน และมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นต่อกัน เป็นตัวแทนการกล่อมเกลாதงสังคมชั้นปฐมภูมิ ที่มีความสัมพันธ์ตั้งแต่ย่รุ่นขึ้นไปและมีอิทธิพลตลอดชีวิตในด้านการเมือง กลุ่มเพื่อนจะให้บทเรียนทางการเมืองขั้นต้น แก่บุคคลอีกทั้งยังสามารถหล่อหลอมให้เขามีความรู้สึกกว่าเป็นคนจำพวกใด ชชาติพันธุ์ใด นับถือศาสนาใด เป็นต้น และผลงานวิจัยของวัฒนา แซ่งไพเราะ (2555) เรื่องความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยช่วงปี พ.ศ. 2549-2554
ด้านสถาบันการศึกษา	แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองของสิทธิพันธ์ พุทธหุน (2544) กล่าวไว้ว่า สถาบันการศึกษาหรือโรงเรียน เป็นตัวแทนในการกล่อมเกลาทีเป็นทางการเมือง เป็นการกล่อมเกลาทีอยู่กึ่งกลางระหว่างปฐมภูมิกับทุดิยภูมิ สถาบันการศึกษาทำหน้าที่กล่อมเกลาทงการเมือง 3 ทง คือ (1) โดยจำลองรูปแบบสังคมการเมือง (2) ในทางตรง โดยการสั่งสอนจากครูบาอาจารย์ และบทเรียนต่าง ๆ (3) ในทางอ้อม เช่น การเคารพกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นต้น และผลงานวิจัยวัฒนา แซ่งไพเราะ (2555) เรื่องความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยช่วงปี พ.ศ. 2549-2554

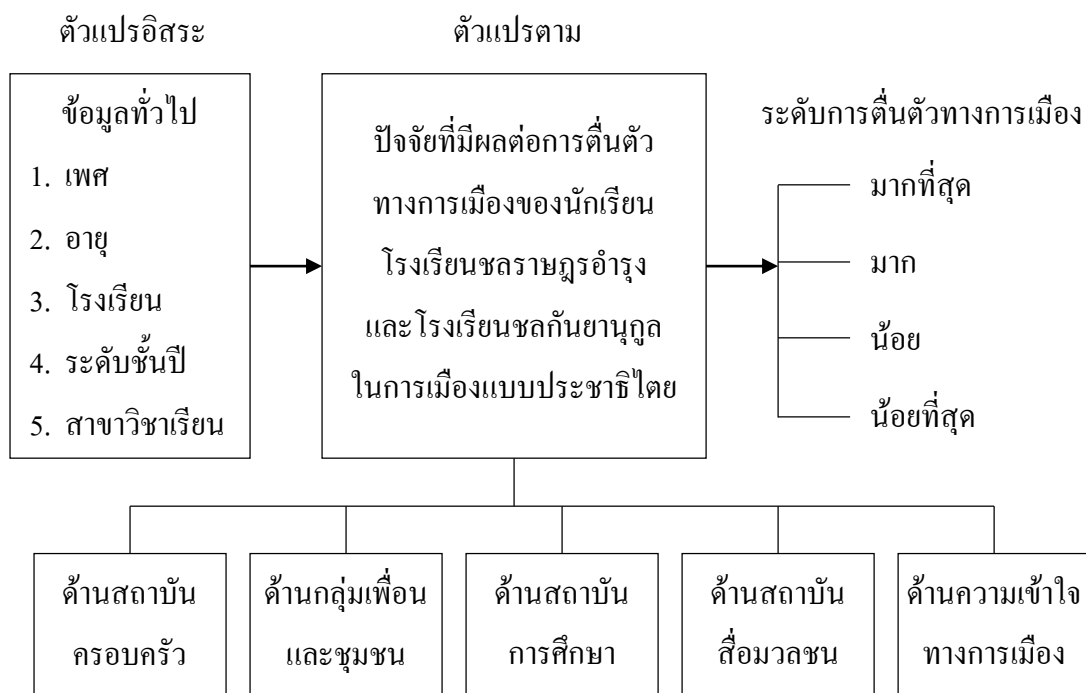

ตารางที่ 1 (ต่อ)

แหล่งที่มา	ตัวแปร
ด้านสถาบันสื่อมวลชน	แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองของสิทธิพันธ์ พุทธหุน (2544) กล่าวไว้ว่า สถาบันสื่อมวลชนในสังคมสมัยใหม่ สื่อมวลชนได้เข้ามามีบทบาทในการกล่อมเกลารวมการเมืองมากขึ้น หนังสือพิมพ์วิทยุ โทรทัศน์ เป็นตัวการทำให้การสื่อสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ และปรากฏการณ์ทางการเมือง ไม่ว่าจะมาจากรัฐบาลถึงประชาชน หรือจากกลุ่มคนหนึ่งสู่อีกคนหนึ่ง หรือแม้แต่มุมมองหนึ่งของโลกถึงอีกมุมมองหนึ่งเป็นได้อย่างง่ายดายมากยิ่งขึ้น และผลงานวิจัยของวัฒนา แซ่งไพเราะ (2555) เรื่องความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชน ในสถาบันการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยช่วงปี พ.ศ. 2549-2554
ด้านความเข้าใจทางการเมือง	แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองของสิทธิพันธ์ พุทธหุน (2544) กล่าวไว้ว่า สถาบันทางการเมืองต่าง ๆ เช่น รัฐบาล รัฐสภา พรรคการเมือง ถือเป็นตัวแทนในการกล่อมเกลารวมการเมืองที่เป็นทางการ และมีลักษณะพิเศษที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำหน้าที่กล่อมเกลารวมการเมืองประชาชนพลเมืองโดยตรง และมีส่วนเชื่อมสัมพันธ์กับการสร้างให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย และผลงานวิจัยของวัฒนา แซ่งไพเราะ (2555) เรื่องความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยช่วงปี พ.ศ. 2549-2554

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่ได้นำเสนอประกอบการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียน ชลราษฎร์บำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย เพื่อนำมาศึกษา ในประเด็นด้านสถาบันครอบครัว ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน ด้านสถาบันการศึกษา ด้านสถาบันสื่อมวลชน และด้านความเข้าใจทางการเมืองของสิทธิพันธ์ พุทธหุน (2544)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความตื่นตัวทางการเมือง หมายถึง ระดับความกระตือรือร้นในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ที่มีจิตสำนึกความเป็นประชาธิปไตย และตระหนักรู้ถึงสิทธิหน้าที่และบทบาทของนักเรียนในฐานะการเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งประกอบไปด้วยประเด็น ดังนี้

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หมายถึง วัฒนธรรมที่มีความตื่นตัวทางการเมืองและมีจิตวิญญาณความเป็นประชาธิปไตย โดยมีความศรัทธาและเชื่อมั่นในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และอำนาจอธิปไตยของปวงชน

สถาบันครอบครัว หมายถึง สถาบันที่ชายหญิงอยู่กินกันเป็นครอบครัวที่นักเรียนอยู่ด้วย และเป็นสถาบันที่จะยังให้สังคมดำรงอยู่ได้ตลอดไป ขอมรับกันว่า สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคม ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมความสัมพันธ์ทางเพศ การมีบุตร การอบรมเลี้ยงดู ตลอดถึงการสร้างระบบเครือญาติ แต่เดิมนั้น ครอบครัวทำหน้าที่เป็นสถาบันเบ็ดเสร็จ กล่าวคือ กิจกรรมทั้งปวงของบุคคลมีศูนย์กลางอยู่ที่ครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา การแพทย์ การสังคมสงเคราะห์ ตลอดจนพิธีกรรมต่าง ๆ ในสมัยหลังจึงได้มีองค์กรอื่น ๆ รับผิดชอบปฏิบัติแทนครอบครัว การอยู่กันเป็นครอบครัวมีระเบียบปฏิบัติซึ่งตั้งขึ้นเป็นแบบแผน เป็นมาตรฐานในเรื่องการสืบพันธุ์

และการเลี้ยงดูบุตร ครอบครัวปฏิบัติหน้าที่ทั้งในด้านเฉพาะตัวและหน้าที่ของสังคมเป็นส่วนรวม และหน้าที่อันสำคัญยิ่งของครอบครัว คือ การสร้างคน การที่สังคมจะดำรงอยู่ได้ ก็ต้องมีสมาชิก มาแทนที่สมาชิกเดิมที่ล้มตายไป การสร้างคนจึงเป็นสถาบันขึ้นมา เรียกว่า สถาบันครอบครัว

กลุ่มเพื่อนและชุมชน หมายถึง กลุ่มบุคคลหลาย ๆ กลุ่ม มารวมกันอยู่ในขอบเขตพื้นที่ โรงเรียนเดียวกัน มีวัฒนธรรมร่วมกัน เป็นเขตพื้นที่ที่มีความคุ้นเคยและการติดต่อสื่อสาร ตลอดจนมีความยึดเหนี่ยวผูกพันบางอย่างที่ทำให้โรงเรียนต่างไปจากโรงเรียนอื่น เช่น เชื้อชาติ ต้นกำเนิดเดิม ของชาติหรือศาสนา กลุ่มเพื่อนบ้าน ในชุมชนหนึ่ง ๆ จึงมีกลุ่มบุคคลหลาย ๆ กลุ่ม มาอยู่ร่วมกัน ในขอบเขตพื้นที่โรงเรียนเดียวกัน กลุ่มคนเหล่านั้นจะประพฤติปฏิบัติเป็นอย่างดีเหมือนกันหรือมี วัฒนธรรมร่วมกัน นักเรียน คือ สมาชิกคนหนึ่งๆ ของโรงเรียน คุณครูจึงต้องอบรมสั่งสอนให้นักเรียน ได้รู้จักและรักโรงเรียนของตน

สถาบันการศึกษา หมายถึง แบบแผนของการคิดและกระทำที่เกี่ยวข้องกับการอบรม ให้การศึกษาแก่นักเรียนของโรงเรียน รวมทั้งถ่ายทอดวัฒนธรรมจากนักเรียนรุ่นหนึ่ง ไปยัง อีกรุ่นหนึ่งด้วย สถาบันทางการศึกษาเป็นสถาบันที่ครอบคลุมในเรื่องที่เกี่ยวกับหลักสูตร การสอบเข้า การเรียนการสอน และการฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ

สถาบันสื่อมวลชน หมายถึง เป็นสถาบันที่ทำหน้าที่สื่อข้อความ ข่าวสาร รายงาน เหตุการณ์เผ่าติดตามความเป็นไปของสถาบันสังคมและสังคมโดยรวม ในสังคมตะวันตกสถาบัน สื่อมวลชนเป็นสถาบันที่ได้รับการยอมรับและให้เกียรติ และมีอิทธิพลอย่างมาก โดยบรรดา สื่อมวลชนขนานนามรูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง เพราะคอยทำหน้าที่เฝ้าระวัง ตรวจสอบ ความไม่โปร่งใสต่าง ๆ พร้อมทั้งรายงานให้สังคมได้ทราบ

ความเข้าใจทางการเมือง หมายถึง เป็นวิธีการที่เกิดจาก ความตั้งใจที่จะศึกษาหรือการฟัง การเมืองให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ซึ่งอาจจะดำเนิน โดยสถาบันหรือองค์กรต่อไปนี้ เช่น ครอบครัว โรงเรียน ตัวแทน กลุ่มและองค์กรหรือ สถาบันอื่น ๆ โดยทั่วไปสังคมส่วนใหญ่จะมีวิธีการให้ การศึกษาทางการเมืองในรูปของการสอน ปลูกฝังทัศนคติ พฤติกรรมทางการเมืองที่มีคุณค่าให้กับ บุคคลโดยตรงทั้งในรูปที่เป็นทางการและ ไม่เป็นทางการ โดยใช้เทคนิควิธีการสอนทางการเมือง โดยตรงจากครอบครัว โรงเรียน และองค์กร ทางการปกครอง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้รู้ถึงความคิดเห็นต่อผลการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียน ชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย

2. ทำให้รู้ถึงปัจจัยต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุง
และโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุง และโรงเรียนชลกันยานุกูลในการเมืองแบบประชาธิปไตย ครั้งนี้ได้สำรวจแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง
2. แนวคิดความตื่นตัวทางการเมือง
3. แนวคิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
4. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย
5. รูปแบบประชาธิปไตย
6. ความหมายของประชาธิปไตย
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง

ความหมายของ “กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง” (Political socialization)

Almond and Powell (1966) ให้คำนิยามว่าหมายถึง กระบวนการที่นำมาซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองแก่ประชาชน โดยกล่อมเกลาถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองจากรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงค่านิยมในแบบแผนของวัฒนธรรมทางการเมืองให้แตกต่างไปจากวัฒนธรรมทางการเมืองเดิม และในบางกรณีอาจเป็นกระบวนการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองให้ก็เป็นได้

Rush and Althoff (2009) ให้คำนิยาม กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองกระบวนการซึ่งบุคคลแต่ละคนรู้ว่าตนเองเป็นใครอยู่ในระบบการเมืองให้เกิดมโนคติหรือปฏิกิริยาต่อปรากฏการณ์ทางการเมือง กระบวนการนี้เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ และยังเป็นกระบวนการที่มีบทบาทต่อบุคลิกภาพ และประสบการณ์ของบุคคลในแต่ละสังคมนั้นที่ถูกหล่อหลอมด้วยบรรยากาศทางการเมืองของสังคมประกอบไปด้วยหน่วยต่าง ๆ ที่เป็นตัวกลางในการกล่อมเกลาทางการเมือง ได้แก่ ครอบครัว การศึกษา เพื่อนฝูง กลุ่มศาสนา กลุ่มอาชีพ และสื่อมวลชน โดยผ่านเข้าไปทางฉากของการรับรู้

Langton (1969) ได้อธิบายว่า กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองเป็นกระบวนการที่บุคคลได้เรียนรู้แบบแผนพฤติกรรม และอุปนิสัย ในทางที่เกี่ยวเนื่องกับการเมืองโดยผ่านทางสื่อกลางต่าง ๆ ของสังคม สื่อกลางเหล่านี้รวมถึงสิ่งแวดล้อมทั่ว ๆ ไปด้วย เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อนฝูง โรงเรียน สมาคมผู้ใหญ และสื่อสารมวลชน ดังนั้น จากข้างต้นสรุปได้ว่า กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง คือ กระบวนการอบรมปลูกฝังหรือถ่ายทอดให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ ความรู้ความเข้าใจ ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะและเกิดพฤติกรรมทางการเมืองในทิศทางที่ต้องการ โดยทั้งนี้ การกล่อมเกลาทางการเมืองนั้นสามารถเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาและตลอดชีวิต ซึ่งสามารถผ่านรูปแบบของกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองได้หลายทางด้วยกัน

รูปแบบและขั้นตอนของ “กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง” (Political socialization)

Pye (1965) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนของกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ถือเป็นขั้นตอนแรกของการกล่อมเกลาทางคน มีเป้าหมายเพื่อให้มนุษย์เรียนรู้วิธีการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้โดยสื่อกลางที่สำคัญที่สุดในขั้นตอนนี้ คือ ครอบครัวและสถาบันการศึกษา จุดประสงค์สำคัญของขั้นตอนนี้ คือ ต้องการจะให้อบรมเพื่อชี้แนวทางให้มนุษย์เรียนรู้วิธีการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่น ดังนั้น จึงเป็นขั้นตอนพื้นฐานของกระบวนการอบรมกล่อมเกลาทางสังคม

ขั้นตอนที่ 2 มนุษย์เริ่มมี “เอกลักษณ์ส่วนบุคคล” (Personal identity) ในขั้นตอนนี้เริ่มมีการพัฒนาการไปสู่การมีพื้นฐานความรู้ และความเชื่อ นอกจากนี้ ประสบการณ์มีอิทธิพลหล่อหลอมในจิตสำนึก และยังไปมีส่วนร่วมกำหนดโครงสร้างบุคลิกภาพข้อมูลพื้นฐานของมนุษย์ด้วย คือ การเริ่มมีลักษณะเฉพาะตัว และมีการพัฒนาไปสู่การมีพื้นฐานความรู้และความเชื่อ สิ่งสำคัญในขั้นตอนนี้ คือ สภาพของอำนาจอันชอบธรรม ความเชื่อถือ และไว้วางใจผู้อื่น

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนนี้เริ่มเข้าสู่กระบวนการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองของสังคม เมื่อมนุษย์ผ่านมาถึงขั้นตอนของการมีความสำนึกในสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองเริ่มผ่านเข้ามาทางตัวการของการอบรมกล่อมเกลา และเข้ามากระทบจากการรับรู้ และหล่อหลอมทำให้บุคลิกภาพทางการเมืองขึ้นในตัวมนุษย์ ทำให้มนุษย์เริ่มมีความคิดพินิจพิเคราะห์ในทางการเมือง เป็นขั้นตอนที่เริ่มได้รับการกล่อมเกลาทางการเมืองของสังคม กล่าวคือ ประสบการณ์ทางการเมือง ได้รับความรู้ทางการเมือง สื่อมวลชน และกระบวนการการเลือกตั้ง เป็นต้น ส่งผลให้คนมีบุคลิกภาพ ทักษะ ค่านิยมทางการเมือง รวมทั้งสามารถที่จะวิเคราะห์และประเมินค่าในทางการเมืองได้

ขั้นตอนที่ 4 เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการเรียนรู้ทางการเมือง ในขั้นตอนนี้คนจะมีความรู้ความเข้าใจ และเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้น มีความรู้สึว่าการเมืองเป็นเรื่องที่ไม่สามารถแยกออกจากตนได้ และเชื่อว่าตนเองมีความสามารถที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางการเมือง ตลอดจนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใดๆของรัฐ ซึ่งถือเป็นขั้นตอนที่กระบวนการจัดেলাและเรียนรู้ทางการเมืองได้สร้างความรู้สึกรู้สึกนึกคิดในทางการเมืองอย่างมาก เรียกขั้นตอนนี้ว่า “Political recruitment process” เป็นขั้นตอนที่บุคคลมีความเข้าใจในการเมืองลึกซึ้งขั้นนี้มีทัศนคติทางการเมือง หรือที่เรียกว่า “บุคลิกภาพทางการเมือง” ชัดเจนและถาวรกว่าเดิม

นอกจากนี้ Pye (1965) กล่าวว่า ขั้นตอนของกระบวนการอบรมการกล่อมเกลாதทางการเมือง ดังกล่าว จะมีอิทธิพลต่อค่านิยม ทัศนคติ ความรู้ หรือเรียกกันว่า “โครงสร้างบุคลิกภาพพื้นฐาน” (Basic personality structure) มากน้อยแตกต่างกัน บางกรณีการอบรมในระดับครอบครัวอาจมีอิทธิพลมากกว่าระดับเพื่อนฝูง หรือบางกรณีการอบรมในระดับสถาบันศึกษา เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย จะมีอิทธิพลมากกว่าได้

Almond and Verba (1980) กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของการกล่อมเกลாதทางการเมือง คือ

1. การกล่อมเกลாதทางการเมือง เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของบุคคลแต่ละบุคคล หมายถึง เมื่อบุคคลเติบโตขึ้นมีประสบการณ์ชีวิตที่หลากหลายยิ่งขึ้นก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเดิมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชีวิตที่เปลี่ยนไป

2. การกล่อมเกลาดและการเรียนรู้ทางการเมืองอาจเกิดขึ้นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เมื่อบุคคลได้มีการสัมผัสโดยตรงกับข่าวสาร ค่านิยม และความเชื่อ เกี่ยวกับทางการเมืองโดยตรง หรือโดยอ้อมผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา

พฤทธิสาธน์ ชุมพล (2547) กล่าวถึง การกล่อมเกลாதทางการเมือง มีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองตามบทบาทในการกล่อมเกลาททางการเมือง คือ

1. กลุ่มที่ตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ทางการเมืองโดยเฉพาะ เช่น พรรคการเมือง ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อปลุกฝังค่านิยมทางการเมือง เพื่อระดมกำลังผู้การกระทำทางการเมือง

2. กลุ่มที่ตั้งขึ้นเพื่อนวัตถุประสงค์มิใช่ทางการเมือง แต่ใช้ศึกษาทางการเมือง เช่น กลุ่มศาสนา

3. กลุ่มที่ไม่ได้ตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ทางการเมือง และไม่ทำการอบรมกล่อมเกลาททางการเมืองอย่างเป็นทางการ หากแต่บางครั้งทำโดยไม่รู้ตัว เช่น สมาคมกีฬา

4. ประสบการณ์ทางการเมือง การได้สัมผัสกับการเมืองโดยตรงย่อมมีผลต่อการสร้างทัศนคติและค่านิยมอย่างทางการเมือง เป็น โอกาสที่บุคคลจะได้ทดสอบบทเรียนที่ได้เรียนรู้มาโดยทางอ้อมผ่านตัวแทนต่าง ๆ กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

5. สื่อมวลชน (Mass media) ได้เข้ามามีบทบาทในการกล่อมเกลາทางการเมืองมากขึ้นตามลำดับ หนังสือพิมพ์วิทยุ โทรทัศน์ เป็นตัวการที่ทำให้การสื่อสารที่เกี่ยวกับเหตุการณ์และปรากฏการณ์ทางการเมืองไม่ว่าจากระดับถึงประชาชน หรือจากคนกลุ่มหนึ่งถึงอีกกลุ่มหนึ่ง ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลแต่ละคนในสังคมจะได้อามาและสามารถถ่ายทอดไปสู่ผู้อื่นหนึ่งได้โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า การกล่อมเกลาทางการเมือง (Political socialization) กระบวนการชนิดนี้ถือว่าได้เป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมกับมนุษย์ กล่าวคือ เป็นตัวที่ดึงเอาวัฒนธรรมเข้าไปมีส่วนหรือมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์อย่างมากมาย สัทธพันธ์ พุทธหุน (2544) ทั้งนี้ สถาบันกล่อมเกลาทางสังคมและการเมือง หรือตัวแทน (Agents) ที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในกระบวนการขัดเกลาทางการเมือง ต่อไปนี้

1. สถาบันครอบครัวในทุกสังคมการขัดเกลาขั้นปฐมภูมิจะเกิดขึ้นในครอบครัวเครือญาติ ในขั้นนี้เด็กจะเริ่มเรียนรู้ถูกฝึกตามความหมายของวัฒนธรรมนั้น รวมทั้งเรียนรู้วัฒนธรรมบางประการที่เป็นแบบแผนในการแสดงบทบาทที่เหมาะสมสำหรับวัยและเพศของตน การกล่อมเกลาการเมืองที่แท้จริงเกิดขึ้นน้อยมาก แต่แนวการวิเคราะห์ทางจิตวิทยาจะเน้นว่าครอบครัวมีความสำคัญมาก เพราะหลายสิ่งหลายอย่างที่บุคคลได้เรียนจากครอบครัวจะได้รับการถ่ายทอดสู่บทบาททางการเมืองต่อไป เพราะการเรียนรู้ทางปฐมภูมิเป็นการเรียนรู้ที่สนิทสนมเป็นการเรียนรู้ที่ฝังรากลึกมากกว่า การเรียนรู้จากทุติยภูมิ ซึ่งเป็นกลุ่มที่บุคคลมีความสัมพันธ์ด้วย แต่เฉพาะในบทบาทหนึ่งอีกทั้งขาดความต่อเนื่องไม่เป็นประจำด้วย

2. กลุ่มเพื่อนเป็นกลุ่มที่มีฐานะเท่าเทียมกันและมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นต่อกัน เป็นตัวแทนการกล่อมเกลาทางสังคมขั้นปฐมภูมิ ที่มีความสัมพันธ์ตั้งแต่วัยรุ่นขึ้นไปและมีอิทธิพลตลอดชีวิตในด้านการเมือง กลุ่มเพื่อนจะให้บทเรียนทางการเมืองขั้นต้นแก่บุคคลอีกทั้งยังสามารถหล่อหลอมให้เขามีความรู้สึกว่าเป็นคนจำพวกใด ชาติพันธุ์ใด นับถือศาสนาใด เป็นต้น

3. สถาบันการศึกษาหรือโรงเรียน เป็นตัวแทนในการกล่อมเกลาที่เป็นทางการเป็นการกล่อมเกลาที่อยู่กึ่งกลางระหว่างปฐมภูมิจับทุติยภูมิ สถาบันการศึกษาทำหน้าที่กล่อมเกลาทางการเมือง 3 ทาง คือ

3.1 โดยจำลองรูปแบบสังคมการเมือง

3.2 ในทางตรง โดยการสั่งสอนจากครูบาอาจารย์ และบทเรียนต่าง ๆ

3.3 ในทางอ้อม เช่น การเคารพกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นต้น

4. สถาบันสื่อมวลชน ในสังคมสมัยใหม่สื่อมวลชนได้เข้ามามีบทบาทในการกล่อมเกลาทางการเมืองมากขึ้น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นตัวการทำให้การสื่อสารเกี่ยวกับเหตุการณ์และปรากฏการณ์ทางการเมือง ไม่ว่าจะมาจากรัฐบาลถึงประชาชนหรือจากกลุ่มคนหนึ่งสู่

อีกคนหนึ่ง หรือแม้แต่มุมหนึ่งของโลกถึงอีกมุมหนึ่งเป็นไปได้อย่างง่ายดายมากขึ้น

5. สถาบันทางการเมือง สถาบันทางการเมืองต่าง ๆ เช่น รัฐบาล รัฐสภา พรรคการเมือง ถือเป็นตัวแทนในการกล่อมเกลாதองการเมืองที่เป็นทางการ และมีลักษณะพิเศษที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำหน้าที่กล่อมเกลาทองการเมืองประชาชนพลเมืองโดยตรง และมีส่วนเชื่อมสัมพันธ์กับการสร้างให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย

สิทธิพันธ์ พุทธหุน (2544) กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลแต่ละคนในสังคม จะได้มาถ่ายทอดไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งได้โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “การกล่อมเกลาทองการเมือง” (Political socialization) กระบวนการชนิดนี้ถือได้ว่าเป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมมนุษย์ คือ เป็นผู้ที่ดึงเอาวัฒนธรรมเข้าไปมีส่วนร่วมหรืออิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์

ลิขิต ชีรเวทิน (2529) กล่าวถึง การสร้าง “วัฒนธรรมทางการเมือง” ต้องอาศัย กระบวนการ คือ

1. ค่านิยมและปทัสถานโดยเฉพาะอย่างยิ่งศรัทธาของประชาชนต่อรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ต้องมั่นคง ประชาชนต้องเข้าใจข้อจำกัดและต้องอดทนอดกลั้นต่อความล่าช้า ต้องมีการออมชอมและยอมให้ออกาสและเวลาในการพัฒนา

2. ระบบการอบรมสั่งสอน การกล่อมเกลารียนรู้ในครอบครัว ในสถาบันการศึกษา และสังคม สื่อมวลชน ตลอดจนจรรยาบรรณบัณฑิตต้องมีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย

3. การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีประสบการณ์ด้วยการปฏิบัติ เช่น การกระจายอำนาจให้อิสระท้องถิ่นให้ปกครองตนเอง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น สิทธิในการร่วมแสดงความคิดเห็น ตลอดจนจรรยาบรรณบัณฑิต ต้องมีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย

การพัฒนาวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ในสังคมต้องมีการกล่อมเกลารียนรู้ให้มี “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย” กระบวนการนี้เรียกว่า กระบวนการกล่อมเกลาทองการเมือง (Political socialization) ซึ่งขั้นตอนและกระบวนการทั้งในแง่การสร้างค่านิยมแบบนามธรรมในลักษณะหลักการหรือปรัชญา รวมทั้งการปฏิบัติที่อยู่ในสังคม ซึ่งกระบวนการกล่อมเกลารียนรู้ทางการเมืองโดยทั่วไปจะมี 3 ขั้นตอน

1. แนวสัมพัศการเรียนรู้ (Cognitive orientation) คือ ต้องรู้ว่าหลักการ กระบวนการรวมทั้งสิ่งที่ปรากฏเป็นวัตถุเกี่ยวข้องในทางการเมืองอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “อาดมันทางการเมืองของตนเอง” (Political self) เช่น หลักการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยแตกต่างจากเผด็จการอย่างไร นี่คือการเรียนรู้ว่าระบบการเมืองมีลักษณะอย่างไร โดยเริ่มตั้งแต่การเรียนรู้ว่า

สังคมหรือประเทศที่ตนอาศัยอยู่นั้นมีฐานะอย่างไร กล่าวคือ เป็นรัฐเอกราช เป็นเมืองขึ้น เป็นประเทศที่เป็นมหาอำนาจ หรือเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา เป็นต้น นอกจากนั้น “อาตมันทางการเมืองประชาธิปไตย” คือ ตนเป็นคนไทยหรือคนต่างชาติมีสิทธิหรือความจำกัดในสิทธิมากน้อยเพียงใด สรุปคือ ต้องรู้ว่าตนเป็นใคร ในทางการเมือง และทางวัฒนธรรม เช่น สัญลักษณ์ต่าง ๆ ตั้งแต่รูปร่างของประเทศทางภูมิศาสตร์ ธงชาติ บุคคลสำคัญซึ่งเป็นประมุขวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ทั้งหลายทั้งปวงดังกล่าวนี้คือ แนวสัมพัทธ์การเรียนรู้ทางการเมือง

2. แนวสัมพัทธ์ความผูกพันทางอารมณ์ (Affective orientations) ได้แก่ การถูกกล่อมเกลาลังสอนในครอบครัว โรงเรียน สถาบัน องค์การสังคมและในสังคมโดยรวม ให้รับหรือปฏิเสธได้แก่ ให้ชอบหรือไม่ชอบ เช่น มีความรักชาติ ยกย่องเชิดชูชาติตน ไม่ชอบให้คนดูถูกประเทศคู่มั่นวัฒนธรรมของตน มีความภาคภูมิใจในประวัติความเป็นมาของแผ่นดินตนหรือกล่าวสั้นหนึ่งมีความผูกพันต่อเอกลักษณ์ที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมการเมืองนั้น ๆ นอกจากนี้ยังมีการสร้างความผูกพันทางอารมณ์ในแง่ชอบการมีสิทธิเสรีภาพ ไม่ชอบถูกกดขี่ รักความยุติธรรม ฯลฯ

3. แนวสัมพัทธ์การประเมินและพฤติกรรมตน (Evaluative orientation and behavior) ถ้าสัมพัทธ์การเรียนรู้และผูกพันทางอารมณ์ปฏิเสธเผด็จการ เมื่อมีความพยายามที่จะยึดอำนาจโดยรัฐบาลเผด็จการ ก็จะประเมินและพฤติกรรมแสดงการต่อต้านขึ้น การกล่อมเกลารับรู้ในส่วนนี้อาจเกิดจากการปลุกเร้าทางการเมือง เช่น การต่อต้านเผด็จการทุกรูปแบบ หรือการพยายามสถาปนาสังคมคอมมิวนิสต์ขึ้นให้สมบูรณ์แล้วแต่ว่าคุณจะถูกกล่อมเกล่าไปในทางใด กระบวนการทั้งสามขั้นตอนดังกล่าว จะมีสถาบันสังคมเป็นผู้ทำหน้าที่เริ่มตั้งแต่ในครอบครัวที่มีความเป็นประชาธิปไตย ให้โอกาสลูก ๆ แสดงความเห็น ขณะเดียวกัน การกล่อมเกล่าให้ข้อดีข้อเสียของระบบประชาธิปไตยรวมทั้งระบบเผด็จการจนเกิดการผูกพันทางอารมณ์และผลสุดท้ายจะนำไปสู่การตัดสินใจของสมาชิกในครอบครัวนั้น ในทางการเมือง นอกจากครอบครัวแล้ว โรงเรียน สถาบันศาสนา องค์การในสังคม และสังคมทั่วไปก็มีส่วนทำหน้าที่ดังกล่าวทั้งสิ้น

ถวิลวดี บุรีกุล และอัลเบิร์ต บี. โรเบิร์ต บี (2543) กล่าวว่า ความตื่นตัวทางการเมืองจึงเป็นที่มาของการแสดงออกทางการเมืองผ่านการมีส่วนร่วมในรูปแบบต่าง ๆ แต่ไม่ได้มองว่าเป็นเพียง “วิธีการ” ทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังเป็น “เป้าหมาย” สำคัญยิ่งในการพัฒนาทางการเมืองอีกด้วย ด้วยเพราะหากทำให้ประชาชนได้มีความตื่นตัวหรือกระตือรือร้นเคลื่อนไหว ในทางการเมืองอย่างจริงจังต่อเนื่องในทิศทางที่เหมาะสมแล้ว ก็ย่อมสามารถเข้ามาติดตาม และตรวจสอบการทำงานของภาครัฐให้มีความโปร่งใสและเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนอย่างจริงจัง

แนวคิดความตื่นตัวทางการเมือง

แนวคิดเรื่อง “ความตื่นตัวทางการเมือง” เริ่มถูกนำมาเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญในการวัดระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตยในวงกว้างมากขึ้น เนื่องจากถือว่าการตื่นตัวทางการเมืองหรือการเคลื่อนไหวทางการเมืองตามครรลองของระบอบประชาธิปไตยที่มีรากฐานสำคัญมาจากวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย หรือ “อาดมันทางการเมืองประชาธิปไตย” ได้

ลิขิต ชีรเวทิน (2529) กล่าวถึง “ความตื่นตัวทางการเมือง” ต้องขึ้นกับตัวแปรที่สำคัญ คือ

1. วุฒิภาวะทางการเมืองของผู้สมัครและผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ข่าวสารข้อมูล ความรู้ และจิตสำนึกของการที่จะพยายามจรดลงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

2. วัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ความยุติธรรม และน้ำใจนักกีฬา โดยปฏิบัติตามกฎหมายที่เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งของการเลือกตั้ง

3. การจัดหลักสูตรวิชาเกี่ยวกับระบอบปกครองแบบประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นในการบ่มเพาะจิตสำนึกเรื่องอุดมการณ์ จริยธรรมทางการเมือง มารยาททางการเมือง กระบวนการทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่พึงประสงค์ โดยนำตัวอย่างการเมืองที่ดีจากประเทศต่าง ๆ รวมทั้งในส่วนดีที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เช่น การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ที่กล่าวมาแล้วเป็นหลักสูตรในการสอนต่อไป ตั้งแต่ชั้นประถม มัธยม จนถึงชั้นมหาวิทยาลัย รวมทั้งตลอดจนโรงเรียนการเมืองทั้งหลาย ซึ่งควรจัดขึ้นโดยสภาพัฒนาการเมือง โดยเฉพาะการอบรมเรื่องความรู้ ค่านิยมและวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หรือเรียกว่า “อาดมันทางการเมืองแบบประชาธิปไตย” (Democratic political self) นั้น สามารถพัฒนาให้เกิดความตื่นตัวทางการเมือง ดังลักษณะอาดมันทางการเมืองแบบประชาธิปไตยปัจเจกบุคคล ดังนี้

3.1 ตนเป็นบุคคลที่มีสิทธิเสรีภาพ มีศักดิ์ของความเป็นมนุษย์ มีสิทธิ์ที่จะดำรงตนภายใต้กรอบกฎหมายของบ้านเมือง ไม่มีใครจะมาแสดงอำนาจบาตรใหญ่กับตนได้

3.2 ตนเป็นบุคคลที่มีความเสมอภาคในทางการเมืองและความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมายกับผู้ร่วมชาติ กรณีเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลความแตกต่างทางศาสนา เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ เพศ ฯลฯ เป็นสิ่งที่ตนไม่ยอมให้เกิดขึ้น

3.3 สิทธิเสรีภาพของตนในฐานะประชาชนได้ถูกรับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญ ตนมีสิทธิ์ที่จะทวงสิทธิ์ดังกล่าว ถ้าถูกละเมิดโดยใครก็ตาม

3.4 ตนมีสิทธิ์ที่จะแสดงความคิดเห็น มีสิทธิ์ที่จะประท้วงคัดค้านการกระทำอันใดก็ตามที่มาจากหน่วยราชการหรือรัฐบาล ที่มีต่อสิทธิขั้นมูลฐานของตนที่เป็นประชาชนผู้เสียภาษี

3.5 คนมีสิทธิการเมืองที่จะลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง เลือกผู้แทนของตนให้รัฐสภา มีสิทธิในการที่จะกำหนดว่าต้องการให้ใครทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร

3.6 มีความเชื่อมั่นว่าทุกอย่างในสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้น สามารถที่จะทำให้อุดมคติได้ถ้าร่วมแรงร่วมใจกัน ผลักดันให้สิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้น โดยผ่านกลไกของรัฐ และรัฐมีภาระหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการของชุมชนของตนที่เรียกร้องอย่างสมเหตุสมผล

3.7 ในฐานะเป็นประชาชนของประเทศที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้น คนมีสิทธิที่จะมีข่าวสารข้อมูล แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อตกลงอันใดก็ตามที่ประเทศของตนกำลังจะทำกับประเทศอื่น ทั้งนี้เริ่มตั้งแต่สนธิสัญญาทางการค้า ภาษีอากร พันธมิตรในทางการเมือง พันธมิตรในการสงคราม ข้อตกลงแลกเปลี่ยนต่าง ๆ ซึ่งอาจจะมีผลบวกและผลลบ ในฐานะประชาชนจึงมีสิทธิที่จะติดตามข้อมูลและแสดงความคิดเห็น

3.8 ในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนการเมือง คนมีสิทธิที่จะได้เห็นสื่อมวลชนที่มีจริยธรรม มีความรับผิดชอบ มีสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญที่เสนอว่าที่ถูกต้อง เป็นปากเป็นเสียงให้กับประชาชน และสร้างมาตรฐานที่ถูกต้องและยุติธรรมให้กับสังคม

3.9 ในฐานะที่เป็นสมาชิกและประชาชนผู้ซึ่งมีความพร้อมในแง่คุณวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ ความรู้ความสามารถ คนย่อมมีสิทธิที่จะเปลี่ยนแปลงฐานะจากประชาชนผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองตามที่ได้กล่าวมาแล้ว มาสู่การเป็นผู้ปฏิบัติการทางการเมืองโดยการลงเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและระดับชาติ เพื่อทำหน้าที่ในรัฐสภา หรือแม้แต่การทำหน้าที่ในฝ่ายบริหาร หรือทำหน้าที่อื่นใดที่ตนสามารถจะกระทำได้ตามครรลองของกฎหมาย

3.10 ในฐานะประชาชนของชุมชนการเมือง คนมีสิทธิที่จะเรียกร้อง คาดหวัง และต่อสู้ให้ตนและสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งเพื่อนร่วมชาติทุกคนดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ โดยมีปัจจัยสี่ มีสิทธิเสรีภาพโดยประกันกฎหมายและบังคับโดยกฎหมาย และมีโอกาสเข้าถึงการศึกษา การประกอบอาชีพ เพื่อยกฐานะของตนในทางสังคมและเศรษฐกิจให้ดีขึ้นกว่าเดิม

อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic political self) จึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะมีส่วนผลักดันให้สังคมนั้นๆสามารถพัฒนาความตื่นตัวทางการเมือง ทำให้ประชาชนมีความรู้สึกว่ามีสมรรถนะทางการเมือง (Political efficacy) สูง และสำคัญที่สุดเป็นส่วนที่จะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ยั่งยืนสืบต่อไป

แนวคิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ความหมายของ “วัฒนธรรมทางการเมือง” (Political culture)

คำว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” ผู้กล่าวถึงครั้งแรก คือ Almond (1956) อธิบายไว้ในบทความชื่อ “Comparative politics systems” ระบบการเมืองทุกระบบมีรากฐานมาจากการปลูกฝังอบรมอย่างเป็นแบบแผนต่อการแสดงออกทางการเมือง นั่นก็คือ วัฒนธรรมจารีตประเพณีและความรู้สึก ความเชื่อความคิดเห็นของคนในประเทศนั้นหรือที่เรียกว่าเป็น “วัฒนธรรมทางการเมือง” โดยต่อมา Almond and Powell (1966) ได้ให้คำนิยามชัดเจนมากขึ้นในหนังสือชื่อ “Comparative politics: A development approach” อธิบายว่า

วัฒนธรรมการเมือง คือ แบบแผนของทัศนคติส่วนบุคคลและความโน้มเอียงที่มีต่อการเมือง ในฐานะที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของระบบการเมือง อันจะเป็นฐานสำคัญก่อให้เกิดกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มของผู้ซึ่งที่มีความสนใจทางการเมือง ความรู้ ความเชื่อ เกี่ยวกับความจริงทางการเมืองความรู้สึกในการยอมรับเรื่องการเมือง และมีข้อผูกมัดต่อค่านิยมทางการเมือง

Almond and Verba (1980) กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบแผนของทัศนคติและความเชื่อของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองต่อส่วนต่าง ๆ เป็นระบบย่อยของระบบการเมืองและการแสดงบทบาททางการเมืองของบุคคล Almond ได้ชี้ให้เห็นความโน้มเอียงหรือท่าทีในการแสดงออกทางการเมืองของบุคคลได้ 3 รูปแบบ

1. ความโน้มเอียงด้านการรับรู้ (Cognitive orientation) คือ ความรู้และความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อการเมือง ซึ่งจะเป็นความรู้ความเข้าใจหรือความเชื่อที่ถูกต้องหรือไม่ก็ตาม
2. ความโน้มเอียงด้านการแสดงความรู้สึก (Affective orientation) คือ ความรู้สึกผูกพันทางอารมณ์ของบุคคลที่มีต่อการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการยอมรับหรือการปฏิเสธชอบหรือไม่ชอบ
3. ความโน้มเอียงด้านการประเมินค่า (Evaluative orientation) คือ ความสามารถของบุคคลในการใช้ค่านิยมของบุคคลวิเคราะห์การเมืองการตัดสินใจวินิจฉัยว่าดีหรือไม่ดี

ทั้งนี้ Almond and Verba ได้สรุปถึงแบบแผนของทัศนคติและของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองนี้ จะเริ่มการรับรู้ (Cognitive orientation) และเข้าใจ หลังจากนั้นก็นำไปสู่ความรู้สึก (Affective orientation) และการประเมินค่าตัดสินใจ (Evaluative orientation) ที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลนั้นที่เป็นเอกลักษณ์ต่อเนื่องจนกลายเป็นแบบพฤติกรรมการเมืองของบุคคลหรือเรียกว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง”

Almond and Verba (1980) กล่าวว่า การที่จะวัดว่าสังคมหรือประเทศใดมีรูปแบบหรือประเภทวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใด ให้ดูจาก ทัศนคติ หรือความโน้มเอียงของบุคคล ดังนี้

1. บุคคลมีความรู้เกี่ยวกับชาติ ระบบการเมืองของเขา เช่น ประวัติศาสตร์ ขนาดที่ตั้งของประเทศ อำนาจทางการเมือง ลักษณะของรัฐธรรมนูญอย่างไร และเขามีความรู้สึกความคิดเห็น ตลอดจนการตัดสินใจในเรื่องนี้ได้อย่างไร
2. บุคคลมีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้าง บทบาทชนชั้นนำทางการเมือง ตลอดจนการกำหนดนโยบายอย่างไร และเขามีความรู้สึก ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ได้อย่างไร
3. บุคคลมีความรู้เกี่ยวกับการบังคับใช้นโยบาย (Policy enforcement) โครงสร้างตัวบุคคล ตลอดจนการจัดสนใจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกำหนดนโยบายอย่างไร และเขามีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้อย่างไร
4. บุคคลรับรู้เกี่ยวกับบทบาทของตนเองในฐานะที่เป็นสมาชิกของระบบการเมืองอย่างไร เขามีความรู้เกี่ยวกับสิทธิ อำนาจ เงื่อนไขข้อผูกพัน และยุทธวิธี (Strategies) ที่เข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองอย่างไร เขารู้สึก เขาสามารถที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในนโยบายการตัดสินใจของรัฐบาลหรือไม่อย่างไร

Pye (1965) กล่าวถึง ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมืองใน 4 ความหมาย คือ

1. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับความรู้สึกไว้วางใจหรือความไม่ไว้วางใจของบุคคลต่อบุคคลอื่นหรือต่อสถาบันการเมือง เช่น การมีศรัทธาหรือความเชื่อมั่นต่อสถาบันหรือผู้นำทางการเมือง
2. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับทัศนคติต่ออำนาจทางการเมืองซึ่งสะท้อนถึงการยอมรับและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง หรือผู้นำกับประชาชน ซึ่งทัศนคตินี้ส่งผลโดยตรงต่อการที่ประชาชนให้ความร่วมมือหรือต่อต้านอำนาจทางการเมืองของผู้ปกครอง
3. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับความจริงรักภักดีและยึดมั่นในสังคมของบุคคล กล่าวคือ วัฒนธรรมทางการเมืองช่วยสร้างเอกลักษณ์ทางการเมืองให้แก่บุคคลในสังคมที่จะยึดมั่นร่วมกันและพร้อมที่จะต่อสู้ปกป้องรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์นั้นให้คงอยู่ต่อไปอาจยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวมหรือระส่ำระสายเพื่อผลประโยชน์ระยะยาว เป็นต้น

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2536) กล่าวว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล ซึ่งเป็นผลจากความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมืองของบุคคลที่ได้รับการปลูกฝัง อบรมและถ่ายทอดสืบทอดต่อกันมา วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเกิดจากกระบวนการปลูกฝังอบรมหล่อหลอมกลมกล่อมเกลาทางการเมือง (Political socialization process) ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้เกิดความรู้ทางการเมือง ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับลัทธิการเมือง หรือการใช้อำนาจของผู้นำ รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของประชาชน เมื่อประชาชนมีความรับรู้

อย่างไรก็จะกลายเป็นความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมืองของผู้ผู้นั้น ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนกลุ่มนั้น และเมื่อประชาชนมีพฤติกรรมทางการเมืองจนเป็นแบบแผน ก็จะกลายเป็น “วัฒนธรรมทางการเมือง” ของประชาชนกลุ่มนั้น โดยลักษณะสำคัญของ “วัฒนธรรมทางการเมือง” ประกอบด้วย

1. ประชาชนต้องมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วย หลักอิทธิปไตยของปวงชน หลักเสรีภาพ หลักความเสมอภาค หลักกฎหมาย และหลักเสียงข้างมาก
2. บุคคลต้องมีใจกว้าง ยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้อื่น โดยไม่ยึดมั่นความคิดตนเป็นใหญ่
3. บุคคลต้องมีความไว้วางใจและยอมรับความสามารถของบุคคลอื่นเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาตนเองอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน
4. บุคคลจะต้องเห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยแสดงอำนาจในการกำหนดผู้ปกครองตลอดจนควบคุมกำกับตรวจสอบผู้ปกครองทำงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน
5. บุคคลจะต้องเคารพในกติกาและกฎระเบียบของบ้านเมืองไม่ละเมิดซึ่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ส่งเสริมให้สังคมดำรงอยู่อย่างมีระเบียบวินัย
6. บุคคลจะต้องให้ความสนใจและติดตามกิจกรรมทางการเมืองการปกครองอย่างต่อเนื่องมิให้ขาด
7. อำนาจในทางมิชอบ มีความพร้อมในการสนับสนุนและต่อต้านรัฐบาลเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อส่วนรวม
8. บุคคลต้องมีความกล้าหาญในการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองด้วยความคิดที่สร้างสรรค์

ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง

Almond and Powell (1966) ได้ทำการศึกษาลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มคนในสังคมต่าง ๆ และพบว่า มีลักษณะแตกต่างกัน สามารถแบ่งประเภทวัฒนธรรมทางการเมืองได้ดังนี้

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ (The parochial political culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองเลย ไม่มีการรับรู้ ไม่มีความเห็น และไม่ใส่ใจต่อระบบการเมืองไม่คิดว่าตนเองมีความจำเป็นต้องมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะไม่คิดว่าการเมืองระดับชาติจะกระทบเขาได้ และไม่หวังว่าระบบการเมืองระดับชาติจะตอบสนองความต้องการของตนได้

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (The subject political culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจต่อระบบการเมือง โดยทั่วไป แต่ไม่สนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในตลอดทุกกระบวนการ และไม่มีความรู้สึกว่าตนเองมีความหมายหรืออิทธิพลต่อระบบการเมือง บุคคลเหล่านี้มักมีพฤติกรรมยอมรับอำนาจรัฐ เชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมาย ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าจะพบได้ในกลุ่มคนชั้นกลางในประเทศกำลังพัฒนา เป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมือง โดยทั่วไปแต่ยังคงมีความเชื่อที่ฝังรากลึกมาแต่เดิมอันเป็นอิทธิพลของสังคมนิยมที่มองว่าอำนาจรัฐเป็นผู้ปกครอง ประชาชนทั่วไปควรมีหน้าที่เชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายเท่านั้น

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (The participant political culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองเป็นอย่างดี เห็นคุณค่าและความสำคัญในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้ เพื่อควบคุม กำกับ และตรวจสอบผู้ปกครองใช้อำนาจปกครองเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน อย่างไรก็ตาม Almond and Verba (1980) อธิบายว่า เป็นการยากที่จะชี้ให้เห็นว่าในสังคมต่าง ๆ ประชาชนทั้งประเทศมีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบใดแบบหนึ่งโดยเฉพาะ ทั้งนี้เพราะประชาชนในสังคมต่าง ๆ ยังคงมีความแตกต่างด้านฐานะเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะมีผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของบุคคลเหล่านั้นด้วย Almond and Verba จึงสรุปว่าในสังคมต่าง ๆ ประชาชนจะมีลักษณะ “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสม” (Mixed political culture) ได้แก่

1. วัฒนธรรมทางการเมืองค้ำเคบผสมไพร่ฟ้า (The parochial-subject culture) เป็นแบบที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงยอมรับอำนาจของผู้นำเผ่า หัวหน้าหมู่บ้านหรือเจ้าของที่ดิน แต่ประชาชนกำลังมีความผูกพันกับวัฒนธรรมการเมืองแบบค้ำเคบของท้องถิ่นน้อยลง และเริ่มมีความจงรักภักดีต่อระบบและสถาบันการเมืองส่วนกลางมากขึ้น แต่ความสำนึกว่าตนเองเป็นพลเมืองทางการเมืองอย่างหนึ่งยังคงมีน้อย จึงยังไม่สนใจเรียกร้องสิทธิทางการเมืองยังมีความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมแต่ไม่ยอมรับอำนาจเด็ดขาดของหัวหน้าเผ่าอย่างเคร่งครัด แต่หันมายอมรับกฎระเบียบของส่วนการ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ คือ แบบที่ปรากฏมากในช่วงแรก ๆ ของการรวมท้องถิ่นต่าง ๆ

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมมีส่วนร่วม (The subject-participant culture) ในวัฒนธรรมการเมืองแบบนี้ ประชาชนพลเมืองจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ พวกที่มีความเข้าใจถึงบทบาทด้านการนำเข้า (Input) มาก คิดว่าตนมีบทบาทและมีอิทธิพลที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้มีความรู้สึกไวต่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองทุกชนิดและมี

ความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมทางการเมืองที่ยังคงยอมรับในอำนาจของอภิสิทธิ์ชนทางการเมือง และความเฉื่อยชาทางการเมือง วัฒนธรรมแบบนี้มีผลทำให้เกิดความไม่มั่นคงใน โครงสร้างทางการเมือง

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมมีส่วนร่วม (The parochial-participant culture) ประชาชนในประเภทนี้มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ แต่จะถูกปลุกเร้าในเรื่องผลประโยชน์ทางเชื้อชาติ ศาสนา ทำให้เกิดความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อคุ้มครองประโยชน์เฉพาะกลุ่มตนเองนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมือง โดยกลุ่มชนหนึ่งอาจมีแนวคิดเอนเอียงไปทางอำนาจนิยม ในขณะที่อีกกลุ่มอาจเอนเอียงไปทางประชาธิปไตย ลักษณะความขัดแย้งนี้ทำให้โครงสร้างทางการเมืองไปอิงอยู่กับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

นอกจากนี้ Almond and Verba (1980) ได้ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของ 5 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมันตะวันตก อิตาลี และเม็กซิโก พบว่า ประเทศที่มีความเป็นประชาธิปไตยสูงจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสานระหว่างแบบมีส่วนร่วม (ซึ่งมีมากที่สุด) กับแบบได้สังกัดหรือไพร่ฟ้า

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic political culture) คือ รูปแบบของวัฒนธรรมทางการเมืองที่ประชาชนในสังคมมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย มีแนวโน้มที่เคารพสิทธิของผู้อื่น และพร้อมต่อสู้เพื่อรักษาปกป้องสิทธิของตนเอง และเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม มีศรัทธาในมนุษยชาติ และรับบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ใช้หลักเหตุผลในการเจรจาต่อรอง ซึ่งมีส่วนอย่างสำคัญต่อการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นได้

ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ (2550) อธิบายว่า หลักประชาธิปไตยทั่วไปนั้น ประกอบด้วย ประชาธิปไตยในฐานะอุดมการณ์ (Democracy as an ideology) และประชาธิปไตยในฐานะวิถีชีวิต (Democracy as a way of life) โดยให้ความสำคัญเท่าเทียมกันกล่าวคือ ประชาธิปไตยในฐานะรูปแบบจะประกอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมายตลอดจนระเบียบข้อบังคับทั้งหลายจะต้องยึดหลักการประชาธิปไตย ส่วนประชาธิปไตยในฐานะอุดมการณ์และวิถีชีวิตนั้นจะต้องสร้างวัฒนธรรมการเมืองของประชาชนให้สอดคล้องกับหลักการของประชาธิปไตยด้วย กล่าวคือ ประชาชนจะต้องมีความเชื่อ อุดมการณ์ ค่านิยม ทศนคติที่มีต่อการเมืองแบบประชาธิปไตยว่าเป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุด เพราะเป็นการปกครองที่ให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพ อิสระภาพความเสมอภาคของบุคคลที่เป็นพลเมืองทุกคน โดยทั้งนี้ กระบวนการกล่อมเกลารวมทางการเมือง (Political socialization process) เพื่อนำไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยทั้ง 3 มิตินั้น สถาบันหลักที่เป็นตัวกำหนดประกอบด้วยสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันมวลชน

สถาบันศาสนา สถาบันราชการ กลุ่มผลประโยชน์ รัฐสภา และสถาบันพรรคการเมือง

ลิจิต ชีรเวคิน (2529) กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน ต้องเป็นวัฒนธรรม ที่มี “ความตื่นตัวทางการเมือง” คือ จิตวิญญาณของความเป็นประชาธิปไตย เชื่อในความเสมอภาค และเคารพสิทธิของผู้อื่น พร้อมทั้งจะสู้เพื่อสิทธิของตนเอง มีความยุติธรรม ไม่ขายสิทธิขายเสียง มีความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว

นอกจากนี้ ยังอธิบายเพิ่มเติมว่า การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมทางการเมือง แบบประชาธิปไตยของไทยหรือการมีจิตใจแบบประชาธิปไตยนั้นเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นต่อความสำเร็จของการปกครองระบอบประชาธิปไตยเพราะหากคนในสังคมไทยไม่มีจิตใจแบบประชาธิปไตยหรือไม่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแล้วก็ยากที่จะปฏิรูปการเมืองให้มีความเป็นประชาธิปไตยได้ ลักษณะจิตใจที่เป็นประชาธิปไตย หรือการมีวัฒนธรรมประชาธิปไตยพอจะแยกออกได้ ดังนี้

1. จิตสำนึกและศรัทธาในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะศรัทธา จะนำไปสู่ความเชื่อมั่นว่าแม้จะเกิดอะไรขึ้นก็ตามระบบประชาธิปไตยก็จะเป็นระบบการเมืองที่ต้องจรรโลงไว้ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นระบบการเมืองที่ทำงานได้ผลและก่อความเสียหายน้อยที่สุด เพราะเป็นระบบที่มีการประชุมต่อรองหาข้อยุติ และเคารพในหลักสิทธิเสรีภาพ ด้วยเหตุนี้จิตสำนึก และศรัทธาในระบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะในหมู่ผู้นำเป็นตัวแปรสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของระบบ

2. จิตสำนึกในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ถือเป็นหัวใจสำคัญของลักษณะจิตใจประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะสิทธิเสรีภาพ คือ ฐานสำคัญของระบบเสรีประชาธิปไตย เป็นสิทธิ อันศักดิ์สิทธิ์ของมนุษยชาติที่เป็นเสรีชน เช่น สิทธิในการแสดงความคิดเห็นในการชุมนุมในการเลือกที่อยู่อาศัยในการเลือกอาชีพ ฯลฯ สิทธิในการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

3. จิตสำนึกในการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองและการเคารพสิทธิของผู้อื่น ผู้ที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตยพร้อมที่จะสู้เพื่อสิทธิของตนอันชอบธรรม เช่น การถูกกีดกันไม่ให้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง จะต้องโวยวายต่อสู้เพื่อได้คืนมาซึ่งสิทธิดังกล่าว หรือถ้าถูกปิดกั้นไม่ให้แสดงความคิดเห็นก็ต้องต่อสู้เพื่อการคืนมาซึ่งสิทธิขั้นมูลฐานอันสำคัญ วิญญาณแห่งการต่อสู้เพื่อสิทธิอันชอบธรรมของตนเองเป็นหัวใจสำคัญของระบบประชาธิปไตย การใช้สิทธิของตนรวมทั้งการต่อสู้เพื่อสิทธิของตน ต้องไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น การเคารพสิทธิของผู้อื่นจึงเป็นของคู่กันกับการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเอง การเอาแต่ได้โดยไม่คำนึงถึงสิทธิอันชอบธรรมของผู้อื่น ไม่ใช่ลักษณะจิตใจแบบประชาธิปไตยแต่เป็นเรื่องเห็นแก่ตัว ขาดจิตสำนึกอันถูกต้อง

4. จิตสำนึกในเรื่องส่วนใหญ่และสิทธิเสียงส่วนน้อย (Majority rule and minority rights) หลักการตัดสินข้อขัดแย้งและหาข้อยุติในระบบประชาธิปไตย คือ การลงคะแนนเสียง และใช้เสียงเป็นเกณฑ์การตัดสิน แต่การใช้เสียงส่วนใหญ่จะต้องไม่ขัดต่อสิทธิของเสียงส่วนน้อย หรือต้องมีการเคารพเสียงส่วนน้อย เช่น เสียงส่วนใหญ่จะลงมติออกกฎหมายมาทำร้ายหรือจำกัดสิทธิขั้นมูลฐานของเสียงส่วนน้อยไม่ได้

5. จิตสำนึกในความเสมอภาค ประชาธิปไตย หมายถึง อำนาจของประชาชนส่วนใหญ่ ประชาชน หมายถึง ประชาชนทุกคน ไม่ใช่ประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เรื่องความเสมอภาคในทางการเมือง คือ หนึ่งคนหนึ่งเสียง และความเสมอภาคในทางกฎหมาย คือ การใช้กฎหมายฉบับเดียวกันกับทุก ๆ คนในสังคม เป็นจิตสำนึกที่สำคัญยิ่ง เพราะถ้าจิตสำนึกเรื่องความเสมอภาคขาดหายไป ฐานสำคัญของระบบประชาธิปไตยก็จะหายไป ระบบประชาธิปไตย ย่อมไม่สามารถยืนหยัดได้ ความเสมอภาคทางการเมืองและทางกฎหมายจะต้องมีขึ้น มิฉะนั้นจะกลายเป็นสังคมชนชั้นมีอภิสิทธิ์ทางกฎหมายและการเมือง ทำให้ระบบประชาธิปไตยกลายเป็นความเข้มแข็ง

6. จิตสำนึกในความยุติธรรม การเคารพกติกา ความมีใจนักเลง (ไม่ใช่หนักเลงหัวไม้หรืออันธพาล) จิตใจนักกีฬา เป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินการของระบบประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะความขัดแย้งต่าง ๆ จะหาข้อยุติไม่ได้ตั้งอยู่บนฐานของความยุติธรรม การมองประเด็นโดยใจอคติ ลำเอียง ฉกฉวยผลประโยชน์เป็นที่ตั้ง ไม่เคารพกติกา ขาดความมีใจนักเลง หรือจิตใจนักกีฬา ก็ย่อมยากที่จะหาข้อยุติในข้อขัดแย้งต่าง ๆ ปัญหาที่จะไม่สามารถแก้ไขได้

7. จิตสำนึกในการคำนึงถึงผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ จิตใจที่เป็นประชาธิปไตย จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ ของสังคมและประเทศชาติ ไม่มุ่งมั่นเฉพาะและประโยชน์ส่วนตัวโดยก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อผู้อื่น หรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมและประเทศชาติ เช่น ไม่สร้างความมั่นคงด้วยการทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่หาความร่ำรวยด้วยการตัดไม้ทำลายป่า ไม่ผลิตยาปลอมเพื่อหารายได้ ไม่ผลิตและขายยาเสพติด ฯลฯ

8. จิตสำนึกในเรื่องความรับผิดชอบ เคารพกฎระเบียบและมีวินัย ประชาธิปไตยต้องมีการสร้างจิตสำนึกในเรื่องความรับผิดชอบ เคารพกฎระเบียบและมีวินัย ความรับผิดชอบ การเคารพกฎระเบียบและมีวินัยเป็นตัวคานการใช้สิทธิเกินขอบเขต สิทธิเสรีภาพที่ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่เคารพกฎระเบียบและขาดวินัย จะนำไปสู่การขาดกฎเกณฑ์และการล่มสลายของกฎระเบียบทางการเมืองที่เรียกกันว่า อนาธิปไตย (Anarchy)

9. จิตสำนึกในความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่าง เมื่อผู้ใดใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น หรือมีพฤติกรรมอันใด แม้เราจะไม่ชอบหรือไม่เห็นด้วย ก็ต้องอดทนอดกลั้น ถ้าการใช้สิทธิเสรีภาพของเขาอยู่ภายใต้ขอบเขตกฎหมาย เขาอาจจะพูดแปลก ๆ

ไม่เข้าหู มีที่ทำการแสดงออกแปลกๆ แต่งตัวด้วยเสื้อผ้าที่ไม่ได้ แต่ก็เป็นที่ทึ่งเสรีภาพ
อันชอบธรรม เราไม่มีสิทธิไปก้าวก่ายเขา ตราบเท่าที่เขาไม่ทำผิดกฎหมายหรือทำให้เราเดือดร้อน

10. จิตสำนึกในหลักนิติธรรม (The rule of law) หลักนิติธรรม คือ หลักการอันถูกต้อง
ทางกฎหมาย ทั้งในแง่หลักการกระบวนการตรากฎหมาย และการบังคับกฎหมายเป็นฐาน
ในการปกครองไม่ใช่อำนาจของผู้ใช้เป็นหลักที่เรียกว่าการปกครองโดยคน (The rule of men)
เป็นหลักนิติธรรมอันเป็นการยอมรับโดยทั่วไปว่าจะผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรม

จิตสำนึกทั้ง 10 ข้อ คือ ลักษณะจิตใจประชาธิปไตย เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนา
วิญญานประชาธิปไตยและการพัฒนาประชาธิปไตย หรือระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย
หรือระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ดังนั้น การสร้างวัฒนธรรมการเมือง
แบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นจะเป็นรากฐานสำคัญที่สุดที่จะเป็นแบบแผนนำไปสู่พฤติกรรม
ในทางการเมือง โดยจะต้องเริ่มต้นตั้งแต่ครอบครัว สถาบันศึกษา องค์กรทางสังคมต่าง ๆ ที่มีส่วน
อย่างสำคัญต่อการกลมกลืนเรียนรู้ (Socialization) ให้มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
ดังกล่าวข้างต้น เรียกว่า เป็นกระบวนการกลมกลืนเรียนรู้ทางการเมือง (Political socialization)
ซึ่งจะมีขั้นตอน และกระบวนการทั้งในแง่การสร้างค่านิยมในลักษณะหลักการ และรวมทั้ง
การปฏิบัติที่อยู่ในสังคม

โดยสรุปว่า “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย” จะเกิดขึ้นได้นั้นในขั้นตอนต้น
สังคมต้องเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาสองส่วน ส่วนที่หนึ่ง ได้แก่ อาตมันปัจเจกภาพ (Selfhood)
ส่วนที่สอง ได้แก่ อาตมันทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic political self)
แบบประชาธิปไตย โดยให้คำจำกัดความของ “อาตมันปัจเจกภาพ” หมายถึง การที่บุคคลคนหนึ่ง
เป็นตัวตนของตนเองมีหลักการ มีความเชื่อมั่น มีวิธีการคิด และสามารถตัดสินใจด้วยตนเอง
โดยไม่ถูกบีบคั้นจากสภาพแวดล้อม จนกลายเป็นคนขาดความอิสระในการคิดและการกระทำ
ในขณะที่อาตมันทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic political self) จะเกิดขึ้นได้ต้องมี
การอบรมเรื่องความรู้ ค่านิยม และวัฒนธรรมทางการเมือง ตั้งแต่ครอบครัว สถาบันศึกษาจนถึง
สังคมโดยรวม ดังนั้น การพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จะเกิดขึ้นได้
จะต้องประกอบด้วย การคงอยู่ของอาตมันปัจเจกภาพ และอาตมันทางการเมืองที่ศรัทธาในสิทธิ
เสรีภาพ ความเสมอภาคและความเป็นประชาธิปไตย โดยวัฒนธรรมสังคมใดที่ไม่เอื้ออำนวย
ต่อการพัฒนาอาตมันปัจเจกภาพจะไม่มีอาตมันปัจเจกภาพ และจะไม่มีอาตมันทางการเมือง
แบบประชาธิปไตย ในสภาพดังกล่าว การพัฒนากระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตยจึงย่อม
จะเกิดขึ้นยาก

- วิสุทธิ โปธิแทน (2524) อธิบายว่า “วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย” หรือ “วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย” หรือ “บุคลิกภาพประชาธิปไตย” มีลักษณะสำคัญต่าง ๆ ดังนี้
1. การมีเหตุผล หมายความว่า “นักประชาธิปไตย” จะต้องใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลมากกว่าใช้อารมณ์ในการดำรงและดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับคนอื่นและสังคม
  2. การเคารพตนเคารพท่าน ก็คือการเคารพซึ่งกันและกัน (Mutual respect) โดยต่างคนต่างเคารพในความเป็นคน และเคารพในความสามารถของกันและกัน อันจะนำมาซึ่งความเชื่อถือไม่ถูกถูกแคลงกันเนื่องจากความแตกต่างทางเศรษฐกิจทางสังคมหรือทางการเมือง
  3. การอดกลั้นในความแตกต่าง เป็นการยอมรับความแตกต่างที่มีอยู่และที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างทางกายหรือทางความคิดเห็น トラบใดที่ความแตกต่างเหล่านั้น ไม่ทำให้เกิดความเสียหายหรือเป็นอันตรายแก่ผู้ใด คนที่มีความแตกต่างกันสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุขด้วยการสร้าง “เอกภาพในความแตกต่าง” (Unity in diversity) โดยสามารถหาความเห็นพ้องต้องกัน (Consensus) ในระเบียบวิธี (Procedures) หรือหลักเกณฑ์พื้นฐานของการอยู่ร่วมกันได้
  4. การตกลงกันอย่างสันติวิธี หมายความว่า ในการตัดสินใจต่าง ๆ ของหมู่คณะ หรือของสังคมร่วมกันจะต้องอยู่ในแนวทางสันติวิธีเป็นหลัก โดยพูดจากถกเถียง (ไม่ใช่การทะเลาะ) กันด้วยเหตุผล หากหาเสียงเห็นพ้องต้องกันอย่างเอกฉันท์ไม่ได้ก็ต้องตัดสินกันโดยเสียงข้างมาก ที่เคารพสิทธิของฝ่ายข้างน้อย “นักประชาธิปไตย” จะต้องหลีกเลี่ยงการใช้กำลังความรุนแรงให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
  5. การรู้จักมีส่วนร่วมทางการเมือง เนื่องจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นเรื่องสำคัญมากและมีอยู่มากมายหลายอย่าง (การเลือกตั้งก็เป็นอย่างหนึ่ง) คนแต่ละคนจึงต้อง “รู้จัก” ที่จะมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพเพื่อสร้าง พัฒนา และรักษาประชาธิปไตยไว้ให้เจริญรุ่งเรืองและมั่นคง
  6. การไม่ลืมนื่องสิทธิและหน้าที่ นั่นก็คือแต่ละคนจะต้องคำนึงอยู่เสมออย่างมีความรับผิดชอบถึงสิทธิ (ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้) และหน้าที่ (สิ่งที่ต้องทำ) ของทั้งตนเองและผู้อื่น เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วการละเมิดซึ่งกันและกันก็ไม่เกิดขึ้น
  7. การทำดีเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หมายถึง แต่ละคนจะต้องไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นที่เสียหายแก่ส่วนรวมทั้งจะต้องช่วยสร้างและร่วมมือกันบำรุงสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อส่วนรวมอยู่เสมอ ประโยชน์ส่วนรวม (Common interest) คือ ประโยชน์ของทุกคนรวมทั้งตัวเองด้วย

8. การมีอุดมการณ์ร่วมกันกับประชาธิปไตยแน่นอน หมายความว่า นักประชาธิปไตย ต้องเข้าใจประชาธิปไตย (รู้ว่าคืออะไร) และต้องการประชาธิปไตยอย่างหนักแน่น เพราะถ้าขาด ความเข้าใจและขาดความต้องการแล้วก็ไม่สามารรถร่วมสร้าง พัฒนา และรักษาประชาธิปไตยได้

9. การเห็นแก่ประเทศชาติ ก็คือ การรักชาติที่ไม่ใช่การหลงชาติ ชาติ คือ ทุกคน และแผ่นดิน โดยรักษาสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ติดต่อไป ปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายให้ดีขึ้น

10. การพัฒนาความรู้ความสามารถของตน เป็นการพัฒนาตนเองโดยการศึกษา ทุกรูปแบบ ซึ่งจะทำให้มีความรู้และโลกทัศน์กว้างขวางขึ้น และมีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ และทัศนคติ จนทำให้ได้เรียนรู้ศิลปะแห่งความอดทนกลั่นนอดในการแลกเปลี่ยนและแสดงออก

ทินพันธ์ นาคะตะ (2517) สรุปลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ดังนี้

1. จะต้องมีความเชื่อมั่นต่อหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย ประชาชนในสังคมนั้น ต้องการให้มีการปกครองในระบอบนี้มากกว่าระบอบอื่น และเห็นด้วยว่าเป็นการปกครอง ของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

2. ยึดมั่นและเชื่อถือในคุณค่าและศักดิ์สิทธิ์ของบุคคล ความสามารถของผู้อื่น และความเสมอภาคของมนุษย์ เคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นในการแสดงความคิดเห็น โดยการพูด การเขียน การแสดงอื่น ๆ トラบใดที่การปฏิบัติเหล่านั้นไม่ละเมิดศีลธรรมและเสรีภาพ ของผู้ใด

3. เคารพในกติกาของการปกครองในบอบประชาธิปไตย หลักการตัดสินใจด้วยเสียงข้างมาก โดยมีข้อผูกพันที่ต้องได้รับการปฏิบัติจากทุกฝ่าย ทั้งนี้ต้องเคารพในเสียงข้างน้อย

4. สนใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครอง โดยการติดตามข่าวสาร บ้านเมือง การแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายของรัฐบาล

5. เป็นผู้มีสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล่าวคือ จะต้องเชื่อมั่นว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของตนจะมีผลบังเกิดแน่นอน

6. มองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจในมนุษย์ มีความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่และสถาบัน ของทางราชการ เนื่องจากการเมืองเป็นเรื่องของความร่วมมือร่วมใจและความไว้วางใจกัน เพราะความสำเร็จของการดำเนินงานของสถาบันการเมืองต่าง ๆ ส่วนหนึ่งต้องอาศัยการมี ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

7. การวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์โดยเฉพาะการควบคุม ตรวจสอบการใช้อำนาจหน้าที่ การปฏิบัติงานของทางราชการอยู่เสมอ ทั้งนี้ป้องกันไม่ให้ข้าราชการ เหล่านั้นใช้อำนาจหน้าที่ในทางมิชอบได้ง่าย

Wit (1953) ได้กล่าวถึง ค่านิยมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยว่าเป็นคนที่มีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันหรือความเชื่อว่ารัฐและรัฐบาลเป็นเครื่องมือของสังคมยึดถือค่านิยมพื้นฐานความเป็นปัจเจกชนและมีความเชื่อในสิทธิในการปฏิบัติของมวลชน

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2541) ได้เสนอคุณลักษณะของคนที่มีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ดังนี้

1. เป็นคนที่มีความคิดเป็นตนเอง ไม่ถูกชักจูงให้คล้อยตามได้ง่าย
2. เป็นคนที่ปรับตัวเข้ากับสภาพใหม่ ๆ ได้ง่าย
3. เป็นคนที่มีความรับผิดชอบผูกพันกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป
4. ไม่อคติต่อผู้ที่มีความต่างจากตน เช่น นับถือศาสนา หรือเชื้อชาติ เป็นต้น
5. คิดถึงคนอื่นในฐานะที่คนคนนั้นเป็นตัวของเขา ไม่ใช่เป็นการจัดประเภทให้เขา
6. มองโลกในแง่ดีเสมอ มีศรัทธาและความหวังต่อชีวิต
7. ไม่ก้มหัวให้ใครง่าย ๆ แต่ต้องมีเหตุผลและมีความชอบธรรม

ดังนั้น การกลมกลืนทางสังคมและการเมืองเพื่อสร้างให้เกิดวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสังคมได้นั้น จึงจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบของทั้งสังคมในการร่วมมือกันขับเคลื่อนการพัฒนาการเมืองไทยให้มีรากฐานที่มั่นคงและสามารถเอื้อประโยชน์ให้แก่ประชาชน

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย

ความหมายของประชาธิปไตย

โกวิท วงศ์สุววัฒน์ (2543 ข, หน้า 67) กล่าวว่า “ประชาธิปไตย” ถอดศัพท์มาจากภาษาอังกฤษว่า “Democracy” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษากรีก 2 คำ คือ “Demos” แปลว่า “ประชาชน” และ “Kratein” แปลว่า อำนาจ เมื่อรวมกันเข้าแล้วมีความหมายว่า “อำนาจของประชาชนหรือประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ” เพราะฉะนั้น หลักการขั้นมูลฐานของระบอบประชาธิปไตย ก็คือ “การยอมรับนับถือความสำคัญและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของบุคคล ความเสมอภาคและเสรีภาพในการดำเนินชีวิต”

รากฐานของการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น นักวิชาการส่วนใหญ่ยอมรับว่า เริ่มต้นมาจากประเทศกรีกโบราณและพัฒนาขึ้นมาในบรรดาประเทศยุโรป ตลอดจนถึงสหรัฐอเมริกาต่อมาได้แพร่หลายไปยังประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทย นับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาซึ่งพอจะประมวลลักษณะสำคัญของการปกครองแบบประชาธิปไตยได้เป็น 5 ประการ ดังนี้

1. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย คือ ประชาชนมีอำนาจสูงสุดในรัฐ
  2. ประชาชนทุกคนในรัฐมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ตลอดจนมีสิทธิเสรีภาพในขอบเขตของกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน
  3. การดำเนินการต่าง ๆ ของรัฐนั้นถือเอามติของเสียงข้างมากเป็นเครื่องตัดสิน แต่ในเวลาเดียวกันเสียงส่วนน้อยในรัฐจะได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายเพื่อป้องกันมิให้ประชาชนส่วนใหญ่ข่มเหงอย่างผิดทำนองคลองธรรม
  4. กระบวนการของประชาธิปไตย คือ วิธีการปกครองซึ่งได้รับความยินยอมพร้อมใจของประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งแสดงออกในรูปของการเลือกตั้ง การอภิปราย การออกเสียงประชามติ การเสนอร่างกฎหมายของประชาชน เป็นต้น
  5. มีการแบ่งแยกอำนาจออกเป็น 3 สาขา คือ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ
- ระบอบประชาธิปไตย มิได้จำกัดรูปของการปกครองว่าจะต้องเป็นไปในรูปของการปกครองแบบรัฐสภา หรือการปกครองแบบประธานาธิบดี ระบบกึ่งประธานาธิบดี กึ่งรัฐสภา และระบบผู้นำร่วม ครอบคลุมเท่าที่มีลักษณะสำคัญ 5 ประการ ของการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตยดังกล่าวข้างต้น ก็นับได้ว่าเป็นรัฐประชาธิปไตย
- อย่างไรก็ตามได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้หลากหลาย ดังนี้

วิทยากร เชียงกูล (2532, หน้า 44) ให้ความหมาย “ประชาธิปไตย” หมายถึง อำนาจหรือการปกครองโดยประชาชนเป็นระบบทางการเมืองที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง โดยผ่านผู้แทนของตนทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

Lipset (1964, p. 45) ให้ความหมายของคำว่า ประชาธิปไตย หมายถึง ระบบการเมืองที่เปิดโอกาสโดยใช้วิถีทางปกติธรรมดาทางรัฐธรรมนูญ ที่จะทำให้มีการเปลี่ยนตัวผู้ปกครองได้อีก ทั้งยังเป็นกลไกทางสังคมที่ช่วยให้มีการแก้ไขปัญหาในสังคม อันเกิดจากการตัดสินใจที่ขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ การปกครองในระบอบประชาธิปไตย จึงเท่ากับเปิดโอกาสให้ประชาชนส่วนใหญ่ได้ใช้อิทธิพลของตนเข้ามากำหนดการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะ โดยการเลือกบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั่นเอง

ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์ (2541, หน้า 54-55) ได้ให้ความหมายของคำว่า ประชาธิปไตย คือ รัฐบาลโดยประชาชน รัฐบาลตามระบอบนั้น ซึ่งอำนาจของกษัตริย์ตกอยู่กับประชาชนทั้งหมด และ (ประชาชน) มีอำนาจจัดการโดยตนเองได้โดยตรง (เช่น ในสาธารณรัฐเล็ก ๆ ของสมัยโบราณ) หรือโดยเจ้าหน้าที่ (คือ ผู้แทน ที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน ในปัจจุบันนี้มักใช้กันรวม ๆ ว่า หมายถึง รัฐสังคม ซึ่งพลเมืองทั้งหลายมีสิทธิเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการสืบ (สิทธิ) มาจากบรรพบุรุษ

หรือข้อแตกต่าง (ความเหลื่อมล้ำ) ในอำนาจบาตรใหญ่ตามฐานันดรศักดิ์หรืออภิสิทธิ์อันใด
 ดังนั้น สรุปได้ว่า ประชาธิปไตย คือ ระบบการปกครองที่ถือว่าประชาชนมีอำนาจสูงสุด
 ในการปกครองประเทศ และเป็นระบบที่การดำเนินชีวิต บุคลิกภาพ ทัศนคติของคนในสังคม
 ในกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ยึดหลักที่ว่าประชาชนมีอำนาจสูงสุด
 หลักการของประชาธิปไตย

จากความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” มีหลากหลายความหมาย และมีนักรัฐศาสตร์
 ให้ความสนใจกันเป็นจำนวนมากนั้น ก็ได้สรุปหลักการของประชาธิปไตยที่ส่วนมากเห็นว่า
 มีความสำคัญไว้หลายความเห็น ดังนี้

Beetham and Boyle (1995, pp. 30-33) ได้ให้หลักการของประชาธิปไตยที่เห็นว่า
 มีความสำคัญ ดังนี้

1. การเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม การเลือกตั้งที่มีลักษณะเช่นนั้น เป็นเครื่องมือสำคัญ
 ที่ทำให้ประชาชนสามารถควบคุมการปฏิบัติงานของกลไกทางการเมืองและอำนาจรัฐได้ การที่จะมี
 การเลือกตั้งแบบนี้ได้ทั้งระบบการเลือกตั้ง และกระบวนการเลือกตั้งจะต้องมีความสมบูรณ์ชัดเจน
 ทุกขั้นตอน เช่น จะเลือกตำแหน่งใดบ้างจะลงทะเบียนการเลือกตั้งอย่างไร จะหาเสียงอย่างไร
 จะนับคะแนนอย่างไร และรวมถึงมาตราต่าง ๆ ที่จะป้องกันการทุจริต และประพฤตินิยมชอบ
 ในการเลือกตั้งทั้งหมด

2. รัฐบาลที่โปร่งใส และตรวจสอบได้ การตรวจสอบได้ของของรัฐบาล มีอยู่ 2 ด้าน

2.1 ด้านกฎหมาย คือ การทำหน้าที่โดยอิสระของศาล

2.2 ด้านการเมือง คือ การทำหน้าที่ผ่านร่างกฎหมาย และควบคุมรัฐบาลของรัฐสภา

นอกจากการตรวจสอบที่เป็นทางการดังกล่าวนี้แล้ว รัฐบาลประชาธิปไตยยังควรตอบสนองต่อ
 มติมหาชนในรูปแบบต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด

3. สิทธิทางการเมืองและพลเมือง สิทธิดังกล่าวนี้ครอบคลุมเสรีภาพขั้นพื้นฐาน
 ของพลเมืองในระบบประชาธิปไตย เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในการรวมกัน
 เป็นสมาคม ในการเดินทางเลือกถิ่นที่อยู่และอื่น ๆ เป็นต้น

4. สังคมที่เป็นประชาธิปไตย หรือประชาสังคม คือ รูปแบบของการสมาคมทุกชนิด
 ที่จัดตั้งขึ้นโดยเป็นอิสระจากการชี้นำหรือบงการของรัฐ ประชาสังคมจะเป็นองค์กรอิสระ
 ที่ช่วยจำกัดอำนาจของรัฐให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม ทำให้มีประชาธิปไตยเกิดขึ้นจากประชาชน
 อย่างแท้จริงและทำให้สังคมมีความมั่นใจในตัวเองที่จะต่อต้านการใช้อำนาจปกครองโดยพลการ
 จากรัฐและรัฐบาล

ซึ่งหลักองค์ประกอบดังกล่าว ของประชาธิปไตย จะทำให้ประชาธิปไตยดำเนินไปได้ อย่างมั่นคงจะต้องมีความสัมพันธ์กัน

อภิชาติ สุทธิสะอาด (2543, หน้า 43-45) ให้หลักการของประชาธิปไตยที่เห็นว่า มีความสำคัญ คือ เชื่อในอำนาจธิปไตยของปวงชน ซึ่งถือว่าความต้องการของปวงชน เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของสังคมเป็นสิ่งที่จะต้องดำเนินตามอำนาจธิปไตยของปวงชน ซึ่งแสดงให้เห็นได้จาก

1. การเลือกตั้ง ประชาชนจะเลือกคนที่จะไปทำหน้าที่ “ปกครอง” แทนตน องค์การ ในการปกครองสูงสุดของประเทศนั้น คือ รัฐบาล เนื่องจากการเลือกตั้งเป็นวิถีทางเดียวที่จะเลือก ผู้ปกครองตามเจตจำนงของประชาชน ระบอบประชาธิปไตยจึงขาดการเลือกตั้งไม่ได้ และการปกครองจะต้องปกครองไปตามกฎหมาย หรือเป็นไปตามหลักนิติธรรม กฎหมาย ในระบอบประชาธิปไตยนั้น เป็นข้อกำหนดของสังคมที่ถือว่าเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงเจตจำนง ของปวงชนสำหรับการเลือกตั้งที่จะเรียกว่าเป็นประชาธิปไตยนั้นจะต้องมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1.1 เป็นการเลือกที่เป็นไปโดยอิสระ

1.2 มีการลงคะแนนเสียงเป็นความลับ

1.3 การเลือกตั้งต้องเป็นไปอย่างแท้จริง คือ มีทางเลือกจากผู้สมัครหลายคนและไม่ทำ การคดโกงด้วยวิธีการต่าง ๆ

1.4 เป็นการเลือกที่มีกำหนดระยะเวลา คือ กำหนดไว้ว่าผู้ที่ได้รับเลือกจะอยู่ใน ตำแหน่งได้นานเท่าไร ถึงจะเลือกกันใหม่ (เท่าที่เป็นอยู่ทั่วไปมีระยะเวลาตั้งแต่ 2-5 ปี)

1.5 ผู้ที่ไปเลือกตั้งและสมัครรับเลือกตั้ง มีสิทธิเสมอภาคและใช้สิทธิได้ทั่วถึง

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างอื่นในระบอบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนจะต้อง สนใจในเรื่องราวที่อยู่ล้อมรอบตัวเอง เฉพาะอย่างยิ่งสนใจเรื่องการเมือง เช่น คอยติดตามควา บทบาทของรัฐบาลและฝ่ายต่าง ๆ ในวงการปกครองและบริหารเป็นอย่างไร และอาจมีการแสดง ความคิดเห็นเป็นครั้งคราวโดยผ่านองค์กรต่าง ๆ เช่น ทางเจ้าหน้าที่ของรัฐ สื่อมวลชนต่าง ๆ พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ หรือกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ ตามวิถีทางของกฎหมายและความควร ไม่ควรยอมเป็นการสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างดี ดังนั้น ประชาชน ในระบอบประชาธิปไตย จึงควรต้องสนใจในพรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ โดยเข้ามา มีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ พอสมควร และโดยรู้ข้อเท็จจริง

3. การถือหลักตัดสินใจโดยเสียงข้างมาก ที่เคารพสิทธิของเสียงข้างน้อยเนื่องจากมนุษย์ เราต่างจิตต่างใจ จะหาความเป็นเอกฉันท์ในทุกเรื่องนั้นลำบาก

4. เชื่อในหลักเสรีภาพ เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยไม่ได้หมายความว่าทำอะไรก็ได้แต่หมายถึง การที่บุคคลสามารถกระทำหรืองดเว้นการกระทำกรสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ได้ที่ไม่ละเมิดผู้อื่น ซึ่งถูกกำหนดโดยกฎหมายที่ได้รับความยินยอมเห็นชอบจากประชาชนโดยตรง หรือโดยอ้อม

5. เชื่อในหลักเสมอภาค เสมอภาคในที่นี้ หมายถึง ความเสมอภาคพื้นฐานที่พอจะทำให้ประชาชนในสังคมเดียวกันเท่าเทียมกันได้ในระดับสำคัญ มิได้หมายความว่าเท่าเทียมกันทุกเรื่องซึ่งเป็นไปไม่ได้ ความเสมอภาคที่สำคัญ คือ เสมอภาคตามกฎหมายที่กฎหมายจะต้องใช้กับทุกคน โดยเสมอกันและโดยยุติธรรม เสมอภาคในโอกาสที่จะใช้ความสามารถที่ตนมีในทางทุจริตได้เต็มที่ เสมอภาคในการได้รับหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจในอัตราหนึ่ง

6. เชื่อในหลักเหตุผล และหลักภราดรภาพของมนุษย์ คือ จะต้องยึดหลักเหตุผลเป็นสำคัญ นอกจากนั้นยังต้องรักใคร่ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน ในสังคม จึงจะร่วมมือกันทำประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมได้

7. มีรัฐบาลและกลไกของรัฐบาลที่สอดคล้องและดำเนินการตามหลักเกณฑ์สำคัญ ๆ ดังที่กล่าวในข้อ 1-6 ได้

ชาติรี จันทรพิทักษ์ (2544, หน้า 44-45) ได้ให้หลักการของประชาธิปไตยที่เห็นว่ามีความสำคัญ ดังนี้

1. ประชาธิปไตยเป็นเจ้าของอำนาจธิปไตย เป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุด
2. รัฐบาลได้อำนาจมาจากประชาชนหรือโดยความยินยอมของประชาชน
3. ในประเทศขนาดใหญ่ในสมัยที่ต้องใช้ประชาธิปไตยทางอ้อมนั้นจะต้องมีการเลือกตั้งผู้แทนและพนักงานของรัฐอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม โดยประชาชนสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างอิสระ

4. สถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่ตัดสินใจทางการเมืองหรือวางนโยบายสาธารณะต้องตั้งขึ้นด้วยวิถีทางแห่งการแข่งขันเพื่อให้ได้รับคะแนนเสียงเห็นชอบจากประชาชน

5. ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตลอดเวลาผ่านกลไกต่าง ๆ หรือใช้สิทธิที่จะแสดงบทบาทต่าง ๆ ได้โดยตรง

6. รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อประชาชน ประชาชนมีสิทธิติชม ควบคุมการทำงานของรัฐบาลตลอดเวลา และมีสิทธิเปลี่ยนแปลงรัฐบาลตามวิธีการที่กำหนด

7. อำนาจในการปกครองประเทศต้องไม่อยู่ในกำมือของคนคนเดียว หรือกลุ่มเดียว ต้องมีการแบ่งอำนาจปกครองประเทศอย่างน้อยในระดับหนึ่ง

8. รัฐบาลต้องมีอำนาจจำกัดมีการแบ่งและกระจายอำนาจ มีการตรวจสอบ และถ่วงดุล หรือคานอำนาจซึ่งกันและกัน

9. หน้าที่หลักของรัฐบาล คือ การส่งเสริมปัจเจกชน เสรีภาพ ความเสมอภาค ภาราครภาพของพลเมือง

10. การตัดสินใจสำคัญต้องเป็นไปตามเสียงฝ่ายข้างมาก โดยคำนึงถึงสิทธิของฝ่ายข้างน้อย

11. ประชาชนมีความเสมอภาคกันในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความเสมอภาคในสายตาของกฎหมายและความมีโอกาสเท่าเทียมกันในด้านต่าง ๆ ทุกคนมีศักดิ์ศรีและไม่มีใครมีอภิสิทธิ์เหนือผู้อื่น

12. ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ อย่างกว้างขวางโดยรัฐบาลให้หลักประกันและคุ้มครองการใช้สิทธิเสรีภาพเหล่านั้นอย่างน้อยในสิทธิเสรีภาพพื้นฐานที่สำคัญ

13. ประชาชนต้องมีอิสระในการพูด การพิมพ์ การแสดงความคิดเห็น การร่วมชุมนุม การตั้งพรรคการเมืองเพื่อให้สามารถมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศได้จริงและอย่างมีข้อมูลข่าวสาร

14. รัฐบาลต้องใช้หลักการปกครองโดยกฎหมาย หรือหลักนิติธรรม ไม่ใช่อำนาจตามอำเภอใจ เช่น บุคคลจะถูกจับกุมคุมขัง หรือถูกลงโทษได้ก็เฉพาะเมื่อมีกฎหมายกำหนดว่ามีความผิดและจะต้องได้รับการพิจารณาโดยรวดเร็วเปิดเผยโดยคณะตุลาการที่ไม่ลำเอียง

กมล สมวิเชียร (2540, หน้า 7) ได้ให้หลักการของประชาธิปไตยที่เห็นว่ามีความสำคัญคือ การยึดมั่นว่าเป็นประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ดีที่สุด เพราะเป็นการปกครองที่เห็นความสำคัญของประชาชน ไม่ใช่บุคคลคนเดียวหรือกลุ่มเดียว ขณะเดียวกันก็มีความเชื่อมั่นในสติปัญญา เหตุผล และความสามารถของมนุษย์ในการตัดสินใจเลือกผู้นำ เปลี่ยนตัวผู้นำ และเลือกแนวทางพัฒนาสังคมของตนได้อย่างถูกต้องไม่ว่าจะได้รับการศึกษามากน้อยต่างกันเพียงใด แต่ขณะเดียวกันก็มีหลักการที่ระบุงการใช้อำนาจต้องมีเงื่อนไขเพื่อป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจไปในทางที่ผิด หรือไปลดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ จึงให้สิทธิแก่ประชาชนที่จะเรียกอำนาจกลับคืนได้

จากคำนิยามข้างต้น สรุปหลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตยได้ว่า รัฐบาลมาจากประชาชน ใช้เสียงข้างมากเป็นหลักในการปกครอง ประชาชนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันทางการปกครอง อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน และนโยบายสำคัญประชาชนต้องมีส่วนร่วมรู้ส่วนเห็น

ลักษณะสำคัญของประชาธิปไตย

ปัจจุบันคำว่า ประชาธิปไตยได้ถูกนำมาใช้ในลักษณะต่าง ๆ กัน ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจในหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จึงขอกล่าวถึงประชาธิปไตยในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครอง

ชโยนันต์ สมุททวิช (2529) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครอง หมายถึง การจัดรูปแบบทางการเมือง โดยกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการเมือง บทบาท อำนาจ และหน้าที่ของสถาบันทางการเมืองตลอดจนวิธีการที่จะใช้ในการตัดสินใจ เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งตามแนวทางประชาธิปไตย จากหลักการหรืออุดมการณ์ของประชาธิปไตยดังกล่าวได้ก่อให้เกิดรูปแบบการปกครอง ดังนี้

1.1 จากหลักแห่งเหตุผลที่เชื่อว่ามนุษย์เป็นผู้ที่มีเหตุผลและสามารถใช้เหตุผลที่ตนมีอยู่ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ตนเผชิญอยู่ และทุกคนมีความสามารถใช้เหตุผลเท่าเทียมกัน ได้ก่อให้เกิดรูปแบบการปกครองที่ต้องอาศัยหลักการของการประหุมปรึกษาหารือหรือร่วมอภิปราย เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อหาข้อยุติตามเหตุผลที่ถูกต้อง ซึ่งสถาบันทางการเมืองที่ใช้ทำหน้าที่ตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ได้แก่ รัฐสภา คณะรัฐบาล เป็นต้น

1.2 จากหลักแห่งการยินยอม ที่ประสงค์จะให้บุคคลมีเสรีภาพและเป็นตัวของตัวเอง สามารถตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ตามความคิดเห็นของตนโดยปราศจากการบังคับใด ๆ ทั้งสิ้น ได้ก่อให้เกิดรูปแบบการปกครอง โดยออกกฎหมายเพื่อพิทักษ์และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลในอันที่จะแสดงความคิดเห็นในการที่จะสนับสนุนในแนวความคิดที่ตนเห็นว่าถูกต้องเหมาะสมหรือการที่จะคัดค้านในสิ่งที่ตนเห็นว่าไม่ถูกต้องเหมาะสม การเคารพในสิทธิที่กล่าวมานี้ได้แก่ ให้เกิดกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การให้อิทธิพลฝ่ายค้านในอันที่จะคัดค้านนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลที่จะก่อให้เกิดผลเสียต่อประเทศชาติ หรือการให้อิทธิพลแก่สื่อมวลชน มีอิสระเต็มที่ที่จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลโดยไม่ถูกคุกคาม เป็นต้น

1.3 หลักแห่งความเสมอภาคกัน โดยไม่คำนึงถึงชนชั้น วรณะ ได้ก่อให้เกิดการพิทักษ์คุ้มครองต่อบุคคลทางด้านกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ มีการให้สิทธิเสรีภาพในเรื่องต่าง ๆ เช่น สิทธิทางการเมือง การศึกษา การนับถือศาสนา การประกอบอาชีพ สิทธิในร่างกายหรือการครอบครองทรัพย์สิน เป็นต้น

1.4 จากหลักศีลธรรมที่เชื่อว่ามนุษย์มีศีลธรรมประจำใจ และจะทำอะไรมักคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเสมอ ได้ก่อให้เกิดความเชื่อถือในบุคคลและอิสระอย่างเต็มที่ในอันที่จะประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเชื่อว่าคนเราจะกระทำเฉพาะกิจกรรมที่สร้างสรรค์มากกว่าทำลาย

1.5 จากแหล่งแห่งการพัฒนาตนเอง ที่เชื่อว่ามนุษย์นั้นจะมีความสามารถในอันที่จะปรับปรุงตนเองให้ก้าวหน้า ซึ่งบางครั้งอาจต้องใช้ระยะเวลาบ้าง จากหลักดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีขั้นตอน และใช้ความพินิจพิจารณา

อย่างรอบครอบหลายขั้นตอน เป็นต้น นอกจากนั้น ยังเปิดโอกาสให้บุคคลอิสระที่จะคิดหรือกระทำ
สิ่งต่าง ๆ เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นมา

1.6 จากหลักแห่งการปกครองตนเองได้ก่อให้เกิดรูปแบบการปกครองที่เปิดโอกาส
ให้ประชาชนทุกคนที่มีความสามารถและมีคุณสมบัติครบถ้วนตามกฎหมายกำหนด ได้มีสิทธิ
ที่จะเข้าร่วมในการบริหารประเทศโดยเท่าเทียมกัน ซึ่งสมัยก่อนอาจเข้าร่วมโดยตรง แต่ปัจจุบัน
เนื่องจากคนมีจำนวนมากขึ้น ฉะนั้น จึงออกมาในรูปของการเลือกหาบุคคลที่เหมาะสมเข้าไป
ทำหน้าที่ตามอำนาจธิปไตยที่ตนมีอยู่ เพราะการปกครองในระบบประชาธิปไตยนั้น
เป็นของปวงชน

1.7 จากหลักแห่งเสรีภาพที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพอย่างทั่วถึง
ได้เกิดวิธีการปกครองที่กำหนดขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลเพื่อจะพิทักษ์คุ้มครอง
สิทธิเสรีภาพของประชาชน เพื่อเกิดความเป็นระเบียบและมีความยุติธรรมในสังคม เช่น
การให้เสรีภาพในเรื่องการนับถือศาสนา การพูด การพิมพ์ และการโฆษณา การประกอบอาชีพ
 เป็นต้น และได้รับสิทธิคุ้มครองตามกฎหมาย เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทน
เพื่อชดเชยจากการที่ทางรัฐบาลได้เวนคืนทรัพย์สินของเอกชนไปเป็นของรัฐ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง จะต้องมิ
สถาบันที่เป็นสื่อกลางเพื่อใช้อธิบายโต้แย้ง เพื่อหาข้อมูลยุติอย่างมีเหตุผลคือรัฐสภา การจะกระทำ
อะไรลงไปต้องเป็นไปตามความยินยอมของทุกฝ่าย ซึ่งประชาธิปไตยนั้นถึงแม้จะยึดเสียงข้างมาก
แต่ก็ฟังเหตุผลฝ่ายตรงข้ามด้วย ต้องให้สิทธิเสรีภาพโดยเสมอภาคกัน ให้อิสระแก่ประชาชน
ได้พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ให้ประชาชนมีสิทธิในการเข้าร่วมบริหารประเทศโดยเท่าเทียมกัน
ซึ่งอาจจะกระทำโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ เพราะถือว่าอำนาจธิปไตยเป็นของประชาชน
 ฉะนั้นควรให้ประชาชนเป็นผู้ให้อำนาจดังกล่าว และประการสุดท้ายที่สำคัญต้องพยายามขยายสิทธิ
เสรีภาพแก่ประชาชนอย่างเต็มที่

2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต

ชยอนันต์ สมุทวณิช (2529) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของประชาธิปไตยในฐานะที่เป็น
วิถีชีวิตนั้น ได้แก่ การนำเอาอุดมการณ์ที่เป็นความเชื่อของบุคคลต่อหลักการตามทฤษฎี
ประชาธิปไตยมาช่วยในการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต ดังนั้น ถ้ากล่าวถึง อุดมการณ์ประชาธิปไตย
จึงเป็นการกล่าวถึง ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิต

การปกครองในระบบประชาธิปไตย จะประสบความสำเร็จได้หรือไม่นั้น นอกจาก
จะขึ้นอยู่กับการศึกษาถือในหลักการและรูปแบบที่เป็นประชาธิปไตยแล้ว ยังขึ้นอยู่กับว่าบุคคล
ของสังคมนั้นมีวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยหรือไม่ ถ้าต้องการให้ประชาธิปไตยได้แพร่ขยาย

และคงอยู่ได้นานบุคคลจะต้องมีวิถีชีวิตและบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตย เพื่อจะช่วยหล่อเลี้ยงระบบประชาธิปไตยให้ยั่งยืน (เชาวน์ ไพพิรุณโรจน์, 2530, หน้า 15) และลักษณะของผู้ที่มีวิถีการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยนั้น (พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, 2529 อ้างถึงใน เชาวน์ ไพพิรุณโรจน์, 2530, หน้า 16) ได้แสดงความคิดเห็นว่า ควรจะเป็น ดังนี้

- 2.1 จะต้องมึจิตใจที่ต้องการการปกครองแบบประชาธิปไตย
- 2.2 จะต้องยึดมั่นในความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล
- 2.3 จะต้องมีความเชื่อมั่นในความสามารถของบุคคล
- 2.4 จะต้องเคารพในสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น
- 2.5 จะต้องมีความเชื่อมั่นในความเสมอภาคของมนุษย์
- 2.6 จะต้องยึดมั่นในกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย
- 2.7 จะต้องใส่ใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง
- 2.8 จะต้องมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง
- 2.9 จะต้องมองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจในเพื่อนมนุษย์
- 2.10 จะต้องมีความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่และสถาบันของทางราชการ
- 2.11 จะต้องรู้จักการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและในทางสร้างสรรค์

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของผู้ที่มีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย เช่น

วิสุทธิ์ โปธิแท่น (2524, หน้า 67) ได้สรุปถึง คุณลักษณะของบุคคลที่มีวิถีชีวิตประชาธิปไตย คือ ความมีเหตุผล หรือการกระทำที่มีเหตุผล การเคารพซึ่งกันและกัน ทั้งมีการเคารพในความเป็นมนุษย์และในความสามารถของกันและกัน การตกลงด้วยการถกเถียงประนีประนอม และอดกลั้นในความคิดเห็นที่แตกต่าง การดำเนินชีวิตอย่างเสรีภาพภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย และไม่ถูกแทรกอย่างไม่จำเป็นโดยรัฐ

ณรงค์ สินสวัสดิ์ (2520, หน้า 119-122) ได้กล่าวถึง ลักษณะที่สำคัญของบุคคลที่มีวิถีชีวิตประชาธิปไตยว่า จะต้องเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นว่ามนุษย์มีความสามารถที่จะตัดสินใจว่าอะไรควรอะไรไม่ควร เป็นผู้ที่ยอมรับฟังความคิดของผู้อื่นและกล้าแสดงความคิดเห็น รู้จักขอบเขตของหน้าที่สิทธิและเสรีภาพของตนเอง จะต้องคิดว่าตนเองมีประสิทธิภาพทางการเมือง และต้องให้คุณค่าแก่เสรีภาพรู้จักทำงานร่วมกันอย่างมีวินัย และการรู้จักแพ้รู้จักชนะ

สุขุม นวลสกุล (2535, หน้า 21-23) ได้จำแนกลักษณะของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยออกเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. เคารพเหตุผลมากกว่าบุคคล คือ จะต้องไม่ศรัทธาในตัวบุคคลหนึ่งบุคคลใดจนลืมนึกถึงความสามารถที่แท้จริง โดยต้องยอมรับว่าทุกคนมีความสามารถ และมีสติปัญญา อยู่ในวงจำกัด อาจมีทักษะที่ถูกต้องในบางเรื่องและผิดในบางเรื่อง จะต้องไม่เคร่งครัดในระบบอาวุโสมากเกินไปต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นเพื่อค้นหาเหตุผลที่ถูกต้องอย่างแท้จริง เพราะเหตุผลจะช่วยจรรโลงให้ประชาธิปไตยดำเนินไปได้

2. รู้จักประนีประนอม ผู้ที่มีศรัทธาในระบบประชาธิปไตยจะต้องรู้จักการยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่นไม่ยึดมั่นในความคิดเห็นของตนเองอย่างมีขอบยอมผ่อนปรน หรือแก้ไขปัญหิต่าง ๆ ตามเหตุผลที่ถูกต้องและเหมาะสม ยอมรับการแก้ไขปัญหิต่าง ๆ โดยวิธีสันติมากกว่าการแก้ไขด้วยวิธีที่รุนแรง

3. มีระเบียบวินัย ผู้ที่อยู่ในสังคมประชาธิปไตยต้องเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัยประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม ถึงแม้การปกครองแบบประชาธิปไตยจะมีสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนก็จริงแต่การใช้สิทธิเสรีภาพต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย การใช้สิทธิเสรีภาพเกินขอบเขตจนไปละเมิดเสรีภาพของบุคคลอื่น ย่อมทำให้เกิดความสับสนอลเวง ความไร้ระเบียบในสังคม ดังนั้นสังคมประชาธิปไตยจะดำรงอยู่ได้ถ้าคนในสังคมเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย

4. มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความรู้สึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมมักเกิดขึ้นเนื่องจากความรู้สึกว่าตนเป็นเจ้าของประเทศ จะต้องประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น การรักษาทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม และปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง เป็นต้น

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าคุณลักษณะของผู้ที่มีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยควรมีคุณลักษณะ ดังนี้ ยอมรับความเสมอภาคของบุคคล ยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่นในการใช้สิทธิและเสรีภาพของเขา สามารถทนการวิจารณ์จากผู้อื่นปรับตัวได้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ง่าย ไม่เคร่งครัดในระบบอาวุโสมากเกินไป ไม่เชื่อเรื่องงมงายและไร้เหตุผล ยอมรับอำนาจที่มีเหตุผลและชอบธรรม เคารพเหตุผลมากกว่าบุคคล ไม่ยอมให้ใครมาครอบงำตนเอง แก้ไขปัญหิต่าง ๆ ด้วยสันติวิธี และมองโลกในแง่ดี และมีความศรัทธาและความหวังในชีวิต

รูปแบบประชาธิปไตย

ระบอบประชาธิปไตยหรือการปกครองตนเองของประชาชน อาจแบ่งเป็น

1. ประชาธิปไตยทางตรง หมายถึง รูปแบบการปกครอง โดยที่พลเมืองสามารถมีส่วนร่วมตัดสินใจใด ๆ ได้โดยตรง โดยไม่ต้องอาศัยคนกลางหรือผู้ทำหน้าที่แทนตน
2. ประชาธิปไตยทางอ้อม หมายถึง การปกครองโดยที่ประชาชนมีหน้าที่เลือกผู้แทนไปทำหน้าที่แทนตนในสภา โดยการเลือกตั้งจะคัดเอาผู้มีคะแนนเสียงเหนือกว่าเป็นมาตรฐานทั่วไป

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory democracy) หมายถึง การมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครอง ตลอดจนการกำหนดวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ไม่ว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ ตามระบบการเมืองการปกครองที่ไม่ไปก้าวท้าวหรือก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นหรือสังคมส่วนรวม การมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอาจจะจำแนกเป็น 3 ระดับ

1. การมีส่วนร่วมในระดับเบื้องต้น เช่น ร่วมแสดงความคิดเห็นในทางการเมืองร่วมพูดคุยอภิปรายเรื่องราวทางการเมืองและสถานการณ์ปัจจุบัน ร่วมลงชื่อเพื่อเสนอเรื่องราวหรือประชาพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งในทางการเมือง รวมกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อแสดงความคิดเห็นในทางการเมือง เป็นสมาชิกพรรคการเมือง

2. การมีส่วนร่วมในระดับกลาง เช่น ร่วมเดินขบวนเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมร่วมปราศัยในการชุมนุมเรียกร้องเรื่องราว ร่วมลงชื่อเพื่อเสนอให้ฝ่ายที่มีอำนาจตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมอดข้าวประท้วงหรือร่วมกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อเรียกร้อง

3. การมีส่วนร่วมในระดับสูง เช่น ร่วมลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ร่วมก่อตั้งพรรคการเมือง ร่วมก่อตั้งรัฐบาล ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิธีการกระจายอำนาจและทรัพย์ต่าง ๆ ที่ไม่เท่าเทียมกัน อันมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและวิธีการที่ประชาชนเหล่านั้นมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อตน

โดยที่กล่าวข้างต้น ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม จึงหมายถึงการที่อำนาจตัดสินใจไม่ควรเป็นของกลุ่มคนจำนวนน้อย แต่อำนาจควรได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชนเพื่อทุก ๆ คน ได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพล และจัดเป็นการกระจายอำนาจและเปิดต่อการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางของประชาชนในกระบวนการทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ จากคำนิยามดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปหลักการหรือองค์ประกอบสำคัญของคำว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมได้ ดังนี้

1. การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหาร
2. เน้นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ในระหว่างประชาชนให้เท่าเทียมกัน
3. อำนาจในการตัดสินใจและจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ นั้น จะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน
4. เพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

5. มีความยืดหยุ่นได้ กล่าวคือ มีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใสและคำนึงถึงความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วม

6. การมีส่วนร่วมของประชาชนมีทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

Catt (1999, pp. 39-56) ได้เสนอไว้ว่า องค์ประกอบและเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดของความเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือ

1. ทุกคนสามารถยกประเด็นปัญหาใดปัญหาหนึ่งขึ้นมา เพื่อกำหนดเป็นวาระของการประชุมสามารถเสนอทางเลือกและมีส่วนร่วมในการเลือกหรือการตัดสินใจสุดท้ายได้

2. เป็นการประชุมที่ทุกคนสามารถพูดคุยกันได้อย่างทั่วถึง (Face-to-face meeting)

3. มีการปรึกษาหารือ หรืออภิปรายประเด็นปัญหาที่หยิบยกมาพิจารณากันอย่างกว้างขวางทุกคนต้องการมีส่วนร่วมในการอภิปราย และสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่

4. มีแนวโน้มที่พยายามจะให้เกิดความเห็นพ้อง (Consensus) ร่วมกันในประเด็นปัญหาที่พิจารณา

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าว ไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทางทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนเสีย และการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจการลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เป็นการสร้างฉันทามติและทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งช่วยหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าใน “กรณีร้ายแรงที่สุด” ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรมและช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชน รวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน และส่งเสริมธรรมาภิบาล ตลอดจนการบริหารงานหากมีการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นเพียงใดก็จะให้มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารงานและให้ผู้บริหารที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งเป็นการป้องกันนักการเมืองจากการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสมกับสังคมนั้น ๆ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการสร้างความมั่นใจว่าเสียงประชาชนจะมีคนรับฟัง อีกทั้งความต้องการหรือความปรารถนาประชาชนก็จะได้รับการตอบสนอง

กล่าวสรุป คือ ระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงทัศนะและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน นอกจากนี้จะช่วยให้การตัดสินใจของผู้เสนอโครงการหรือรัฐบาลมีความรอบคอบ และสอดคล้องปัญหาและความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้นแล้ว ยังเป็นการควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลให้มีความโปร่งใส (Transparency) ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชน (Responsiveness) และมีความรับผิดชอบหรือสามารถตอบคำถามของประชาชนได้ (Accountability) อีกด้วย ซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นอีกด้วย

ประชาธิปไตยในแง่เนื้อหา

ระบอบประชาธิปไตยไม่ได้หมายถึงแค่ระบบการเลือกตั้ง หากต้องประกอบไปด้วยความเป็นประชาธิปไตย อย่างน้อย 6 ข้อ ดังนี้

1. การเลือกตั้งแทนจะต้องเป็นอิสระและยุติธรรม ไม่มีการให้อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อ โกงการเลือกตั้ง ไม่มีการซื้อเสียงขายเสียง และการที่กลุ่มอภิสิทธิ์ชนใช้อำนาจอิทธิพลระบอบอุปถัมภ์ ให้คนต้องเลือกเฉพาะพวกเขาบางคน
2. จะต้องมึระบบการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจที่ดี เช่น ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ องค์กรอิสระ องค์กรประชาชนสามารถตรวจสอบถ่วงดุลฝ่ายบริหารได้ และต่างฝ่ายต่างตรวจสอบถ่วงดุลฝ่ายบริหารได้ และต่างฝ่ายต่างตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกัน รวมทั้งภาคประชาชนสามารถถอดถอนผู้แทนที่พฤติกรรมไม่ชอบธรรม
3. การบริหารบ้านเมืองจะต้องโปร่งใสมีเหตุผลอธิบายได้ เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมไม่มีคอร์รัปชัน การหาผลประโยชน์ทับซ้อน การเล่นพรรคเล่นพวก หาประโยชน์ส่วนตน
4. มีรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ขนบธรรมเนียม ที่มุ่งประโยชน์คนส่วนใหญ่ อย่างมีเหตุผลมีความคงเส้นคงวา คนส่วนใหญ่ยอมรับ และรัฐธรรมนูญ กฎหมาย เหล่านั้นมีผลบังคับใช้ด้วย
5. สื่อมวลชนและองค์กรประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ เป็นอิสระ มีศักดิ์ และเข้มแข็ง ประชาชนมีจิตสำนึกความเป็นพลเมือง และมีส่วนร่วมในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น การสมาคม การชุมนุม การทำประชาพิจารณ์ (เปิดอภิปรายความคิดเห็นประชาชน เรื่องกฎหมายและโครงการต่าง ๆ) และการลงประชามติว่า ประชาชนจะรับหรือไม่ในเรื่องสำคัญ ๆ
6. มีการกระจายการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม คู่ประชาชน ทำให้เกิดประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจและสังคม และการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่มั่นคง สม่าเสมอ

ความหมายของประชาธิปไตย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, หน้า 656) บัญญัติศัพท์คำว่า “ประชาธิปไตย” ภายใต้วรรณพจน์ “ประชา” โดยระบุว่า “ประชาธิปไตย” (ประชาที่ปะไต, ประชาที่บปะไต) น. ระบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ (ส. ปุจฉา+ป. อธิปไตย)

สำหรับในภาษาไทย คำว่า “ประชาธิปไตย” มาจากคำภาษาสันสกฤตสองคำ คือ ประชา รูปศัพท์เดิม ได้แก่ ประชา แปลว่าลูกชาย ลูกสาว ราษฎร หรือประชาชน ส่วนคำอีกคำหนึ่ง คือ อธิปไตย รูปศัพท์เดิม ได้แก่ อธิปติ แปลว่า เจ้าของ เจ้านาย พระราชา หรือความเป็นใหญ่อย่างยิ่ง เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกัน จึงมีความหมายว่าประชาชนเป็นใหญ่อย่างยิ่ง ซึ่งคำว่า “ประชาธิปไตย” เป็นศัพท์ที่เพิ่งเกิดขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ สมัยดำรงพระองค์ เจ้าวรรณไวทยากรเป็นผู้บัญญัติขึ้น (สุนทร จันทรตรี, 2530)

วิทยากร เชียงกุล (ม.ป.ป.) ได้ให้ความหมาย และความสำคัญของระบบประชาธิปไตยไว้ ดังนี้

ระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ระบบการปกครองของประชาชน ตรงกันข้ามกับระบบอำนาจนิยม (เช่น ระบอบราชาธิปไตย ระบอบเผด็จการทหาร ระบอบอำมาตยาธิปไตย) ซึ่งเป็นระบบปกครองโดยคนเดียวหรือโดยกลุ่มน้อย ผู้มีอำนาจมากกว่าประชาชนทั่วไป (เรียกว่าพวกอภิสิทธิ์ชน) ในโลกยุคเศรษฐกิจตลาดเสรีสมัยใหม่ คนส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นพวกพลเมืองผู้เสียภาษี (ทั้งทางตรงและทางอ้อม) และเป็นเจ้าของสาธารณสมบัติร่วมกัน เชื่อว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่สร้างควมมีประสิทธิภาพ (ในการแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศ) และความเป็นธรรม ได้มากกว่าระบอบอำนาจนิยมในบางสถานการณ์ในระบอบอำนาจนิยม อาจจะมีผู้ปกครองที่เป็นคนดีหรือคนเก่งอยู่บ้าง แต่ก็ไม่มีหลักประกันว่า เขาหรือลูกหลาน หรือพรรคพวกเขาที่ได้ตำแหน่งจากการสืบเชื้อสายหรือการแต่งตั้งจะปกครองประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นธรรม สำหรับคนส่วนใหญ่เสมอไป เพราะระบบเชื้อสายและแต่งตั้งเป็นระบบที่ไม่แน่นอนและไม่มีความมีประสิทธิภาพ และเพราะว่าการให้คนสืบทอดอำนาจโดยไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุลมักนำไปสู่การฉ้อฉลเพื่อประโยชน์ส่วนตน

ระบอบประชาธิปไตย ดีกว่าระบอบนิยมในแง่ที่ว่า มีระบบคัดเลือกผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพกว่า และมีระบบการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจ เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ปกครองอำนาจมากจนเกินไปได้ดีกว่า แต่ทั้งนี้ต้องเป็นระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชน มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ไม่ใช่สักแต่มีการเลือกตั้ง แต่ยังมี การซื้อเสียงขายเสียง การ โกง การใช้อำนาจและระบบอุปถัมภ์

ซาโรซ บัวศรี (2550) ให้ความหมายคำว่า ประชาธิปไตย ไว้ ดังนี้ ในแง่ของการปกครอง ประชาธิปไตย มักจะหมายถึง การปฏิบัติตามเสียงของคนส่วนมาก ดังนั้น คนส่วนมากจำเป็นต้องได้รับการศึกษาให้ดี และให้เหมาะสม มิฉะนั้นเสียงที่เรียกร้องออกมานั้นจะกลายเป็นเสียงที่ไม่รอบคอบและการปฏิบัติตามเสียงข้างมาก จึงกลายเป็นการปฏิบัติที่ผิดพลาดไปหมด เหตุนี้เอง คนส่วนมากจะต้องเป็นคนที่ได้รับการศึกษาพอเพียงและเหมาะสมจึงจะปกครองแบบประชาธิปไตยได้ผลดี

ในแง่ของเศรษฐกิจ ประชาธิปไตยมักจะหมายถึงการผลิตและจำหน่ายอย่างเสรีไม่มีใครผูกขาดแต่ผู้เดียว ถ้าจะมีการควบคุมหรือบังคับประการใด ก็เป็นการควบคุมหรือบังคับของตัวเองเพื่อประโยชน์ของส่วนร่วม ทั้งนี้ โดยวิธีประชุมปรึกษาหารือกันเองเพื่อบังคับและควบคุมกันเอง สมกับคำกล่าวที่ว่า เป็นการกระทำของประชาชนเพื่อประชาชนเอง และโดยประชาชนเอง Gould, Julius, and Kolh (1964, pp. 187-188 อ้างถึงใน ประณต นันทิยะกุล, 2534, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ว่า ประชาธิปไตย หมายถึง แบบของการเป็นอยู่ในสังคม ซึ่งแต่ละคนมีความเชื่อว่าจะได้รับความเสมอภาค ในการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ๆ ในความหมายที่แคบเข้าไป ประชาธิปไตย หมายถึง การที่สมาชิกของสังคมนั้นมีโอกาสในการตัดสินใจในทุกสิ่งทุกอย่างของชีวิต ที่จะเกิดผลกระทบกระเทือนต่อความเป็นอยู่ของส่วนบุคคลและของส่วนรวม

Merriam (1939) ได้ให้ความหมายของ ประชาธิปไตย ไว้ว่า ประชาธิปไตย เป็นแนวความคิดและการปฏิบัติที่มุ่งสู่ความสุขร่วมกันของประชาชน โดยเจตนารมณ์ร่วมกันของประชาธิปไตยเป็นเครื่องนำทาง หัวใจของประชาธิปไตยจึงอยู่ที่ความสุขร่วมกัน ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวางมาก เพราะครอบคลุมถึงเสรีภาพทางการเมือง ความเสมอภาคทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ

Laski (1949) ได้ให้ความหมายของคำว่า ประชาธิปไตย ไว้ว่า ประชาธิปไตย ก็คือ ความปรารถนาของมนุษย์ที่จะยอมรับนับถือและรักษาไว้ ซึ่งความสำคัญของตนเองรวมถึงความเสมอภาค เพราะความเสมอภาคที่เป็นมาของเสรีภาพ

Lipset (1959) ให้ความหมายของคำว่า ประชาธิปไตย ไว้ว่า ประชาธิปไตย หมายถึง ระบบการเมืองที่เปิดโอกาสโดยใช้วิถีทางปกติธรรมดาทางรัฐธรรมนูญที่จะให้มีการเปลี่ยนผู้ปกครองได้ อีกทั้งยังเป็นกลไกทางสังคมที่ช่วยให้มีการแก้ไขปัญหา ในสังคมอันเกิดจากการตัดสินใจที่ขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ การปกครองในระบบประชาธิปไตย จึงเท่ากับเปิดโอกาสให้ประชาชนส่วนใหญ่ได้ใช้อิทธิพลของตนมากำหนดการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะ โดยการเลือกบุคคลเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั่นเอง

Anderson and Christol (1973 อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2528) กล่าวถึง ประชาธิปไตย ว่าหมายถึง ปรัชญาของสังคมมนุษย์หรือวิถีชีวิตที่ยึดถืออุดมคติ และหลักการบางประการที่กำหนดแบบแผนแห่งพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ในสังคม ในกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ (2527) ได้ให้ความหมายของ ประชาธิปไตย ไว้ว่า ประชาธิปไตย หมายถึง อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศของปวงชน อันเป็นรูปแบบ การปกครองแบบหนึ่ง ซึ่งถือว่าปวงชนเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ มิใช่อำนาจ ของผู้ใดผู้หนึ่ง

กรมล ทงธรรมชาติ (2519) และชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523) ได้ให้แนวความหมาย ของประชาธิปไตยออกเป็น 3 ฐานะด้วยกัน คือ

1. ประชาธิปไตยในฐานะและอุดมการณ์ หมายถึง ความเชื่อถือ ความยึดมั่นของบุคคล ซึ่งประกอบด้วยหลักการ คือ ความเสมอภาคของบุคคลทั้งในการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจน การที่บุคคลมีเสรีภาพในการกระทำต่าง ๆ ได้ตามความสมัครใจ เช่น เสรีภาพในการพูด การเขียน การโฆษณา เป็นต้น ครอบคลุมที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครอง หมายถึง เป็นการจัดรูป การปกครองกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมือง บทบาท อำนาจ และหน้าที่ ของสถาบันทางการเมือง ตลอดจนถึงวิธีการตัดสินใจปัญหาข้อขัดแย้งในทางปฏิบัติตามแนวคิด ประชาธิปไตย

3. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะดำเนินไป ได้ใกล้เคียงกับอุดมการณ์ประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับวิถีชีวิตของประชาชน ในประเทศนั้น ถ้าประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศยอมรับและยึดเอาหลักแห่งความเท่าเทียม จนแนวในการดำเนินชีวิต และการต่อสู้เพื่อรักษาเสรีภาพ ตลอดจนให้ความสนใจกิจการบ้านเมือง อย่างสม่ำเสมอแล้ว การปกครองนั้นก็ย่อมเป็นประชาธิปไตยได้

เมื่อพิจารณาความหมายของประชาธิปไตยทั้ง 3 ฐานะ จะพบว่า ทุกฐานะจำเป็น ต้องไปด้วยกัน สอดคล้องกัน เพราะว่าการเมืองการปกครองจะเป็นประชาธิปไตยขึ้นมาได้ มิใช่ขึ้นอยู่กับรัฐธรรมนูญประการเดียว แต่จำเป็นต้องปลูกฝังให้ประชาชนส่วนใหญ่รู้จัก และมีอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่แท้จริง สิ่งสำคัญที่สุด คือ การมีวิธีการดำเนินแบบประชาธิปไตย การปกครองแบบประชาธิปไตย จึงจะมีเสถียรภาพและประสิทธิภาพ

จรรยา สุภาพ และสมพงษ์ เกษมสิน (2520) ได้ให้ความหมายของคำว่า ประชาธิปไตย ไว้ว่า หมายถึง ปรัชญาของสังคมมนุษย์หรือวิถีชีวิตที่ยึดถืออุดมคติ และหลักการบางประการ

ที่กำหนดแบบพฤติกรรมระหว่างคนในสังคม ในกิจการบ้านเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
 อเนก สิทธิประศาสน์ (2527) ได้กล่าวถึง ประชาธิปไตย ว่า หมายถึง ระบอบ
 การปกครองประเทศระบอบหนึ่ง ซึ่งเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน
 และเพื่อประชาชน คำว่า ประชาชนในที่นี้มิได้หมายถึงเฉพาะบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น
 แต่หมายถึง ปวงชนทั้งชาติซึ่งปวงชนเหล่านี้ย่อมมีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบในการปกครอง
 แผ่นดินอย่างเสมอภาคกัน

การปกครองในระบอบต่าง ๆ นั้น จะต้องมีจุดร่วมที่เป็นหลักการสำหรับการปฏิบัติ
 ของหมู่ชนสำหรับหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งมี ดังนี้ คือ
 ประการแรก อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน คือ เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน
 และเพื่อประชาชน ประการที่สอง หลักเสรีภาพ คือ ประชาชนมีเสรีภาพในการประกอบกิจการใด ๆ
 ในขอบเขตของกฎหมายไม่ถูกรบกวนงำโดยผู้อื่น เคารพและไม่ละเมิดในสิทธิเสรีภาพ หน้าที่
 ของผู้อื่น ประการที่สาม หลักความเสมอภาค คือทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันทางด้านกฎหมาย
 เศรษฐกิจ และสังคม ประการที่สี่ หลักภราดรภาพ คือ ทุกคนมีความเป็นพี่น้องรักใคร่กลมเกลียวกัน
 สามัคคีกัน ประการที่ห้า หลักเหตุผล คือ การตัดสินใจความขัดแย้งใดๆจะต้องใช้เหตุผลเสมอ
 และประการที่หก หลักนิติธรรม คือ การปกครองโดยกฎหมาย ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมาย

สาโรช บัวศรี (2520, หน้า 66-68) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ 3 สถานะ
 เรียกว่า องค์สามของประชาธิปไตย คือ

1. ประชาธิปไตยในฐานะเป็นอุดมคติหรืออุดมการณ์ หมายถึง การมีศรัทธา ความเชื่อมั่น
 ในสติปัญญา เหตุผล และความสามารถของบุคคล เทินทุนอิสรภาพ และเสรีภาพของมนุษย์ยอมรับ
 และปฏิบัติตามขอบเขตกฎหมาย ระบบเศรษฐกิจเป็นแบบเสรีนิยม คุ้มครองสิทธิและแรงงาน
 ประกันประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพ สร้างพลังต่อรองในทางเศรษฐกิจและแรงงานกระจาย
 รายได้อย่างเป็นธรรมในสังคม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำต่ำสูงในทางเศรษฐกิจ

2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบทางการเมืองวิธีการจัดการระเบียบการปกครอง
 หมายถึง การเมืองที่มีอำนาจสูงสุดมาจากประชาชน รัฐบาลเป็นเพียงผู้รับมอบอำนาจให้ทำหน้าที่
 ปกครองแทนประชาชน ประชาชนมีอำนาจเปลี่ยนแปลงผู้ใช้อำนาจของตนโดยการเลือกตั้ง
 ตามกำหนดวาระ ถือเป็นการปกครองแบบประชาชนเพื่อประชาชน โดยมีรัฐธรรมนูญรัฐสภา
 ตลอดจนการจัดทำองค์กรต่าง ๆ ตามปรัชญาของประชาธิปไตย

3. ประชาธิปไตยในฐานะเป็นวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตประจำวัน หมายถึง
 การอยู่ร่วมกันปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพทั้งกาย วาจา ไม่ก้าวก่าสิทธิของผู้อื่น มีวินัยในตนเอง
 และสังคม เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม ร่วมรับผิดชอบ และทำประโยชน์เพื่อความผาสุกของส่วนร่วม

ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาทั้งมวล ใช้สิทธิของตนเองอย่างสมบูรณ์ ภายในขอบเขตของกฎหมายและกติกาของสังคม รู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล บุคคลที่อยู่ในสังคมประชาธิปไตย โดยแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ

3.1 มีคารวธรรม หมายถึง การเคารพและการให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งกาย วาจา และความคิดของทุกคน

3.2 มีสามัคคีธรรม หมายถึง การแบ่งปัน ร่วมมือ ประสานงาน

3.3 มีปัญญาธรรม หมายถึง การมีความเชื่อมั่นในวิถีแห่งปัญญา ร่วมกัน

ในทางการศึกษา เพื่อพัฒนาปัญญาและนำมาใช้ในการร่วมมือกันทำงาน

กรมการปกครอง (2536, หน้า 18) ได้เสนอหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยไว้ ดังนี้

1. การยอมรับว่ามนุษย์เป็นผู้มีสติปัญญา มีเหตุผล
2. ความเชื่อในความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์ทุกคน
3. การยอมรับความเท่าเทียมกันของมนุษย์ โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ฐานะ ศิว และเพศ
4. อำนาจอสูงสุดในการปกครองอยู่ที่ปวงชนอภินันท์ คือ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน
5. อำนาจปกครองของรัฐบาล เกิดขึ้นจากการยินยอมของประชาชนผู้ถูกปกครอง

โดยมีวิธีการแสดงความยินยอมต่าง ๆ ที่สำคัญ คือ การใช้สิทธิเลือกตั้ง

6. ประชาชนมีสิทธิในการคัดค้านหรือเปลี่ยนแปลงรัฐบาลตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด หากว่ารัฐบาลไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เกษรา ดวงฉวี (2546) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาคุณลักษณะนักการเมืองท้องถิ่น

ในความคาดหวังของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี การศึกษาคุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นในความคาดหวังของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่น

ตามความคาดหวังของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแหลมฉบังในด้านสมรรถนะด้านความสำเร็จ ด้านความรับผิดชอบ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านสถานภาพ และด้านสถานการณ์

(2) เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นตามความคาดหวังของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแหลมฉบัง จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อยู่อาศัย

ในเขตเทศบาลตำบลแหลมฉบัง และความรู้ความเข้าใจในการปกครองส่วนท้องถิ่น ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแหลมฉบัง จำนวน 189 คน ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ความเข้าใจในการปกครองท้องถิ่นของคณะกรรมการการชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ

อยู่ในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.90 สำหรับระดับความคาดหวังคุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นรวม 6 ด้าน ในภาพรวม พบว่า จำเป็นมากทั้ง 6 ด้าน โดยด้านสมรรถนะจำเป็นมากที่สุด เป็นอันดับที่ 1 รองลงมา ด้านความรับผิดชอบ มีความจำเป็นมาก ด้านสถานการณ์ มีความจำเป็นมาก เป็นอันดับที่ 3 ด้านการมีส่วนร่วม มีความจำเป็นมาก เป็นอันดับที่ 4 และด้านความสำเร็จ มีความจำเป็นมาก เป็นอันดับที่ 5 และเมื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อคุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นตามความคาดหวังของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแหลมฉบัง พบว่า ปัจจัยระดับการศึกษา อาชีพ และความรู้ความเข้าใจในการปกครองท้องถิ่น มีผลต่อคุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นตามความคาดหวังของคณะกรรมการชุมชน โดยในเรื่องระดับการศึกษามีความแตกต่างระหว่าง ปวช., ปวส. กับมัธยมศึกษา และปริญญาตรี สำหรับอาชีพ มีความแตกต่างระหว่างอาชีพราชการกับอาชีพอื่น ๆ และในเรื่องความรู้มีความแตกต่างกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจต่ำกับกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจสูง

ฉัตรวิไล ปะโคทัง (2549) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่น โรงเรียนกันทรารมณีนี จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผลวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนมีอยู่ 5 กลุ่ม คือ (1) การมีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (2) การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (3) การมีส่วนร่วมแบบเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน (4) การมีส่วนร่วมในการระดมทุน (5) การมีส่วนร่วมในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยทั้ง 5 กลุ่ม มีความเกี่ยวข้องและปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกัน และยังพบว่า มีรูปแบบที่เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่น 5 ประการ คือ (1) การระดมความคิด (2) การร่วมวางแผน (3) การร่วมลงมือทำ (4) การร่วมติดตามและประเมินผล และ (5) การรับประโยชน์ร่วมกัน ส่วนเงื่อนไขการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่น พบว่า เงื่อนไขการมีส่วนร่วมมากของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นเงื่อนไขที่ส่งเสริมสนับสนุนอยู่ 5 ประการ คือ (1) การมีผู้นำศาสนาให้การสนับสนุนและเห็นความสำคัญของการศึกษา (2) ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนช่วยเหลือสนับสนุนอย่างจริงจัง (3) มีการร่วมกลุ่มกันเองในชุมชนหลายกลุ่ม (4) คณะครูมีความสามัคคีและร่วมพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และ (5) ผู้บริหารเป็นที่ยอมรับของคณะครูและชุมชน ส่วนเงื่อนไข การมีส่วนร่วมน้อยของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มี 2 ประการ คือ (1) ชุมชนขาดความรู้เรื่องการบริหารจัดการของโรงเรียนในเรื่องการจัดการเรียนการสอน (2) เงื่อนไขเกี่ยวกับระบบราชการ จากปรากฏการณ์ที่ศึกษา สามารถนำมาสร้างข้อสรุปเชิงทฤษฎีของรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน

ดีเด่น โรงเรียนกันทรารมณีน จังหวัดศรีสะเกษ ความคิด การร่วมวางแผน การร่วมลงมือทำ การร่วมติดตามประเมินผล และการร่วมรับผลประโยชน์

ธีระพงษ์ คำรอด (2546) ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะของนักการเมืองที่พึงประสงค์ ในทัศนะของประชาชนอำเภอเมืองจันทบุรี การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษา คุณลักษณะของนักการเมืองที่พึงประสงค์ในทัศนะของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอจันทบุรี และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะของนักการเมืองที่พึงประสงค์จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับ การศึกษา อาชีพ และท้องถิ่นที่อยู่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ประชาชนที่มีภูมิลำเนา อยู่ในเขตอำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี จำนวน 384 คน การเก็บรวบรวมข้อมูล ภาคสนาม ใช้แบบสอบถามแบบสอบถามที่ผ่านการทดลอง (Try-out) มาแล้ว มีค่าความเที่ยง = 0.08 ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เอสพีเอสเอส พอร์ วิน โคว์ เวอร์ชัน 10.0 ผลการวิจัย พบว่า ในภาพรวมประชาชนให้ความสำคัญกับคุณลักษณะ ของนักการเมืองที่พึงประสงค์ในด้านคุณธรรมเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ โดยด้านคุณธรรม ประชาชนต้องการให้นักการเมืองมีความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรมและเป็นคนที่มีความ น่าใจ ด้านบุคลิกภาพประชาชนต้องการให้นักการเมืองมีความกระตือรือร้นในหน้าที่การงาน มีสุขภาพ แข็งแรง และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านมนุษยสัมพันธ์ประชาชนต้องการให้นักการเมือง มีกิริยาจาสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นคนมีน้ำใจ และเคารพและให้เกียรติกับบุคคลทุกระดับ ด้านความรู้ความสามารถประชาชนต้องการให้นักการเมืองมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา และเป็นคนทันต่อเหตุการณ์ ด้านสังคมประชาชนต้องการให้ นักการเมืองสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาอาชีพในชุมชน เป็นที่เชื่อถือและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ในสังคม และมีการพบปะเยี่ยมเยียนประชาชนในท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ และด้านสุดท้าย คือ ด้านเศรษฐกิจ ประชาชนต้องการให้นักการเมือง มีเงินช่วยเหลือสนับสนุนชุมชนหรือองค์การ สาธารณะท้องถิ่น บริจาคเงินเพื่อการศึกษาและศาสนา และมีฐานะร่ำรวย ด้านการเปรียบเทียบ พบว่า เพศ อายุ อาชีพ และท้องถิ่นที่อยู่อาศัยของประชาชนที่แตกต่างกันมีความต้องการคุณลักษณะ ของนักการเมืองที่พึงประสงค์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติส่วนประชาชนที่มีระดับ การศึกษาที่แตกต่างกันมีความต้องการคุณลักษณะของนักการเมืองที่พึงประสงค์ไม่แตกต่างกัน

วัฒนา แซ่ไพเราะ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชน ในสถาบันการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมือง แบบประชาธิปไตย ช่วงปี พ.ศ. 2549-2554 พบว่า ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชน ในสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความตื่นตัวทางการเมือง

โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความตื่นตัวทางการเมืองด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมือง อยู่ในระดับมาก มีความตื่นตัวทางการเมืองด้านพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง ภาพรวมการกล่อมเกลາทางการเมืองผ่านสถาบันต่าง ๆ พบว่า โดยรวมกลุ่มตัวอย่างมีการกล่อมเกลาทางการเมืองมากที่สุด มีจำนวนเท่ากับ 2 สถาบัน คือ สถาบันการศึกษาและสถาบันมวลชน การกล่อมเกลาทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง ด้านสถาบันครอบครัว พบว่า โดยรวมสถาบันครอบครัวมีส่วนในการกล่อมเกลาทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน พบว่า โดยรวมกลุ่มเพื่อนและชุมชนมีส่วนในการกล่อมเกลาทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง ด้านสถาบันการศึกษา พบว่า โดยรวมสถาบันการศึกษามีส่วนในการกล่อมเกลาทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง ด้านสถาบันสื่อมวลชน พบว่า โดยรวมสถาบันสื่อมวลชนมีส่วนในการกล่อมเกลาทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง สถาบันทางการเมือง พบว่า โดยรวมและพิจารณาเป็นรายชื่อสถาบันทางการเมืองมีส่วนในการกล่อมเกลาทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง นักศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ มีการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยรวม แตกต่างจากนักศึกษาในสาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์ สาขาวิชานิติศาสตร์ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ และการจัดการ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม และนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยรวม แตกต่างจากนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต และมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการกล่อมเกลาทางการเมืองกับความตื่นตัวทางการเมืองด้วยสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient) พบว่า การกล่อมเกลาทางการเมืองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($r = .470$)

เมื่อพิจารณาในรายด้านจะพบอีกว่า การกล่อมเกลาทางการเมืองผ่านสถาบันการเมือง สถาบันสื่อมวลชน สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อนและสถาบันศาสนา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตื่นตัวทางการเมือง โดยรวม อยู่ในระดับต่ำ ($r = .362, .361, .352, .293, .292, .257$)

การกล่อมเกลาทางการเมือง โดยรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกความตื่นตัวทางการเมืองด้านความรู้ความเข้าใจ อยู่ในระดับปานกลาง ($r = .436$) เมื่อพิจารณาในรายด้านจะพบอีกว่า การกล่อมเกลาทางการเมือง ผ่านสถาบันสื่อมวลชนและสถาบันการศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตื่นตัวทางการเมืองด้านความรู้ความเข้าใจ อยู่ในระดับปานกลาง ($r = .453, .433$)

การกล่อมเกลาทางการเมืองผ่านสถาบันครอบครัว กลุ่มเพื่อน และสถาบันการเมือง มีความสัมพันธ์

เชิงบวกกับความตื่นตัวทางการเมืองด้านความรู้ความเข้าใจ อยู่ในระดับต่ำ ($r = .314, .251, .228$) ส่วนการกล่อมเกลாதองการเมืองผ่านสถาบันศาสนา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตื่นตัวทางการเมืองด้านความเข้าใจ อยู่ในระดับต่ำมาก ($r = .186$)

วัฒนา บรรเทิงสุข (2546) ได้ศึกษาเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้สมุนไพรในชุมชนบ้านชากดัดเต่า จังหวัดระยอง ผลการวิจัย พบว่า จุดอ่อนของชุมชน คือ ผู้นำไม่ได้ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การปฏิบัติงานเอื้อต่อกานพัฒนาชุมชน ได้น้อย ประชาชนขาดแรงจูงใจในการพัฒนางานภูมิปัญญาและไม่มีรูปแบบการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน มาดำเนินการหารายได้ จุดแข็งของชุมชน คือ มีทรัพยากรที่เป็นสมุนไพรหลายชนิด มีเอกลักษณ์อาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นมีหลายกลุ่ม มีพื้นที่และแหล่งน้ำเอื้อต่อการพัฒนาการเกษตร สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ชุมชนได้เสนอให้นำทุนในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ครูภูมิปัญญา ผลผลิตที่เป็นเอกลักษณ์ด้านสมุนไพร มาพัฒนาโดยนำสมุนไพรกะทือมาทำอาหาร เพื่อเป็นตัวแทนในการสร้างปรากฏการณ์ จนได้รูปแบบเบื้องต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการใช้สมุนไพรในชุมชนบ้านชากดัดเต่า จังหวัดระยอง อันประกอบด้วย การดำเนินการหลัก 15 ประการ คือ (1) รวมกลุ่มผู้สนใจที่มีแนวคิดเดียวกันและเอื้อกันมากที่สุด (2) เลือกกิจกรรมที่ปฏิบัติง่าย ใช้ทุนน้อยมาเป็นสื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน (3) สำรวจตลาดผู้บริโภคเพื่อหาความเป็นไปได้ของการผลิต (4) มีระเบียบการทำงานของกลุ่ม (5) มีกลุ่มเป้าหมายที่รับรองการผลิตชัดเจน (6) ทุกคนที่ทำงานต้องรู้และเข้าใจสรรพคุณของผลิตภัณฑ์ (7) แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบโดยใช้สมาชิกเลือกงานเอง (8) เลือกสถานที่ที่สะดวกและเอื้อต่อการทำงานของสมาชิก (9) เริ่มงานจากจำนวนน้อยแล้วค่อยขยายตามความต้องการของผู้บริโภค (10) มีการประเมินผลการปฏิบัติงานและผลผลิตที่ตรงประเด็น (11) ให้ความสำคัญและความเสมอภาคแก่ทุกคน (12) เมื่อพบปัญหาต้องสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการได้ทันที (13) หลีกเลี่ยงความขัดแย้งในกลุ่มและบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกระดับ (14) พัฒนาปรับปรุงงานให้มีความสม่ำเสมอทั้งคุณภาพและปริมาณ สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค และ (15) มีการสร้างขวัญกำลังใจที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่ม ผลที่ได้รับจากกระบวนการวิจัย ปรากฏว่า กลุ่มที่ดำเนินการผลิตด้วยกระบวนการดังกล่าวสามารถดำเนินการบริหารจัดการพัฒนางานได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างงาน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและมีรายได้เพิ่มขึ้น

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ เพื่อหาคำอธิบายเกี่ยวกับลักษณะ

และเงื่อนไขของการมีส่วนร่วม รวมทั้งกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียน เพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากประสบการณ์ในชุมชน ผลการศึกษา พบว่า สิ่งกำหนดกระบวนการและแบบแผนของการมีส่วนร่วมของชุมชน และเงื่อนไขทางด้านโรงเรียนที่สำคัญ คือ การกำหนดความหมายของการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะต้องเข้าใจตรงกัน ส่วนเรื่องกระบวนการ การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียน มี 8 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาขั้นพื้นฐานก่อนร่วมดำเนินการ
2. การสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนในชุมชน
3. การสร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้มีส่วนร่วม
4. การสร้างกิจกรรม
5. การต่อรองเพื่อการดำเนินการ
6. การร่วมกันดำเนินการ
7. การร่วมกันประเมินผลการดำเนินการ
8. การร่วมกันรับผลประโยชน์จากการดำเนินการ

จากกระบวนการการมีส่วนร่วมดังกล่าว ทำให้แบบแผนการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการขั้นพื้นฐาน มีแบบแผนของการมีส่วนร่วมเป็นแบบเหลื่อมล้ำ ซึ่งสามารถจำแนกตามหมวดหมู่ของคุณสมบัติ เป็น 3 แบบแผนย่อย คือ แบบแผนการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ (Full participation pattern) และแบบแผนการมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal participation pattern)

สิรินทร์รัตน์ ทองปาน (2544) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบและบทบาทการมีส่วนร่วมที่พึงประสงค์ของผู้ปกครอง: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ปกครองที่เป็นกรรมการโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า (1) การพัฒนาด้านการเรียนการสอนและหลักสูตร พบว่า ผู้ปกครองต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยกำหนดหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นและต้องการช่วยเหลือโรงเรียนในการนำนโยบายของโรงเรียนไปแจ้งให้ผู้ปกครองทั่วไปทราบเพื่อจูงใจความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน (2) การพัฒนาด้านประสานงานและปรับใช้ทรัพยากร พบว่า ผู้ปกครองต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน โดยเป็นผู้ประสานงานและระดมความช่วยเหลือจากแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกของโรงเรียน (3) การพัฒนาบุคลากร พบว่า ผู้ปกครองต้องการให้คำปรึกษา แนะนำแก่บุคคลภายในโรงเรียนเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรู้ทักษะต่าง ๆ แก่ผู้ปกครองครูและนักเรียน (4) การพัฒนาด้านสังคมและกายภาพ พบว่า ผู้ปกครองต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน โดยเป็นผู้สนับสนุนทั้งวัสดุ สิ่งของ และกำลังทรัพย์

สำหรับรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรูปแบบของการเข้ามาเป็นกรรมการโรงเรียน เพื่อให้คำปรึกษาแก่โรงเรียน และรูปแบบของการอาสาสมัครช่วยงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น เป็นวิทยากรพิเศษ เป็นครูผู้ช่วยสอนในวิชาที่ตนถนัด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียน
ชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย ในครั้งนี้เป็นงานวิจัย
เชิงสำรวจ (Survey research) เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามในกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม
(Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิธีการศึกษา
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการศึกษา

ในการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียน
ชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย สามารถจำแนก
วิธีการศึกษาออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การวิจัยจากเอกสาร (Documentary research) ได้แก่ หนังสือ บทความ รายงานสรุป
ของหน่วยงานราชการ เอกสารวิชาการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมาวิเคราะห์และนำเสนอ
ในรูปของการอธิบายเชิงพรรณนา (Descriptive method) เพื่อเกิดความเข้าใจและสร้างแนวคิด
ในการศึกษา เพื่อให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความถูกต้องที่สุด

2. การวิจัยแบบสำรวจ (Survey research) เป็นการศึกษาโดยลงพื้นที่จริงและเก็บข้อมูล
จากการแจกแบบสอบถามนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในเรื่องปัจจัย
ที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมือง แบบประชาธิปไตย ประกอบด้วย ดังนี้

- 2.1 ด้านสถาบันครอบครัว
- 2.2 ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน
- 2.3 ด้านสถาบันการศึกษา
- 2.4 ด้านสถาบันสื่อมวลชน

2.5 ด้านความเข้าใจทางการเมือง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population)

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและนักเรียนโรงเรียนชลกันยานุกูล จำนวนทั้งสิ้น 4,181 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาโดยคิดจากสูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ .05 คือ นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนี้

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

$$\text{เมื่อ} \quad n = \text{จำนวนกลุ่มตัวอย่าง}$$

$$N = \text{จำนวนประชากร}$$

$$e = \text{ความผิดพลาดที่ยอมรับได้ (กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ .05)}$$

$$\text{แทนค่า} \quad n = \frac{4,184}{1+4,184(0.05)^2}$$

$$n = 365.095986 = 367 \text{ คน}$$

กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มเลือกตัวอย่างแบบสะดวกสบาย (Convenience sampling) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเลือกเป้าหมายที่เป็นนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล โดยแบ่งตามโรงเรียนแบบสัดส่วนได้ ดังนี้

ตารางที่ 2 จำนวนประชากรและจำนวนกลุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน

โรงเรียน	จำนวนนักเรียน (คน)	จำนวนตัวอย่าง (คน)
โรงเรียน		
โรงเรียนชลราษฎรอำรุง		
มัธยมศึกษาปีที่ 4	721	63
มัธยมศึกษาปีที่ 5	706	62
มัธยมศึกษาปีที่ 6	728	64

ตารางที่ 2 (ต่อ)

โรงเรียน	จำนวนนักเรียน (คน)	จำนวนตัวอย่าง (คน)
โรงเรียน โรงเรียนชลกันยานุกูล		
มัธยมศึกษาปีที่ 4	620	54
มัธยมศึกษาปีที่ 5	671	59
มัธยมศึกษาปีที่ 6	738	65
รวม	4184	367

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดของแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ โรงเรียน ระดับชั้นปี สาขาวิชาที่เรียน

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับมากที่สุด มาก น้อย และน้อยที่สุด โดยมีคำถามแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านสถาบันครอบครัว
2. ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน
3. ด้านสถาบันการศึกษา
4. ด้านสถาบันสื่อมวลชน
5. ด้านความเข้าใจทางการเมือง

โดยมีหลักเกณฑ์ในการให้คะแนนแบบประมาณค่า (Rating scale)

เห็นด้วยมากที่สุด ให้ 4 คะแนน

เห็นด้วยมาก ให้ 3 คะแนน

เห็นด้วยน้อย ให้ 2 คะแนน

เห็นด้วยน้อยที่สุด ให้ 1 คะแนน

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างและตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม จำนวน 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย กรอบแนวคิดของการวิจัย และนิยามตัวแปรในการวิจัย และศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามจากหนังสือ วารสาร บทความ และเอกสารวิจัยต่าง ๆ

2. ยกร่างแบบสอบถามโดยให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย กรอบแนวคิดของการวิจัย และครอบคลุมตัวแปรของการวิจัยทั้งหมด

3. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validation) ผู้วิจัยนำเสนอร่างแบบสอบถามที่สร้างขึ้นต่ออาจารย์ที่ปรึกษานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมในการใช้ภาษา จากนั้นนำเสนอแบบสอบถามที่ผ่านการเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่

3.1.1 นายอุทัย สิงห์โตทอง ผู้อำนวยการโรงเรียนชลราษฎรอำรุง

3.1.2 นางกนมพรรธน์ ทิพย์ไกรสร ชาติ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลกันยานุกูล

3.1.3 ดร.กฤษฎา นันทเพ็ชร อาจารย์ประจำวิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ

มหาวิทยาลัยบูรพา

เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและตรวจสอบข้อคำถามให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย กรอบแนวคิดของการวิจัยและครอบคลุมตัวแปรของการวิจัยทั้งหมด เมื่อพบข้อผิดพลาดพร้อมผู้วิจัยจะปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามจนกระทั่งแบบสอบถามมีความตรงเชิงเนื้อหามากที่สุด

3.2 การตรวจสอบหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ผู้วิจัยร่างแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาแล้ว ไปทดลองใช้จริงเพื่อตรวจสอบหาความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม โดยการนำร่างแบบสอบถามไปทดลองให้ประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ทดลองทำแบบสอบถาม จำนวน 30 คน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาร์ช (Cronbach's alpha coefficient) โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สำหรับคอมพิวเตอร์ในการประมวลผล ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาร์ช โดยได้ค่าความเชื่อมั่น = .81

4. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิจัยในครั้งนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษา โดยการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และมีการรวบรวมข้อมูลภาคสนามในกลุ่มตัว ในขั้นตอนการแจกแบบสอบถาม ผู้วิจัยทำการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมทั้งรวบรวมแบบสอบถามกลับคืนมาด้วยตนเอง โดยก่อนเริ่มทำแบบสอบถามทุกครั้ง ผู้วิจัยจะชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างรับทราบก่อนทุกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ได้กำหนดเกณฑ์ในการแปลความความและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองในการเมืองแบบประชาธิปไตย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถาบันการศึกษา ระดับชั้นปี สาขาวิชาที่เรียน โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อบรรยายเชิงพรรณนาและนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

2. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมือง ในการเมืองแบบประชาธิปไตย จำแนกตามปัจจัยด้านสถาบันครอบครัว ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน ด้านสถาบันการศึกษา ด้านสถาบันสื่อมวลชน ด้านความเข้าใจทางการเมือง โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เพื่อบรรยายเชิงพรรณนาและนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

3. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) คือ t-test ในการเปรียบเทียบความแตกต่างที่มีตัวแปร 2 ตัวแปร และใช้ One-way ANOVA ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป และเมื่อมีการแตกต่างเป็นรายคู่ใช้สูตรแบบเชฟเฟ (Scheffe's post hoc comparison) ในการดูความแตกต่างและนำเสนอบรรยายประกอบการเสนอแบบตาราง

เกณฑ์การแปลผล

กำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยของคะแนนแบ่งออกเป็น 4 ระดับ โดยใช้ค่าทางสถิติ คะแนนเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic mean) กำหนดช่วงการวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

$$\begin{aligned} \text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด}-\text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{4-1}{4} \\ &= 0.75 \end{aligned}$$

1.00-1.75 หมายถึง นักเรียนมีการตื่นตัวทางการเมืองอยู่ในระดับน้อยที่สุด

1.76-2.50 หมายถึง นักเรียนมีการตื่นตัวทางการเมืองอยู่ในระดับน้อย

2.51-3.25 หมายถึง นักเรียนมีการตื่นตัวทางการเมืองอยู่ในระดับมาก

3.26-4.00 หมายถึง นักเรียนมีการตื่นตัวทางการเมืองอยู่ในระดับมากที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูลในการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยมีวัตถุประสงค์ประการแรก เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย ประการที่สอง เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองในการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงกับโรงเรียนชลกันยานุกูล จำแนกตามปัจจัย ด้านสถาบันครอบครัว ด้านกลุ่มเพื่อน และชุมชน ด้านสถาบันการศึกษา ด้านสถาบันสื่อมวลชน ด้านความเข้าใจทางการเมือง โดยเก็บรวบรวมกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 367 คน โดยสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และใช้ t-test ในการเปรียบเทียบความแตกต่างที่มีตัวแปร 2 ตัวแปร และใช้ One-way ANOVA ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป รวมทั้งเมื่อมีความแตกต่างในรายคู่ ใช้สูตรแบบ LSD ในการดูความแตกต่าง

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 3 ลักษณะข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าความถี่และค่าร้อยละ

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (367)	ร้อยละ (100.00)
เพศ		
ชาย	153	41.69
หญิง	214	58.31
รวม	367	100.00

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (367)	ร้อยละ (100.00)
อายุ		
15 ปี	41	11.17
16 ปี	136	37.06
17 ปี	97	26.43
18 ปี	93	25.34
รวม	367	100.00
สถาบันการศึกษา		
โรงเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุง	189	51.50
โรงเรียนโรงเรียนชลกันยานุกูล	178	48.50
รวม	367	100.00
ระดับชั้นปี		
มัธยมศึกษาปีที่ 4	117	31.88
มัธยมศึกษาปีที่ 5	121	32.97
มัธยมศึกษาปีที่ 6	129	35.15
รวม	367	100.00
สาขาวิชาที่เรียน		
วิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์	102	27.79
คณิตศาสตร์กับอังกฤษ	115	31.34
พิเศษวิทยาศาสตร์	20	5.45
ศิลป์กับภาษา	74	20.16
อังกฤษกับภาษา	40	10.90
อื่นๆ	16	4.36
รวม	367	100.00

จากตารางที่ 3 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีดังนี้
 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 58.31 เป็นเพศชาย คิดเป็น
 ร้อยละ 41.69

อายุ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีอายุ 16 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.06 รองลงมา คือ อายุ 17 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.43 อายุ 18 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.34 และน้อยที่สุด คือ อายุ 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.17 ตามลำดับ

สถาบันการศึกษา พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เรียน โรงเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุง คิดเป็นร้อยละ 51.50 โรงเรียน โรงเรียนชลกันยานุกูล คิดเป็นร้อยละ 48.50

ระดับชั้นปี พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 35.15 รองลงมา คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 คิดเป็นร้อยละ 32.97 และน้อยที่สุด คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 31.88

สาขาวิชาที่เรียน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เรียนคณิตศาสตร์กับอังกฤษ คิดเป็นร้อยละ 31.34 รองลงมา คือ วิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 27.79 ศิลป์กับภาษา คิดเป็นร้อยละ 20.16 สาขาอังกฤษกับภาษา คิดเป็นร้อยละ 10.90 พิเศษวิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 5.45 และน้อยที่สุด คือ อื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 4.36

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมือง ของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมือง แบบประชาธิปไตย

ตารางที่ 4 จำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านสถาบันครอบครัว

ด้านสถาบันครอบครัว	ระดับความตื่นตัวทางการเมือง				$\bar{X}$	SD	ระดับ	อันดับ
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด				
1. ในครอบครัวของท่านมีการพูดคุย สนทนาเกี่ยวกับการเมือง อาทิ การเลือกตั้ง	35 (9.54)	164 (44.69)	145 (39.51)	23 (6.27)	2.57	0.75	มาก	3
2. ในครอบครัวของท่านมีการติดตาม รับฟังข่าวสารทางการเมือง ผ่านแหล่งข้อมูลและทางสื่อประเภทต่าง ๆ	71 (19.35)	239 (65.12)	53 (14.44)	4 (1.09)	3.03	0.61	มาก	1

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ด้านสถาบันครอบครัว	ระดับความตื่นตัวทางการเมือง				$\bar{X}$	SD	ระดับ	อันดับ
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด				
3. บุคคลในครอบครัวของท่านให้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ เช่น ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การสนทนาแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ไปฟังคำปราศรัยนักการเมือง เป็นต้น	71	178	93	25	2.80	0.82	มาก	2
4. บุคคลในครอบครัวของท่านมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนหรือถกเถียงประเด็นการเมืองในมุมมองที่แตกต่างกันได้	15	125	165	62	2.25	0.78	น้อย	4
5. บุคคลในครอบครัวของท่านเข้าร่วมพูดคุยประเด็นทางการเมืองกับสมาชิกคนอื่นของชุมชนตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ร้านน้ำชา/ กาแฟ ร้านอาหาร เป็นต้น	12	83	162	110	1.99	0.81	น้อย	5
ภาพรวม					2.53	0.51	มาก	

จากตารางที่ 4 ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านสถาบันครอบครัว พบว่า ในภาพรวมด้านสถาบันครอบครัว นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.53$, $SD = .51$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด สรุปดังนี้

ในครอบครัวมีการติดตามรับฟังข่าวสารทางการเมืองผ่านแหล่งข้อมูล และทางสื่อประเภทต่าง ๆ พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.03$, $SD = .61$) เป็นอันดับที่ 1

บุคคลในครอบครัวของท่านให้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ เช่น ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การสนทนาแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ไปฟังคำปราศรัยนักการเมือง เป็นต้น พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.80$, $SD = .82$) เป็นอันดับที่ 2

ในครอบครัวมีการพูดคุยสนทนาเกี่ยวกับการเมือง อาทิ การเลือกตั้ง พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ใน

ระดับมาก ($\bar{X} = 2.57, SD = .75$) เป็นอันดับที่ 3

บุคคลในครอบครัวมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนหรือถกเถียงประเด็นการเมืองในมุมมองที่แตกต่างกันได้ พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุ มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.25, SD = .78$) เป็นอันดับที่ 4

บุคคลในครอบครัวเข้าร่วมพูดคุยประเด็นทางการเมืองกับสมาชิกคนอื่นของชุมชนตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ร้านน้ำชา/ กาแฟ ร้านอาหาร เป็นต้น พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุ มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.99, SD = .81$) เป็นอันดับที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวน คำร้อยละ คำเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุ ในการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน

ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน	ระดับความตื่นตัวทางการเมือง				$\bar{X}$	SD	ระดับ	อันดับ
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด				
1. กลุ่มเพื่อนของท่านให้ความสนใจและติดตามข่าวสารและประเด็นสำคัญทางการเมืองผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ	16 (4.36)	113 (30.79)	182 (49.59)	56 (15.26)	2.24	0.76	น้อย	3
2. กลุ่มเพื่อนของท่านมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง	18 (4.90)	91 (24.80)	178 (48.50)	80 (21.80)	2.13	0.80	น้อย	4
3. ท่านและเพื่อน ๆ สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันด้วยหลักเหตุผลและสันติวิธี	44 (11.99)	188 (51.23)	103 (28.07)	32 (8.72)	2.66	0.79	มาก	1
4. ท่านและเพื่อน ๆ เข้าร่วมพูดคุยสนทนาประเด็นทางการเมืองกับสมาชิกคนอื่นในชุมชนตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ร้านน้ำชา/ กาแฟ ร้านอาหาร เป็นต้น	19 (5.18)	69 (18.80)	147 (40.05)	132 (35.97)	1.93	0.86	น้อย	5

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน	ระดับความตื่นตัวทางการเมือง				$\bar{X}$	SD	ระดับ	อันดับ
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด				
5. ชุมชนเปิดโอกาสให้ท่าน และเพื่อนนักศึกษาได้แสดงความคิดเห็น อย่างเสรี และแสดงออกได้อย่างอิสระ ในเชิงสร้างสรรค์	26 (7.08)	162 (44.14)	126 (34.33)	53 (14.44)	2.44	0.82	น้อย	2
ภาพรวม					2.28	0.53	น้อย	

จากตารางที่ 5 ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียน ชลราษฎร์บำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านกลุ่มเพื่อน และชุมชน พบว่า ในภาพรวมด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน นักเรียนโรงเรียนชลราษฎร์บำรุง และโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.28$, $SD = .53$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด สรุปดังนี้

ท่านและเพื่อน ๆ สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันด้วยหลักเหตุผลและสันติวิธี พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎร์บำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.66$, $SD = .79$) เป็นอันดับที่ 1

ชุมชนเปิดโอกาสให้ท่านและเพื่อนนักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และแสดงออกได้อย่างอิสระในเชิงสร้างสรรค์ พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎร์บำรุงและโรงเรียน ชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.44$, $SD = .82$) เป็นอันดับที่ 2

กลุ่มเพื่อนให้ความสนใจและติดตามข่าวสารและประเด็นสำคัญทางการเมือง ผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎร์บำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.24$, $SD = .76$) เป็นอันดับที่ 3

กลุ่มเพื่อนมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎร์บำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.13$, $SD = .80$) เป็นอันดับที่ 4

ท่านและเพื่อน ๆ เข้าร่วมพูดคุยสนทนาประเด็นทางการเมืองกับสมาชิกคนอื่นในชุมชน ตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ร้านน้ำชา/ กาแฟ ร้านอาหาร เป็นต้น พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎร์บำรุง และโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.93$,

SD = .86) เป็นอันดับที่ 5

ตารางที่ 6 จำนวน คำร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัว
ทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและ โรงเรียนชลกันยานุกูล
ในการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านสถาบันการศึกษา

ด้านสถาบันการศึกษา	ระดับความตื่นตัวทางการเมือง				$\bar{X}$	SD	ระดับ	อันดับ
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด				
1. ท่านคิดว่าสถาบันการศึกษาเป็นแหล่ง บ่มเพาะความคิด ความเชื่อค่านิยม และอุดมการณ์ทางการเมือง	37 (10.08)	209 (56.95)	108 (29.43)	13 (3.54)	2.74	0.68	มาก	5
2. สถาบันการศึกษาของท่าน มีหลักสูตร เนื้อหา การเรียนการสอนที่เกี่ยวกับ การเมือง การปกครองและแนวทาง การปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย	67 (18.26)	213 (58.04)	68 (18.53)	19 (5.18)	2.89	0.75	มาก	4
3. ครู อาจารย์ในสถาบันการศึกษา มีความเป็นกันเอง และแสดงออก หรือปฏิบัติต่อท่านและเพื่อนนักเรียน ด้วยความเสมอภาคและยุติธรรม	80 (21.80)	211 (57.49)	65 (17.71)	11 (3.00)	2.98	0.71	มาก	3
4. บรรยากาศการเรียน การสอน มีความเป็นประชาธิปไตย เช่น เปิดโอกาสให้ท่านมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ การวางแผน การรับฟัง ความคิดเห็นกันและกัน การแก้ปัญหา ด้วยวิธีสันติวิธี	82 (22.34)	226 (61.58)	49 (13.35)	10 (2.72)	3.04	0.68	มาก	2
5. สถาบันการศึกษาเปิดโอกาสให้ท่าน และเพื่อนนักเรียน ได้แสดงความคิดเห็น อย่างเสรี และแสดงออกได้อย่างอิสระ ในเชิงสร้างสรรค์	92 (25.07)	217 (59.13)	45 (12.26)	13 (3.54)	3.06	0.71	มาก	1
ภาพรวม					2.94	0.50	มาก	

จากตารางที่ 6 ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียน
ชลราษฎรอำรุงและ โรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านสถาบันการศึกษา

พบว่า ในภาพรวมด้านสถาบันการศึกษา นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.94$, $SD = .50$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด สรุปดังนี้

สถาบันการศึกษาเปิดโอกาสให้ท่านและเพื่อนนักเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และแสดงออกได้อย่างอิสระในเชิงสร้างสรรค์ พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.06$, $SD = .71$) เป็นอันดับที่ 1

บรรยากาศการเรียน การสอน มีความเป็นประชาธิปไตย เช่น เปิดโอกาสให้ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผน การรับฟังความคิดเห็นกันและกัน การแก้ปัญหาด้วยวิธีสันติวิธี พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.04$, $SD = .68$) เป็นอันดับที่ 2

ครู อาจารย์ในสถาบันการศึกษามีความเป็นกันเอง และแสดงออกหรือปฏิบัติต่อท่านและเพื่อนนักเรียนด้วยความเสมอภาคและยุติธรรม พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.98$, $SD = .71$) เป็นอันดับที่ 3

สถาบันการศึกษาของท่าน มีหลักสูตร เนื้อหา การเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการเมือง การปกครองและแนวทางการปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.89$, $SD = .75$) เป็นอันดับที่ 4

สถาบันการศึกษาเป็นแหล่งบ่มเพาะความคิด ความเชื่อค่านิยมและอุดมการณ์ทางการเมือง พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.74$, $SD = .68$) เป็นอันดับที่ 5

ตารางที่ 7 จำนวน คำร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัว
ทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล
ในการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านสถาบันสื่อสารมวลชน

ด้านสถาบันสื่อสารมวลชน	ระดับความตื่นตัวทางการเมือง				$\bar{X}$	SD	ระดับ	อันดับ
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด				
1. เทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสารปัจจุบัน ทำให้ท่านสามารถเข้าถึงข้อมูล ติดตาม ข่าวสารทางการเมืองได้	147 (40.05)	190 (51.77)	19 (5.18)	11 (3.00)	3.29	0.70	มาก ที่สุด	1
2. ท่านยินดีรับฟังความคิดเห็นและทัศนะ ทางการเมืองที่แตกต่างของผู้อื่น ที่แสดงออกผ่านสื่อมวลชนได้	98 (26.70)	218 (59.40)	50 (13.62)	1 (0.27)	3.13	0.63	มาก	2
3. สื่อสารมวลชนมีส่วนสำคัญ ในการเสริมสร้างความรู้ และบ่มเพาะ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ทางการเมืองแก่ท่าน	77 (20.98)	204 (55.59)	80 (21.80)	6 (1.63)	2.96	0.70	มาก	3
4. สื่อสารมวลชนแขนงต่าง ๆ มีอิทธิพล สำคัญในการชักจูงโน้มน้าวความคิดเห็น ของท่าน	46 (12.53)	152 (41.42)	148 (40.33)	21 (5.72)	2.61	0.77	มาก	4
5. ท่านคิดว่า สื่อสารมวลชนในปัจจุบัน มีจรรยาบรรณในการให้ข้อมูลข่าวสาร อย่างเป็นธรรม และเคารพสิทธิเสรีภาพ ของประชาชน	32 (8.72)	125 (34.06)	164 (44.69)	46 (12.53)	2.39	0.81	น้อย	5
	ภาพรวม				2.87	0.43	มาก	

จากตารางที่ 7 ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียน
ชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านสถาบันสื่อสารมวลชน
พบว่า ในภาพรวมด้านสถาบันสื่อสารมวลชน นักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียน
ชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.87, SD = .43$)
เมื่อพิจารณาในรายละเอียด สรุปดังนี้

เทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสารปัจจุบันทำให้ท่านสามารถเข้าถึงข้อมูล ติดตามข่าวสาร
ทางการเมืองได้ พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัว

ทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.29$, $SD = .70$) เป็นอันดับที่ 1

ท่านยินดีรับฟังความคิดเห็นและทัศนะทางการเมืองที่แตกต่างของผู้อื่นที่แสดงออกผ่านสื่อมวลชนได้ พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุ มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.13$, $SD = .63$) เป็นอันดับที่ 2

สื่อสารมวลชนมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความรู้ และบ่มเพาะความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ทางการเมืองแก่ท่าน พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุ มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.96$, $SD = .70$) เป็นอันดับที่ 3

สื่อสารมวลชนแขนงต่าง ๆ มีอิทธิพลสำคัญในการชักจูงโน้มน้าวความคิดเห็นของท่าน พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุ มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.61$, $SD = .77$) เป็นอันดับที่ 4

ท่านคิดว่า สื่อสารมวลชนในปัจจุบันมีจรรยาบรรณในการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นธรรม และเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชน พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุ มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.39$, $SD = .81$) เป็นอันดับที่ 5

ตารางที่ 8 จำนวน คำร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านความเข้าใจทางการเมือง

ด้านความเข้าใจทางการเมือง	ระดับความตื่นตัวทางการเมือง				$\bar{X}$	SD	ระดับ	อันดับ
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด				
1. ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า ท่านมีสิทธิแสดงความคิดเห็นทางการเมือง แม้ว่าจะสอดคล้องหรือแตกต่างกับผู้อื่น	71 (19.35)	202 (55.04)	83 (22.62)	11 (3.00)	2.91	0.73	มาก	5
2. ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า การออกเสียงเลือกตั้งโดยอิสระเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตย ที่ท่านจะลงคะแนนให้ใครก็ได้ที่ท่านเห็นชอบ	122 (33.24)	193 (52.59)	50 (13.62)	2 (0.54)	3.19	0.67	มาก	3

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ด้านความเข้าใจทางการเมือง	ระดับความตื่นตัวทางการเมือง				$\bar{X}$	SD	ระดับ	อันดับ
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด				
3. ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า ประชาชนมีสิทธิในการออกเสียง เพื่อแสดงจุดยืนทางการเมืองได้คนละ 1 เสียง ไม่ว่าจะท่านจะเป็นใคร	153 (41.69)	177 (48.23)	36 (9.81)	1 (0.27)	3.31	0.65	มาก ที่สุด	1
4. ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า ทุกคนมี สิทธิในการแสดงออกทางการเมืองแสดง ความนิยมชมชอบพรรคการเมือง ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายใดภายใต้กรอบกฎหมาย	116 (31.61)	205 (55.86)	44 (11.99)	2 (0.54)	3.19	0.65	มาก	4
5. ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า ท่านจะเลือกผู้แทนที่ดีจากพรรคการเมือง ใดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่อยู่ในภูมิภาค เดียวกับท่านหรือไม่ก็ตาม	130 (35.42)	197 (53.68)	35 (9.54)	5 (1.36)	3.23	0.67	มาก	2
ภาพรวม					3.16	0.48	มาก	

จากตารางที่ 8 ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียน
ชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านความเข้าใจ
ทางการเมือง พบว่า ในภาพรวมด้านความเข้าใจทางการเมือง นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุง
และโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.16$,
SD = .48) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด สรุปดังนี้

ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าประชาชนมีสิทธิในการออกเสียงเพื่อแสดงจุดยืน
ทางการเมืองได้คนละ 1 เสียง ไม่ว่าจะท่านจะเป็นใคร พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุง
และโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.31$,
SD = .65) เป็นอันดับที่ 1

ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า ท่านจะเลือกผู้แทนที่ดีจากพรรคการเมืองใดก็ได้
ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกับท่านหรือไม่ก็ตาม พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุง
และโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.23$,
SD = .67) เป็นอันดับที่ 2

ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า การออกเสียงเลือกตั้งโดยอิสระเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ในระบอบประชาธิปไตยที่ท่านจะลงคะแนนให้ใครก็ได้ที่ท่านเห็นชอบ พบว่า นักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุ มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.19, SD = .67$) เป็นอันดับที่ 3

ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า ทุกคนมีสิทธิในการแสดงออกทางการเมืองแสดงความคิดเห็น ชมชอบพรรคการเมือง ไม่ว่าจะเป็ฝ่ายใดภายใต้กรอบกฎหมาย พบว่า นักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุ มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.19, SD = .65$) เป็นอันดับที่ 4

ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า ท่านมีสิทธิแสดงความคิดเห็นทางการเมือง แม้ว่าจะสอดคล้องหรือแตกต่างกับผู้อื่น พบว่า นักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุ มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.91, SD = .730$) เป็นอันดับที่ 5

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย ในภาพรวมรายด้านต่าง ๆ

ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย	$\bar{X}$	SD	ระดับ	อันดับ
1. ด้านสถาบันครอบครัว	2.53	0.51	มาก	4
2. ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน	2.28	0.53	น้อย	5
3. ด้านสถาบันการศึกษา	2.94	0.50	มาก	2
4. ด้านสถาบันสื่อมวลชน	2.87	0.43	มาก	3
5. ด้านความเข้าใจทางการเมือง	3.16	0.48	มากที่สุด	1
ภาพรวม	2.75	0.31	มาก	

จากตารางที่ 9 ผลการศึกษาปัจจัยที่มีต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.75, SD = 0.31$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเป็นรายด้าน สรุปดังนี้

ด้านความเข้าใจทางการเมือง พบว่า นักเรียนมีการตื่นตัวทางการเมืองอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.16, SD = 0.48$) เป็นอันดับที่ 1

ด้านสถาบันการศึกษา พบว่า นักเรียนมีการตื่นตัวทางการเมืองอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.94, SD = 0.50$) เป็นอันดับที่ 2

ด้านสถาบันสื่อมวลชน พบว่า นักเรียนมีการตื่นตัวทางการเมืองอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.87, SD = 0.43$) เป็นอันดับที่ 3

ด้านสถาบันครอบครัว พบว่า นักเรียนมีการตื่นตัวทางการเมืองอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.53, SD = 0.51$) เป็นอันดับที่ 4

ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน พบว่า นักเรียนมีการตื่นตัวทางการเมืองอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.28, SD = 0.53$) เป็นอันดับที่ 5

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมือง แบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน

ตารางที่ 10 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นนักเรียนต่อการตื่นตัวทางการเมืองของโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย จำแนกตามเพศ

เพศ	ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมือง แบบประชาธิปไตย				
	n	$\bar{X}$	SD	t	Sig.
ชาย	153	2.73	.34	-1.33	.18
หญิง	214	2.77	.29		

จากตารางที่ 10 จากสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ t-test เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นนักเรียนต่อการตื่นตัวทางการเมืองของโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย จำแนกตามเพศ พบว่า นักเรียนเพศชายและเพศหญิงมีความตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ($t = -1.33, Sig. = .18$) จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 2 นักเรียนที่มีโรงเรียนต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมือง แบบประชาธิปไตย แตกต่างกัน

ตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นนักเรียนต่อการตื่นตัวทางการเมืองของโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย จำแนกตามโรงเรียน

โรงเรียน	ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมือง แบบประชาธิปไตย				
	n	$\bar{X}$	SD	t	Sig.
โรงเรียนชลราษฎรอำรุง	189	2.75	.34	-.28	.78
โรงเรียนชลกันยานุกูล	178	2.76	.28		

จากตารางที่ 11 จากสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติ t-test เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นนักเรียนต่อการตื่นตัวทางการเมืองของโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย จำแนกตามโรงเรียน พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูลมีความตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ($t = -.28$, Sig. = .78) จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 3 นักเรียนที่มีอายุที่ต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตย แตกต่างกัน

ตารางที่ 12 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นนักเรียนต่อการตื่นตัวทางการเมืองของโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย จำแนกตามอายุ

อายุ	ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมือง แบบประชาธิปไตย				
	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.307	3	.102	1.006	.390
ภายในกลุ่ม	36.86	363	.102		
รวม	37.17	366			

จากตารางที่ 12 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วยการใช้สถิติ One-way ANOVA เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นนักเรียนต่อการตื่นตัวทางการเมืองของโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย จำแนกตามอายุ พบว่านักเรียนที่มีอายุที่ต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ($F = 1.00$, $Sig. = .39$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 4 นักเรียนที่มีระดับชั้นปีที่ต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน

ตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นนักเรียนต่อการตื่นตัวทางการเมืองของโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย จำแนกตามระดับชั้นปี

ระดับชั้นปี	ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมือง แบบประชาธิปไตย				
	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.43	2	.21	2.17	.11
ภายในกลุ่ม	36.73	364	.10		
รวม	37.17	366			

จากตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วยการใช้สถิติ One-way ANOVA เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นนักเรียนต่อการตื่นตัวทางการเมืองของโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย จำแนกตามระดับชั้นปี พบว่านักเรียนที่มีระดับชั้นปีที่ต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ($F = 2.17$, $Sig. = .11$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 5 นักเรียนที่มีสาขาวิชาที่เรียนปีที่ต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน

ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็น
นักเรียนต่อการตื่นตัวทางการเมืองของโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียน
ชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย จำแนกตามสาขาวิชาที่เรียน

สาขาวิชาที่เรียน	ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมือง แบบประชาธิปไตย				
	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.14	5	.02	.27	.92
ภายในกลุ่ม	37.03	361	.10		
รวม	37.17	366			

จากตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วยการใช้สถิติ One-way ANOVA เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นนักเรียนต่อการตื่นตัวทางการเมืองของโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย จำแนกตามสาขาวิชาที่เรียน พบว่า นักเรียนที่มีสาขาวิชาที่เรียนที่ต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ($F = 2.17$, $Sig. = .11$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 15 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	ผลการทดสอบ
1. นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมือง แบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน
2. นักเรียนที่มีโรงเรียนต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมือง แบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน
3. นักเรียนที่มีอายุที่ต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน
4. นักเรียนที่มีระดับชั้นปีที่ต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน
5. นักเรียนที่มีสาขาวิชาที่เรียนปีที่ต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน

บทที่ 5

สรุปผลวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยมีวัตถุประสงค์ประการแรก เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย ประการที่สอง เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองในการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงกับโรงเรียนชลกันยานุกูล จำแนกตามปัจจัย ด้านสถาบันครอบครัว ด้านกลุ่มเพื่อน และชุมชน ด้านสถานการศึกษา ด้านสถานสื่อมวลชน ด้านความเข้าใจทางการเมือง โดยเก็บรวบรวมกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 367 คน โดยสถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และใช้ t-test ในการเปรียบเทียบความแตกต่างที่มีตัวแปร 2 ตัวแปร และใช้ One-way ANOVA ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป และการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีการเซฟเฟ (Scheffe's post hoc comparison)

สรุปผลวิจัย

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูลในการเมืองแบบประชาธิปไตย ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูลในการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุ 16 ปี มากที่สุด และมีอายุ 15 ปี น้อยที่สุด มีสถานการศึกษาโรงเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล จำนวนใกล้เคียงกัน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มากที่สุด และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 น้อยที่สุด สาขาวิชาที่เรียนคณิตศาสตร์กับอังกฤษมากที่สุด ตามลำดับ ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่า ในภาพรวมนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมือง แบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามรายด้าน ดังนี้

ด้านความเข้าใจทางการเมือง พบว่า นักเรียนมีการตื่นตัวทางการเมืองอยู่ในระดับมากที่สุด เป็นอันดับที่ 1

ด้านสถาบันการศึกษา พบว่า นักเรียนมีการตื่นตัวทางการเมืองอยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 2

ด้านสถาบันสื่อมวลชน พบว่า นักเรียนมีการตื่นตัวทางการเมืองอยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 3

ด้านสถาบันครอบครัว พบว่า นักเรียนมีการตื่นตัวทางการเมืองอยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 4

ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน พบว่า นักเรียนมีการตื่นตัวทางการเมืองอยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 5

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุง และโรงเรียนชลกันยานุกูลในการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านสถาบันครอบครัว พบว่า ในภาพรวมด้านสถาบันครอบครัว นักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียด สรุปดังนี้

ในครอบครัวมีการติดตามรับฟังข่าวสารทางการเมืองผ่านแหล่งข้อมูลและทางสื่อประเภทต่าง ๆ พบว่า นักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานู มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 1

บุคคลในครอบครัวของท่านให้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ เช่น ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การสนทนาแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ไปฟังคำปราศรัยนักการเมือง เป็นต้น พบว่า นักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานู มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 2

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุง และโรงเรียนชลกันยานุกูลในการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน พบว่า ในภาพรวมด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน นักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาในรายละเอียด สรุปดังนี้

ท่านและเพื่อน ๆ สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันด้วยหลักเหตุผลและสันติวิธี พบว่า นักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานู มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 1

ชุมชนเปิดโอกาสให้ท่านและเพื่อนนักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และแสดงออกได้อย่างอิสระในเชิงสร้างสรรค์ พบว่า นักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียน

ชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับน้อย เป็นอันดับที่ 2

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุง และโรงเรียนชลกันยานุกูลในการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านสถาบันการศึกษา พบว่า ในภาพรวม ด้านสถาบันการศึกษา นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียด สรุปดังนี้

สถาบันการศึกษาเปิดโอกาสให้ท่านและเพื่อนนักเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และแสดงออกได้อย่างอิสระในเชิงสร้างสรรค์ พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 1

บรรยากาศการเรียน การสอน มีความเป็นประชาธิปไตย เช่น เปิดโอกาสให้ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผน การรับฟังความคิดเห็นกันและกัน การแก้ปัญหาด้วยวิธีสันติวิธี พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 2

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุง และโรงเรียนชลกันยานุกูลในการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านสถาบันสื่อมวลชน พบว่า ในภาพรวมด้านสถาบันสื่อมวลชน นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียด สรุปดังนี้

เทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสารปัจจุบันทำให้ท่านสามารถเข้าถึงข้อมูล ติดตามข่าวสารทางการเมืองได้ พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด เป็นอันดับที่ 1

ท่านยินดีรับฟังความคิดเห็นและทัศนะทางการเมืองที่แตกต่างของผู้อื่นที่แสดงออกผ่านสื่อมวลชนได้ พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 2

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุง และโรงเรียนชลกันยานุกูลในการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านความเข้าใจทางการเมือง พบว่า ในภาพรวมด้านความเข้าใจทางการเมือง นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียด สรุปดังนี้

ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าประชาชนมีสิทธิในการออกเสียงเพื่อแสดงจุดยืนทางการเมืองได้คนละ 1 เสียง ไม่ว่าท่านจะเป็นใคร พบว่า นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุง และโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด เป็นอันดับที่ 1

ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า ท่านจะเลือกผู้แทนที่ดีจากพรรคการเมืองใดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกับท่านหรือไม่ก็ตาม พบว่า นักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุง และโรงเรียนชลกันยานุ มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 2

ทดสอบสมมติฐาน

นักเรียนเพศชายและเพศหญิงมีความตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

นักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุงและ โรงเรียนชลกันยานุกูลมีความตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

นักเรียนที่มีอายุที่ต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

นักเรียนที่มีระดับชั้นปีที่ต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

นักเรียนที่มีสาขาวิชาที่เรียนที่ต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและ โรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนชลราษฎรอำรุง และ โรงเรียนชลกันยานุกูลในการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่า ในภาพรวมปัจจัยที่มีต่อการตื่นตัวทางการเมือง แบบประชาธิปไตย อยู่ในระดับมาก โดยสอดคล้องกับทฤษฎีเกี่ยวกับความตื่นตัวทางการเมืองของลิซิด ชีร์เวคิน (2529) ที่ได้กล่าวว่า ต้องขึ้นกับตัวแปรที่สำคัญ คือ (1) วุฒิภาวะทางการเมืองของผู้สมัครและผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ข่าวสารข้อมูล ความรู้ และจิตสำนึกของการที่จะพยายามจรรโลงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย (2) วัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ความยุติธรรม และน้ำใจนักกีฬา โดยปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งของการเลือกตั้ง (3) การจัดหลักสูตรวิชาเกี่ยวกับระบอบปกครองแบบประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นในการบ่มเพาะจิตสำนึกเรื่องอุดมการณ์ จริยธรรมทางการเมือง มารยาททางการเมือง กระบวนการทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่พุ่งประสงค์ โดยนำตัวอย่างการเมืองที่ดีจากประเทศต่าง ๆ รวมทั้งในสวนคดีที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เช่น การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่กล่าวมาแล้วเป็นหลักสูตรในการสอนต่อไป ตั้งแต่ชั้นประถม มัธยม จนถึง

ชั้นมหาวิทยาลัย รวมตลอดทั้งโรงเรียนการเมืองทั้งสายซึ่งควรจัดขึ้น โดยสภาพพัฒนาการเมือง โดยเฉพาะการอบรมเรื่องความรู้ ค่านิยมและวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หรือเรียกว่า “อาดมันทางการเมืองแบบประชาธิปไตย” (Democratic political self) นั้น สามารถพัฒนาให้เกิดความตื่นตัวทางการเมือง ดังลักษณะอาดมันทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ปัจเจกบุคคล ดังนี้ (1) ตนเป็นบุคคลที่มีสิทธิเสรีภาพ มีศักดิ์ของความเป็นมนุษย์ มีสิทธิที่จะดำรงตนภายใต้กรอบกฎหมายของบ้านเมือง ไม่มีใครจะมาแสดงอำนาจบาตรใหญ่กับตนได้ (2) ตนเป็นบุคคลที่มีความเสมอภาคในทางการเมืองและความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมายกับผู้ร่วมชาติ กรเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลความแตกต่างทางศาสนา เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ เพศ ฯลฯ เป็นสิ่งที่ไม่ยอมให้เกิดขึ้น (3) สิทธิเสรีภาพของตนในฐานะประชาชน ได้ถูกรับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญ ตนมีสิทธิที่จะทวงสิทธิ์ดังกล่าว ถ้าถูกละเมิดโดยใครก็ตาม (4) ตนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็น มีสิทธิที่จะประท้วงคัดค้านการกระทำอันใดก็ตามที่มาจากหน่วยราชการหรือรัฐบาล ที่มีต่อสิทธิขั้นมูลฐานของตนที่เป็นประชาชนผู้เสียภาษี (5) ตนมีสิทธิการเมืองที่จะลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง เลือกผู้แทนของตนให้รัฐสภา มีสิทธิในการที่จะกำหนดว่าต้องการให้ใครทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร (6) มีความเชื่อมั่นว่าทุกอย่างในสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้น สามารถที่จะทำให้ดีขึ้นได้ ถ้าร่วมแรงร่วมใจกัน ผลักดันให้สิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้นโดยผ่านกลไกของรัฐ และรัฐมีภาระหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการของชุมชนของตนที่เรียกร้องอย่างสมเหตุสมผล (7) ในฐานะเป็นประชาชนของประเทศที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้น ตนมีสิทธิที่จะมีข่าวสารข้อมูล แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อตกลงอันใดก็ตามที่ประเทศของตนกำลังจะทำกับประเทศอื่น ทั้งนี้เริ่มตั้งแต่สนธิสัญญาทางการค้า ภาษีอากร พันธมิตรในทางการเมือง พันธมิตรในการสงคราม ข้อตกลงแลกเปลี่ยนต่าง ๆ ซึ่งอาจจะมีผลบวกและผลลบ ในฐานะประชาชนจึงมีสิทธิที่จะติดตามข้อมูลและแสดงความคิดเห็น (8) ในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนการเมือง ตนมีสิทธิที่จะได้เห็นสื่อมวลชนที่มีจริยธรรม มีความรับผิดชอบ มีสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญที่เสนอข่าวที่ถูกต้อง เป็นปากเป็นเสียงให้กับประชาชน และสร้างมาตรฐานที่ถูกต้องและยุติธรรมให้กับสังคม (9) ในฐานะที่เป็นสมาชิกและประชาชนผู้ซึ่งมีความพร้อมในแง่คุณวุฒิการศึกษาประสบการณ์ ความรู้ความสามารถ ตนยอมมีสิทธิที่จะเปลี่ยนแปลงฐานะจากประชาชนผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองตามที่ได้กล่าวมาแล้ว มาสู่การเป็นผู้ปฏิบัติการทางการเมือง โดยการลงเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระดับชาติ เพื่อทำหน้าที่ในรัฐสภา หรือแม้แต่การทำหน้าที่ในฝ่ายบริหาร หรือทำหน้าที่อื่นใดที่ตนสามารถจะกระทำได้ตามครรลองของกฎหมาย (10) ในฐานะประชาชนของชุมชนการเมือง ตนมีสิทธิที่จะเรียกร้อง คาดหวัง และต่อสู้ให้ตนและสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งเพื่อนร่วมชาติทุกคนดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ โดยมีปัจจัยสี่ มีสิทธิเสรีภาพโดยประกัน

กฎหมายและบังคับโดยกฎหมายและมีโอกาสเข้าถึงการศึกษา การประกอบอาชีพ เพื่อยกฐานะของตนในทางสังคมและเศรษฐกิจให้ดีขึ้นกว่าเดิมอาตมผ่านทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic political self) จึงเป็นเรื่องสำคัญเพราะมีส่วนผลักดันให้สังคมนั้น ๆ สามารถพัฒนาความตื่นตัวทางการเมือง ทำให้ประชาชนมีความรู้สึกรู้สึกว่ามีสมรรถนะทางการเมือง (Political efficacy) สูง และสำคัญที่สุดเป็นส่วน ที่จะเป็พื้นฐานของการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ยั่งยืนสืบต่อไป โดยผลการศึกษาที่มีความต่างไปจากงานวิจัยของวัฒนา แซงไพเราะ (2555) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ช่วงปี พ.ศ. 2549-2554 อยู่ในระดับปานกลาง

เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองในการเมือง แบบประชาธิปไตย ของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงกับโรงเรียนชลกันยานุกูล จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานข้อมูลส่วนบุคคล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

นักเรียนเพศชายและเพศหญิงมีความตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ไม่แตกต่างกัน โดยผลการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการกล่อมเกลาทหารการเมืองของสิทธิพันธ์ พุทธหุณ (2544) กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลแต่ละคนในสังคมจะได้มาถ่ายทอดไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งได้โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “การกล่อมเกลาทหารการเมือง” (Political socialization) กระบวนการชนิดนี้ถือได้ว่าเป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมมนุษย์ คือ เป็นตัวที่ดึงเอาวัฒนธรรมเข้าไปมีส่วนร่วมหรืออิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์

นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูลมีความตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน โดยผลการศึกษาต่างไปจากของวัฒนา แซงไพเราะ (2555) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ช่วงปี พ.ศ. 2549-2554 พบว่า ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยรวม แตกต่างจากนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตและมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

นักเรียนที่มีอายุที่ต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ไม่แตกต่างกัน โดยผลการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการกล่อมเกลาทหารการเมืองของ Almond and Verba (1980) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการกล่อมเกลาทหารการเมือง คือ (1) การกล่อมเกลาทหารการเมือง เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของบุคคล

แต่ละบุคคล หมายถึง เมื่อบุคคลเติบโตขึ้นมีประสบการณ์ชีวิตที่หลากหลายยิ่งขึ้นก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติดั้งเดิมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชีวิตที่เปลี่ยนไป

(2) การกล่อมเกล่าและการเรียนรู้ทางการเมืองอาจเกิดขึ้นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมเมื่อบุคคลได้มีการสัมผัสโดยตรงกับข่าวสาร ค่านิยม และความเชื่อ เกี่ยวกับทางการเมืองโดยตรงหรือโดยอ้อมผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา

นักเรียนที่มีระดับชั้นปีที่ต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน โดยผลการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการกล่อมเกล่าทางการเมืองของลิจิต ซีรเวคิน (2529) กล่าวถึง การสร้าง “วัฒนธรรมทางการเมือง” ต้องอาศัยกระบวนการ คือ (1) ค่านิยมและปะเทศาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งศรัทธาของประชาชนต่อรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ต้องมั่นคง ประชาชนต้องเข้าใจข้อจำกัดจะต้องอดทนอดกลั้นต่อความล่าช้า ต้องมีการออมชอมและยอมให้อโอกาสและเวลาในการพัฒนา (2) ระบบการอบรมสั่งสอน การกล่อมเกล่าเรียนรู้ในครอบครัว ในสถาบันการศึกษาและสังคม สื่อมวลชน ตลอดจนรายการบันเทิงและสารคดีต้องมีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย (3) การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีประสบการณ์ด้วยการปฏิบัติ เช่น การกระจายอำนาจให้อิสระท้องถิ่นให้ปกครองตนเอง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น สิทธิในการร่วมแสดงความคิดเห็น ตลอดจนรายการบันเทิงและสารคดี ต้องมีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย

นักเรียนที่มีสาขาวิชาที่เรียนที่ต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน โดยผลการศึกษาต่างไปจากของวัฒนา แซงไฟเราะ (2555) ที่ได้ศึกษาเรื่องความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ช่วงปี พ.ศ. 2549-2554 พบว่า ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนนักศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ มีการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยรวม แตกต่างจากนักศึกษาในสาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์ สาขาวิชานิติศาสตร์ สาขาวิชาบริหารธุรกิจและการจัดการ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุง และโรงเรียนชลกันยานุกูลในการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่า ในภาพรวมปัจจัยที่มีต่อการตื่นตัวทางการเมือง แบบประชาธิปไตย อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สถาบันการศึกษาควรที่จะเป็นหลัก เป็นจิตวิญญาณประชาธิปไตย ในการให้ความรู้ และชี้นำเมื่อเกิดความขัดแย้งทางการเมืองและให้ความสนใจติดตามข่าวสารและประเด็นสำคัญทางการเมืองผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายให้นักเรียนมีความตื่นตัว ทางด้านการเมืองในประเทศ
2. สถาบันครอบครัวและกลุ่มเพื่อนควรตระหนักถึงการให้ความสำคัญในระบอบประชาธิปไตย มิใช่การปิดกั้นหรือบังคับโดยไม่คำนึงถึง ตลอดจนการมีบทบาทของชุมชน สังคมรอบข้างมีการพูดคุยและมีส่วนร่วมแบบวิถีประชาธิปไตย และสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร บ้านเมืองที่จะส่งผลกระทบต่อได้อย่างเป็นธรรม รวดเร็วและทั่วถึงประชาชนทุกระดับ ชีวิตประจำวัน ตลอดจนพัฒนากลไกการติดตาม ตรวจสอบทางการเมืองระดับท้องถิ่นและระดับต่ำ
3. ชุมชนควรเข้ามามีบทบาทในการเปิดโอกาสการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี หรือจัดกิจกรรมให้กับประชาชนและนักเรียนในการสนทนาแบบหลักระบอบประชาธิปไตย ได้อย่างเสรี และแสดงออกได้อย่างอิสระในเชิงสร้างสรรค์ สันติวิธี เพื่อแก้ปัญหาหรือเป็นแนวทาง ในการนำชุมชนให้อยู่ในระบอบประชาธิปไตย และได้้นำการแสดงความคิดเห็น ไปพัฒนาปรับใช้ หรือต่อยอดกับชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. สถาบันการศึกษา จะต้องกำหนดหลักสูตรเนื้อหาการเรียนรู้ที่สอดคล้อง หลักประชาธิปไตย ตลอดจนพัฒนาบุคลากร ณาจารย์ให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมือง ที่เป็นประชาธิปไตยอย่างเป็นระบบ มิใช่ต่างคนต่างทำ เสนอความคิดเห็นของตนเองไปสอดคล้อง ในการเรียนการสอน โคนมีทิศทางสร้างความขัดแย้งทางการเมือง
2. ครอบครัวและกลุ่มเพื่อนควรมีการเข้าร่วมพูดคุยสนทนาในประเด็นทางการเมือง ในสถานที่ต่าง ๆ เช่น ร้านน้ำชา/ กาแฟ ร้านอาหาร เป็นต้น และให้ความสนใจติดตามข่าวสาร ประเด็นต่าง ๆ มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง ท้นต่อสถานการณ์และใช้หลักเหตุผลอยู่ในระบอบประชาธิปไตย
3. ชุมชนควรเปิด โอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และแสดงออกได้อย่างอิสระ ในเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อสร้างวัฒนธรรม ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้ฝังรากลึกอยู่ในจิตใจอันจะนำไปสู่พฤติกรรมการณ์ตื่นตัว ทางการเมืองที่เอื้อต่อการพัฒนาการประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยให้เข้มแข็งและยั่งยืน
4. ให้สถาบันสื่อสารมวลชน เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตย ทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้ความสนใจ ในกิจกรรมทางการเมือง

ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้วยการใช้ประโยชน์จากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารและโทรคมนาคมต่าง ๆ แก่ประชาชนในทุกระดับ โดยเฉพาะเยาวชนที่ต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันตนเองให้สามารถต้านทานกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในสังคมทุนนิยมแบบโลกาภิวัตน์ เพื่อรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงไทยในอนาคต

บรรณานุกรม

- กมล สมวิเชียร. (2540). *ปฏิรูปการเมือง: เลื่อนนายกรัฐมนตรีโดยตรง พร้อมร่างรัฐธรรมนูญฉบับตนเองเจี๊ส. กรุงเทพฯ: เคเส็ดไทย.*
- กรมการปกครอง. (2536). *คู่มือวิทยากร การพัฒนาประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.*
- กรมวิชาการ. (2536). *การวัดและประเมินผลเรียน. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.*
- กระมล ทองธรรมชาติ. (2519). *การปกครองและประชาธิปไตยของไทย. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.*
- เกษรา ดวงมณี. (2546). *การศึกษาคุณลักษณะนักรบเมืองท้องถิ่นในความคาดหวังของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.*
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2543 ก). *คำบรรยายวิชาขอบข่ายและวิธีการศึกษาวิชารัฐศาสตร์. ม.ป.ท.*
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2543 ข). *พื้นฐานรัฐศาสตร์กับการเมืองในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*
- คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ. (2527). *อุดมการณ์ของชาติ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการอุดมการณ์ของชาติในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ.*
- จรรยา สุภาพ และสมพงษ์ เกษมสิน. (2520). *ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.*
- จิณฉัตร ปะโคทั้ง. (2549). *รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนกัณฑ์ธรรมณ์ จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.*
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2523). *ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย. กรุงเทพฯ: ดวงดีการพิมพ์.*
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2529). *การพัฒนาสมรรถนะขององค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิคอนราด อาเดินเนา.*
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2541). *รัฐ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ชาติร์ จันทร์พิทักษ์. (2544). *คุณสมบัติของนักรบเมืองที่ดีในทัศนคติของข้าราชการทหารบกในหน่วยกำลังรบของกองพลในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*

- เขาวัว ไผพิรุณ โรจน์. (2530). ถิ่นประชาธิปไตย. รัฐสภาสาร, 11, 5.
- ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์. (2520). สังคมกับการปกครอง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดิเรก กุลศิริสวัสดิ์. (2541). ปรัชญาของศาสนาอิสลามกับการพัฒนาวิสัยและสร้างเสริม
ประชาธิปไตย (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ถวิลวดี บุรีกุล และอัลเบิร์ต ฟัน, โรเบิร์ต บี. (2543). ความต่อเนื่องของประชาธิปไตยในประเทศไทย:
การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา 2543. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ทินพันธ์ นาคะตะ. (2517). ประชาธิปไตย: ความหมาย ปัจจัยเอื้ออำนวย และการสร้างจิตใจ.
วารสารธรรมศาสตร์, 3, 2.
- ธีระพงษ์ คำรอด. (2546). คุณลักษณะของนักการเมืองที่พึงประสงค์ในทัศนะของประชาชน
อำเภอเมืองจันทบุรี. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานโยบาย
สาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ประณต นันทิยะกุล. (2534). จิตวิทยาความมั่นคง. กรุงเทพฯ: สมาคมจิตวิทยาความมั่นคง
แห่งประเทศไทย.
- ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ. (2550). รัฐสภาและพรรคการเมืองไทยในการเสริมสร้างวัฒนธรรมการเมือง
สู่ความเป็นประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- พฤทธิสถาน ชุมพล. (2547). ระบบการเมือง ความรู้เบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชัน.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2529). วัฒนธรรมทางการเมืองและการกล่อมเกลาริษฎ์ทางการเมือง. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2530). วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2552). การเมืองไทยและประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: มิสเตอร์ก็อปปี.
- วัฒนา แซ่ไพเราะ. (2555). ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันการศึกษาในเขต
กรุงเทพมหานครกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยช่วงปี
พ.ศ. 2549-2554. วิทยานิพนธ์การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาสื่อสารการเมือง,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกริก.

- วัฒนา บรรเทิงสุข. (2546). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการใช้สมุนไพรในชุมชนบ้านชากดตำบลเต่า จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์การศึกษาคุุณยบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิทยากร เชียงกุล. (ม.ป.ป.). ความหมายและความสำคัญของระบอบประชาธิปไตย. เข้าถึงได้จาก <http://www.rsu.ac.th/csi/html/doc/25.pdf>
- วิทยากร เชียงกุล. (2532). พจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์การเมือง. กรุงเทพฯ: พลิก.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2548). การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- วิสุทธิ โปธิแทน. (2524). ประชาธิปไตย: แนวความคิดและตัวแบบประเทศประชาธิปไตยในอุดมคติ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. (2542). การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์การศึกษาคุุณยบัณฑิต, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิรินทร์รัตน์ ทองปาน. (2544). รูปแบบและบทบาทการมีส่วนร่วมที่พึงประสงค์ของผู้ปกครอง: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ปกครองที่เป็นกรรมการโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาชุมชน, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. (2536). วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สาโรช บัวศรี. (2520). ความหมายของประชาธิปไตยในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: กองพัสดุและอุปกรณ์การศึกษา.
- สาโรช บัวศรี. (2550). ความหมายของประชาธิปไตย. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 9(1), 14-17.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2528). คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2540). คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.

- สิทธิพันธ์ พุททหุน. (2544). *ทฤษฎีพัฒนาการเมือง* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุขุม นวลสกุล. (2535). *การเมืองและการปกครอง* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุนทร จันทรตรี. (2530). *การประณตศึกษากับประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวگیر วจำปา. (2539). *การพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.*
- อเนก สิทธิประศาสน์. (2527). *การพัฒนาการบริหารราชการในระดับตำบลหมู่บ้านให้สอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาประชาธิปไตยในการปฏิบัติในการสัมมนาผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ประชาธิปไตยในทางปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- อภิชาติ สุทธิสะอาด. (2543). *ทัศนคติของข้าราชการกรมการปกครองที่มีต่อบทบาทของคณะกรรมการการเลือกตั้ง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*
- Almond, G. A. (1956). Comparative political systems. *The Journal of Politics*, 18(3), 391-409.
- Almond, G. A., & Powell, G. B. (1966). *Comparative politics: A developmental approach*. Boston: Little, Brown and Company.
- Almond, G. A., & Verba, S. (1980). *Comparative politics today: A world view*. Boston: Little, Brown and Company.
- Beetham, D., & Boyle, K. (1995). *Introducing democracy: 80 questions and answers*. Cambridge: Polity Press.
- Catt, H. (1999). *Democracy in practice*. London: Routledge.
- Langton, K. P. (1969). *Political socialization*. London: Oxford University Press.
- Laski, H. J. (1949). *The American democracy*. London: George Allen & Unwin.
- Lipset, S. M. (1959). Some social requisites of democracy: Economic development and political legitimacy. *The American Political Science Review*, 53(1), 69-105.
- Lipset, S. M. (1964). *Religion and politics in the american past and present in religion and social conflict*. New York: Oxford University Press.

- Merriam, C. E. (1939). *The new democracy and the new despotism*. New York: McGraw-Hill.
- Pye, L. W. (1965). *Personality and nation-building: Burma's search for identity*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Rush, M., & Althoff, P. (2009). *Political socialization*. Retrieved from http://www.schq.mi.th/ndc/thinkank/defence/pubilc_knowledge.htm
- Wit, D. (1953). *Comparative political institutes*. New York: Hold, Reinhart and Winston.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introduction analysis* (2nd ed.). New York: Harper & Row.

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุง
และโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย

1. ผู้ตอบแบบสอบถาม คือ นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล
2. แบบสอบถามมีทั้งหมด 2 ตอน คือ
ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล
ตอนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยที่มีต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย
3. โปรดกรอกแบบสอบถามตามความรู้สึกที่แท้จริงของท่าน ในช่องที่จัดไว้ให้ครบทุกช่อง ทุกตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ( ) หน้าหัวข้อที่ตรงกับสภาพของท่าน

1. เพศ
( ) ชาย ( ) หญิง
2. อายุ.....ปี
3. สถาบันการศึกษา
( ) โรงเรียนชลราษฎรอำรุง ( ) โรงเรียนชลกันยานุกูล
4. ระดับชั้นปี
( ) มัธยมศึกษาปีที่ 4 ( ) มัธยมศึกษาปีที่ 5
( ) มัธยมศึกษาปีที่ 6
5. สาขาวิชาที่เรียน
( ) วิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ ( ) ศิลป์กับภาษา
( ) คณิตศาสตร์กับอังกฤษ ( ) อังกฤษกับภาษา
( ) พิเศษวิทยาศาสตร์ ( ) อื่น ๆ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎร
อำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ประเด็นคำถาม	ระดับความตื่นตัวทางการเมือง			
	มากที่สุด (4)	มาก (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
ด้านสถาบันครอบครัว				
1. ในครอบครัวของท่านมีการพูดคุยสนทนาเกี่ยวกับการเมือง อาทิ การเลือกตั้ง				
2. ในครอบครัวของท่านมีการติดตามรับฟังข่าวสารทางการเมืองผ่านแหล่งข้อมูลและทางสื่อประเภทต่าง ๆ				
3. บุคคลในครอบครัวของท่านให้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ เช่น ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การสนทนาแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ไปฟังคำปราศรัยนักการเมือง เป็นต้น				
4. บุคคลในครอบครัวของท่านมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนหรือถกเถียงประเด็นการเมืองในมุมมองที่แตกต่างกันได้				
5. บุคคลในครอบครัวของท่านเข้าร่วมพูดคุยประเด็นทางการเมืองกับสมาชิกคนอื่นของชุมชนตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ร้านน้ำชา/ กาแฟ ร้านอาหาร เป็นต้น				
ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน				
1. กลุ่มเพื่อนของท่านให้ความสนใจและติดตามข่าวสารและประเด็นสำคัญทางการเมืองผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ				
2. กลุ่มเพื่อนของท่านมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง				

ประเด็นคำถาม	ระดับความตื่นตัวทางการเมือง			
	มากที่สุด (4)	มาก (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
3. ท่านและเพื่อน ๆ สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันด้วยหลักเหตุผลและสันติวิธี				
4. ท่านและเพื่อน ๆ เข้าร่วมพูดคุยสนทนาประเด็นทางการเมืองกับสมาชิกคนอื่นในชุมชนตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ร้านน้ำชา/ กาแฟ ร้านอาหาร เป็นต้น				
5. ชุมชนเปิดโอกาสให้ท่านและเพื่อนนักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และแสดงออกได้อย่างอิสระในเชิงสร้างสรรค์				
ด้านสถาบันการศึกษา				
1. ท่านคิดว่าสถาบันการศึกษาเป็นแหล่งบ่มเพาะความคิด ความเชื่อค่านิยมและอุดมการณ์ทางการเมือง				
2. สถาบันการศึกษาของท่าน มีหลักสูตร เนื้อหา การเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการเมือง การปกครอง และแนวทางการปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย				
3. ครู อาจารย์ในสถาบันศึกษามีความเป็นกันเอง และแสดงออกหรือปฏิบัติต่อท่านและเพื่อนนักเรียนด้วยความเสมอภาคและยุติธรรม				
4. บรรยากาศการเรียน การสอน มีความเป็นประชาธิปไตย เช่น เปิดโอกาสให้ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผน การรับฟังความคิดเห็นกันและกัน การแก้ปัญหาด้วยวิธีสันติวิธี				
ด้านสถาบันสื่อมวลชน				
1. เทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสารปัจจุบันทำให้ท่านสามารถเข้าถึงข้อมูล ติดตามข่าวสารทางการเมืองได้				

ประเด็นคำถาม	ระดับความตื่นตัวทางการเมือง			
	มากที่สุด (4)	มาก (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
2. ท่านยินดีรับฟังความคิดเห็นและทัศนะทางการเมืองที่แตกต่างของผู้อื่นที่แสดงออกผ่านสื่อมวลชนได้				
3. สื่อสารมวลชนมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความรู้ และบ่มเพาะความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ทางการเมืองแก่ท่าน				
4. สื่อสารมวลชนแขนงต่าง ๆ มีอิทธิพลสำคัญในการชักจูงโน้มน้าวความคิดเห็นของท่าน				
5. ท่านคิดว่า สื่อสารมวลชนในปัจจุบันมีจรรยาบรรณในการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นธรรม และเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชน				
ด้านความเข้าใจทางการเมือง				
1. ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า ท่านมีสิทธิแสดงความคิดเห็นทางการเมือง แม้ว่าจะสอดคล้องหรือแตกต่างกับผู้อื่น				
2. ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า การออกเสียงเลือกตั้งโดยอิสระเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยที่ท่านจะลงคะแนนให้ใครก็ได้ที่ท่านเห็นชอบ				
4. ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า ทุกคนมีสิทธิในการแสดงออกทางการเมืองแสดงความนิยมชมชอบพรรคการเมือง ไม่ว่าจะป็นฝ่ายใดภายใต้กรอบกฎหมาย				
5. ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า ท่านจะเลือกผู้แทนที่ดีจากพรรคการเมืองใดก็ได้ ไม่ว่าจะป็นผู้นำที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกับท่านหรือไม่ก็ตาม				